UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV GERMÁNSKÝCH STUDIÍ

ODDĚLENÍ SKANDINAVISTIKY

PhDr. Iva Doušová

JAZYKOVÁ POLITIKA V NORSKU VE 20. A NA ZAČÁTKU 21. STOLETÍ

LANGUAGE POLICY IN NORWAY IN THE 20TH CENTURY AND IN THE BEGINNING OF THE 21ST CENTURY

Diplomová práce

Praha 2011

Vedoucí práce: PhDr. Petra Štajnerová, Ph.D.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30. července 2011. Iva Doušová

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi poskytli cenné rady a konzultace při vypracovávání diplomové práce, zejména pak vedoucí práce PhDr. Petře Štajnerové, Ph.D.

Děkuji také své rodině, především svému manželovi, a svým blízkým za podporu a zázemí, které mi během celého studia poskytovali.

ANOTACE

Diplomová práce pojednává o přístupu k řešení jazykové otázky, která se v Norsku objevila po roce 1814, kdy skončila dánská nadvláda, během níž dánština nahradila v písemném styku norštinu. Bylo nutné stanovit, jakou podobu by měl mít psaný norský jazyk: zda by to měl být riksmål – tj. ponorštěná dánština (později známý jako bokmål), nebo landsmål – tj. nový jazyk, vycházející z norských dialektů (později přejmenovaný na nynorsk). Práce nejprve popisuje, jak vznikl jazykový spor mezi zastánci nynorsk a bokmål v 19. století a jak byl vázán na tehdejší politickou situaci a naopak. Poté je analyzováno, jak byla ve 20. století rozvíjena a přijímána oficiální jazyková politika, kterou po několik desítek let určovala sociálnědemokratická strana. Do ní spadají pravopisné reformy z let 1907, 1917, 1938, 1959, 1981, 2005 a 2012, zákony o užívání jazyka, politika sbližování nynorsk a bokmål s cílem vytvořit společný jazyk samnorsk a vytvoření jazykového orgánu Språkrådet (Jazykové rady). Nakonec práce zkoumá, jak vypadá jazyková situace v Norsku v souvislosti se vztahem bokmål–nynorsk v prvním desetiletí 21. století.

ANNOTATION

The thesis deals with the approach to linguistic issues which emerged in Norway after 1814 when Danish domination ended. During the domination Danish replaced Norwegian in written communication. It was necessary to determine what form written Norwegian language should have, i.e. whether it should be Riksmål – Dano-Norwegian (later known as Bokmål) or Landsmål – a new language based on Norwegian dialects (later known as Nynorsk). The thesis first describes how a language struggle between supporters of Nynorsk and Bokmål arose in the 19th century and how it was bound to the then political situation and vice versa. It is then analyzed how an official language policy (for decades determined by the Social Democratic Party) was being developed and adopted in the 20th century. Within the official language policy there are spelling reforms in the years 1907, 1917, 1938, 1959, 1981, 2005 and 2012, laws on the use of language, politics of a Bokmål-Nynorsk approximation in order to create a common language called Samnorsk and establishing of the Language Council of Norway (Språkrådet). At the end the work analyzes what the linguistic situation in Norway looks like in the first decade of the 21st century in connection with the relationship between Bokmål and Nynorsk.

KLÍČOVÁ SLOVA

Norština, landsmål, riksmål, nynorsk, bokmål, samnorsk, høgnorsk, jazyková politika, pravopisné reformy, politika sbližování, Ivar Aasen, Knud Knudsen, Moltke Moe, Jazyková rada, Riksmålsforbundet, Noregs mållag, Landslaget for språklig samling, Ivar Aasen-sambandet

KEY WORDS

Norwegian, Landsmål, Riksmål, Nynorsk, Bokmål, Samnorsk, Common Norwegian, Høgnorsk, language policy, spelling reforms, policy of rapprochement, Ivar Aasen, Knud Knudsen, Moltke Moe, Language Council of Norway, Riksmålsforbundet, Noregs mållag, Landslaget for språklig samling, Ivar Aasen-sambandet

OBSAH

1. Úvod....6
1.1. Poznámka k metodologii....8
1.2. Analýza použitých pramenů a sekundární literatury....9
1.3. Poznámka k terminologii: definice pojmů....14
2. Jazyková politika Norska od roku 1814 do roku 1907....17
2.1. Jazyková situace v Norsku před rokem 1814....17
2.2. Období 1814–1884: Začátek jazykového boje....19
Vznik riksmål....23
Vznik a rozšíření landsmål....26
2.3. Období 1884–1905: Zpolitizování jazykové otázky....34
3. Jazyková politika v Norsku ve 20. a 21. století....38
3.1. Období 1907–1937: Cesta k samnorsk....38
Vznik a přijetí samnorsk....42
3.2. Období 1938–1959: Jazykový boj vrcholí....54
3.3. Období 1960–1980: Jazykový smír....62
3.4. Jazyková rada (Språkrådet)....67
3.5. Vývoj od 80. let 20. století: Konec samnorsk....72
3.5.1. Bokmål/riksmål a nynorsk dnes....78
3.5.2. Samnorsk dnes....89
4. Závěr....90
5. Seznam použitých pramenů a literatury....97
Primární prameny a dokumenty....97
Sekundární literatura....100
6. Seznam příloh....105
Přílohy....106

1. ÚVOD

Jazyková politika a jazyková otázka jsou v Norsku tématy, která nacházíme v norské společnosti, kultuře, politice a dalších oblastech už téměř dvě stě let. Nejprve s rokem 1814, kdy skončila několik staletí trvající dánská nadvláda nad Norským královstvím a Norsko získalo ústavu (byť v personální unii se Švédskem), vyvstala na dlouhou dobu otázka, jakou podobu by měl mít psaný norský jazyk, který byl po čas dánské nadvlády nahrazen dánštinou. V polovině 19. století se jako jedno z možných řešení objevil nový jazyk – landsmål, který začal bojovat o své místo v norské společnosti a kultuře vedle riksmål, ponorštěné dánštiny. V této době také začaly spory mezi jejich zastánci. V roce 1884 se jazyková otázka stala předmětem politického boje a tak tomu bylo i ve 20. století. V roce 1885 byly obě jazykové formy zrovnoprávněny.

V roce 1905 byla zrušena personální unie mezi Švédským a Norským královstvím, a Norsko se tak stalo samostatným a nezávislým státem. Jazyková otázka se začala řešit na nejvyšší úrovni a dostalo se jí systematičtějšího přístupu, jehož výsledkem bylo několik pravopisných reforem v průběhu 20. století. Reformy stanovovaly, jaké jazykové tvary obou forem norštiny jsou pravopisně správné, a zároveň byly výrazem snahy o to, aby se obě tyto verze psaného norského jazyka co nejvíce přibližovaly a mohla být vytvořena jen jedna forma, tzv. samnorsk neboli společná norština. V roce 1929 byly obě jazykové formy přejmenovány – riksmål na bokmål a landsmål na nynorsk. V roce 1952 byla ustavena Norská jazyková komise (Norsk språknemnd), orgán, který dbal na správnost užívání psaného jazyka. V 50. letech zároveň jazykový boj kulminoval.

Od 60. let 20. století bylo postupně, i když zatím neoficiálně, upouštěno od pokusů o vytvoření samnorsk. Tuto tendenci potvrdila pravopisná reforma bokmål v roce 1981 a v roce 2002 byla politika sbližování bokmål a nynorsk oficiálně ukončena. V letech 2007–2008 pak byla vypracována nová koncepce jazykové politiky v Norském království. Jazyková politika této země tedy od roku 1814 prošla mnoha změnami a je to stále živé téma i v dnešní době, přestože by se dalo říct, že jazykový boj utichl po reformě z roku 1981.

Předkládaná diplomová práce se zabývá jazykovou politikou v Norsku zaměřenou na psanou podobu jazyka, a to především v průběhu 20. století. Nejprve však budou nastíněny historické příčiny specifického vývoje norštiny a současného stavu. Práce tedy začne pohledem do 19. století a zejména úvahou, jak se tento problém stal předmětem politického soupeření. Při tom bude sledovat, jak jazykový spor ovlivnil tehdejší politickou situaci a

naopak – jaký vliv měla na vývoj norštiny tehdejší politická situace a jednotlivé politické strany.

Nejdůležitější částí diplomové práce pak bude pohled na jazykovou situaci v Norsku v průběhu 20. století. V ní, jak již bylo řečeno, přední místo zaujímá politika sbližování bokmål a nynorsk, pravopisné reformy, které měly být prostředkem ke vzniku společné varianty psaného jazyka samnorsk, a nová koncepce jazykové politiky na přelomu tisíciletí. Smyslem diplomové práce je najít odpověď na tuto hlavní otázku: *Jak se proměňovala jazyková politika v Norsku během 20. století a jakou úlohu v tom sehrály jazykové reformy a samnorsk?* Smyslem práce je dále odpověď na tyto dílčí otázky: Jaké byly příčiny neúspěchu politiky sbližování od 80. let 20. století a jaké jsou jeho důsledky? Jak vypadá současný celkový stav norské jazykové politiky a jazyková situace?

Práce bude dále sledovat, jak se jazyková otázka a jazyková politika prolíná s politikou celého sledovaného období a jaké vlivy na sebe vzájemně mají, a dále se bude řešit otázka, zda byla jazyková politika i ve 20. století tématem politického boje. S péčí o jazyk a oficiální jazykovou politikou v Norsku je spojena také Jazyková rada (dnes nazývána Språkrådet), jejíž činnosti a roli v norské jazykové politice bude v práci věnován prostor.

Práce je rozčleněna do čtyř kapitol. Úvodní kapitola podává stručný úvod do problematiky a vymezuje předmět práce, představuje tezi a hlavní úvahy, obsahuje analýzu použitých pramenů a literatury a vysvětluje užitou metodologii a terminologii. Práce dále obsahuje dvě hlavní kapitoly, které jsou rozčleněny do několika podkapitol, a závěrečnou kapitolu.

Kapitoly 2 a 3 jsou zcela věnovány jazykové politice v Norsku. V kapitole 2 je představen historický kontext jazykové otázky v Norsku v časovém období od roku 1814 do roku 1905 a její politizace v závěru tohoto období. Rokem 1814 začala nová etapa v norských dějinách. Země se sice vymanila z několika staletí trvající nadvlády Dánska, ale musela vstoupit do personální unie se Švédskem. Toto nové spojení bylo nicméně výrazně volnější: Norům bylo povoleno ponechat si ústavu přijatou v roce 1814 a měli také dostatek prostoru pro hledání psané podoby norského jazyka nahrazeného v předchozích staletích dánštinou. Z tohoto úsilí nakonec vzešli dva adepti: riksmål (později přejmenovaný na bokmål) a landsmål (přejmenovaný na nynorsk). Roku 1905 došlo k rozpuštění švédsko-norské unie a Norsko se stalo samostatným státem.

V kapitole 3, nazvané Jazyková politika v Norsku ve 20. století, je těžiště diplomové práce. V ní se v několika podkapitolách analyzuje norská jazyková politika ve 20. století a

jazyková situace v prvním desetiletí 21. století. Nejprve v období mezi lety 1907 a 1938, poté v době mezi roky 1938 a 1959, následně v období 1960–1980 a poté od 80. let až do současnosti. Během celého tohoto období od roku 1907, kdy byla přijata první jazyková reforma, do současnosti bylo vydáno šest pravopisných reforem, z nichž tři z let 1917, 1938 a částečně i 1959 měly v rámci politiky sbližování nynorsk a bokmål směřovat k vytvoření samnorsk. S další reformou z roku 1981 se od pokusů o zavedení samnorsk upustilo (k tomu bylo neoficiálně nakročeno od 60. let) a začala se rozvíjet odlišná jazyková strategie. Ta vyvrcholila formálním opuštěním cesty k samnorsk roku 2002, poslední reformou bokmål v roce 2005, chystanou reformou nynorsk pro rok 2012 a novou koncepcí z let 2007–2008, přijatou norským parlamentem v roce 2009. Do této třetí kapitoly je zařazen i vznik, funkce a činnost instituce s dnešním názvem Jazyková rada, která byla založena v roce 1952.

Závěrečná čtvrtá kapitola shrnuje dosažené poznatky, potvrzuje úvahy vyřčené na začátku a především přináší odpovědi na otázky stanovené v úvodu diplomové práce.

1.1. POZNÁMKA K METODOLOGII

V diplomové práci jsem stanovila za cíl analyzovat, jak se proměňovala jazyková politika v Norsku během 20. století. K tomu byla pro největší část práce použita analytická metoda (systematická analýza) a multidisciplinární syntéza (především oborů filologie, historie, politologie a jejich kombinací). V kapitole 3.5.1 je za pomoci převzatých statistických a sociologických metod popsána aktuální jazyková situace.

Jazyková politika obecně většinou zahrnuje zájem a péči o jazyk psaný stejně jako o jazyk mluvený. Je tomu tak i v Norsku, i když psanému jazyku je věnována pozornost mnohem větší. Vychází to ze specifické jazykové situace v Norsku. Norský jazyk má dvě kodifikované rovnocenné písemné podoby – bokmål a nynorsk, nemá ovšem kodifikovanou mluvenou formu a Norové jak při neoficiálních, tak při oficiálních příležitostech v drtivé většině případů mluví svými dialekty. Tato diplomová práce se zabývá pravopisnými reformami pro bokmål a nynorsk a jejich společnou formou samnorsk, tj. psaným jazykem. Mluvená forma norštiny a norské dialekty nejsou tématem této diplomové práce a bude jim věnován jen velmi malý prostor.

Předmětem jazykové politiky v Norsku není výlučně jen norský jazyk. Jazyková politika se věnuje i jiným řečem, kterými se na území království mluví. Jsou to jednak jazyky, které mají na určité části norského území status oficiálního nebo menšinového jazyka, tj.

sámština a kvenština, a dále pak další severogermánské jazyky, finština, angličtina a jazyky přistěhovalců. Diplomová práce se ale nebude ve své hlavní části o jazykové politice Norska ve 20. století zajímat o norskou jazykovou politiku ve vztahu k těmto jiným řečem. Tematicky bude práce omezena na jazykovou politiku Norska ve vztahu k psanému norskému jazyku.

Časově je diplomová práce ohraničena rokem 1814, kdy natrvalo skončila několik staletí trvající nadvláda Dánska nad Norskem a pozvolna se začala vytrácet i nadvláda dánštiny nad norštinou, a přelomem let 2010/2011, kdy byla do praxe uváděna nová koncepce norské jazykové politiky a chystala se jazyková reforma pro nynorsk. Téma bude analyzováno chronologicky z diachronního hlediska, ale i ze synchronního hlediska.

Jedním z dílčích cílů práce je analyzovat, jak se jazyková otázka a jazyková politika prolíná s politikou celého sledovaného období a jaké vlivy na sebe vzájemně mají. K této analýze byly využity informace ze tří zdrojů: knihy F.-E. Vinjeho *Et språk i utvikling*, souhrnu E. Lundebyho *Stortinget og språksaken* a přehledu O. Grepstada *Eit språk blir til*. Autoři v nich mimo jiné uvádějí, jak se hlasovalo v parlamentu o důležitých otázkách, reformách a zákonech v rámci jazykové politiky. U většiny z nich byl zmíněn pouze celkový počet poslanců, kteří hlasovali pro, nebo proti přijetí projednávané věci. Z jakých stran poslanci konkrétně pocházeli, bylo uvedeno jen v několika případech. Pro potřeby analýzy by však bývalo bylo velmi přínosné, kdyby byla stranická příslušnost poslanců rozepsána u hlasování v parlamentu ve všech případech. Kvůli nedostatku takových informací jsem se rozhodla zachovat jednu úroveň přinášených doplňkových informací pro stejný typ události, a tak je v souvislosti s hlasováním v parlamentu ve všech případech uveden pouze celkový počet poslanců hlasujících buď pro přijetí věci, nebo proti němu.

Data narození a úmrtí u některých jmen v diplomové práci slouží jako například v případě spisovatelů a některých jazykovědců k lepší představě, ve které době žili a tvořili. U politiků a jazykovědců, jsou-li důležitými postavami jazykové politiky nebo jsou-li s ní nějak spojeni, jsou data uvedena spolu se stručnými informacemi o jejich roli v jazykové otázce.

1.2. Analýza použitých pramenů a sekundární literatury

Jazyková politika v Norsku je téma v norské odborné literatuře dobře zpracované a často zpracovávané. Zabývají se jím desítky titulů sekundární literatury, které problematiku popisují z mnoha úhlů pohledu. Jedna skupina publikací se věnuje celému období od začátku formování norské jazykové politiky v 19. století do současnosti (nebo do okamžiku, než byly

vydány) a v rámci toho pak nahlížejí na problematiku ještě například z celkového „neutrálního“ pohledu obou jazykových forem, nebo z pohledu vývoje jen nynorsk, či naopak pouze bokmål/riksmål. Druhou skupinu tvoří knihy popisující jen dílčí období, konkrétní pravopisné reformy, jazykové spolky a jiné fenomény, které se vyskytují v norské jazykové politice. Při vypracování diplomové práce jsem čerpala téměř výhradně ze zdrojů psaných norsky norskými autory, většinou uznávanými lingvisty.

Z titulů, které pokrývají větší časové úseky a které sloužily jako hlavní vodítko a inspirace, jak diplomovou práci pojmout a vymezit, jsem vycházela především ze společné knihy uznávaných lingvistů A. Torpa a L. S. Vikøra *Hovuddrag i norsk språkhistorie*, která poskytla přehled jazykové situace od roku 1814 do roku 2000, a z knihy bývalého ředitele Jazykové rady S. Lomheima *Språkreisa: norsk gjennom to tusen år* z roku 2007. Dále pak také z již šestého vydání knihy O. Almenningena a kolektivu autorů *Språk og samfunn gjennom tusen år: ei norsk språkhistorie* z roku 2002, z prvního svazku publikace od E. B. Johnsena a kolektivu autorů *Vårt eget språk: I går og i dag* z roku 1987 a z knihy autorek H. Otnesové a B. Aamotsbakkenové *Tekst i tid og rom: norsk språkhistorie*, vydané roku 2006. Podobným způsobem byly využity relevantní kapitoly z knihy dalšího významného jazykovědce F.-E. Vinjeho *Et språk i utvikling* z roku 1978, která ale události vzhledem k roku vydání dovedla od začátku 19. století jen do poloviny 70. let 20. století. Na rozdíl od jiných přehledových publikací ale zase propojila v nejdůležitějších momentech tohoto období jazykovou otázku s tehdejší politikou.

Mezi další přehledové tituly, z nichž byly čerpány informace, patří kniha V. Skarda *Norsk språkhistorie III, 1814–1884* z roku 1980 a dvě kolektivní díla tří autorů: kniha E. Lundebyho, L. Mæhleho a O. Grønvikové *Fornying og tradisjon: Språkvern og språkrøkt 1972–1988* z roku 1987 a publikace A. Torpa, B. H. Dahlové a I. Lundebyho *Språklinjer: språkhistorie – norrønt – dialekter – nordiske språk*, vydaná roku 1991. Knihy přehledným a uceleným způsobem pojednávají o historii jazykové politiky. Vesměs obsahují stejný typ informací a jediné, co je většinou odlišuje, je doba, do které přehled jazykové politiky vzhledem k datu vydání dovedly, a to, jak detailně události popisují.

Do této skupiny přehledové literatury patří také kniha A. L. Lydersena *Fra Sprogstridens historie* a L. S. Vikøra *The nordic languages: their status and interrelations*, které ovšem posloužily především jako zdroje přílohového materiálu, konkrétně tabulek a map. Za nejlepší z tohoto typu zdroje informací (tj. z přehledové literatury) bych označila *Et språk i utvikling* a *Hovuddrag i norsk språkhistorie*.

Charakter přehledové literatury má i dílo ředitele Nynorsk kultursentrum O. Grepstada *Viljen til språk: ei nynorsk kulturhistorie* z roku 2006 a kniha L. R. Langsleta *I kamp for norsk kultur: riksmålsbevegelsens historie gjennom 100 år*. Každá z publikací však popisuje jazykovou politiku v Norsku z pohledu jedné jazykové formy a vyzdvihuje, jakých úspěchů mluvčí těchto forem dosáhli a s jakými překážkami byli konfrontováni v průběhu 20. století. V souvislosti s kapitolou *Krig og fred* v knize o riksmål *I kamp for norsk kultur* je třeba mít na paměti, že autor publikace byl obviněn ze zkreslování dějin a nepravdivého informování o postojích Riksmålsforbundet během druhé světové války. Podle několika dokumentů z té doby bylo vedení Riksmålsforbundet v kontaktu s výborem připravujícím „nacistickou" reformu pravopisu v roce 1941. L. R. Langslet to však ve své publikaci zamlčuje.

Mezi publikacemi, které se zabývají jen specifickými elementy norské jazykové politiky, jsou i dvě knihy věnující se jazykové politice v Norsku z teoretického hlediska. Vysvětlují terminologii a teoreticky přistupují k problematice pravopisných reforem v Norsku. Z nich jsem čerpala informace do úvodní kapitoly, především do podkapitoly o terminologii. Jedná se o knihu H. Omdala a L. S. Vikøra z roku 1996 *Språknormer i Norge: normeringsproblematikk i bokmål og nynorsk* a dílo s podobným zaměřením, obsahem i autorem (L. S. Vikørem) *Språkplanlegging: prinsipp og praksis* z roku 1994. Zbytek práce se ovšem od teoretické roviny odklání a je zaměřen výlučně na praktické problémy spojené s vedením jazykové politiky.

Specifické problematice se věnuje i diplomová práce H. M. Christensena, studenta Humanitní fakulty Univerzity v Oslu. V práci nazvané *På norsk folkemåls grunn: Arbeiderpartiets språkpolitikk fra 1929 til 1990* analyzuje konkrétní kroky a události, které podnikala Arbeiderpartiet v rámci jazykové politiky mezi lety 1929 a 1990. V té době stála strana v čele vlády a rozhodovala o jazykové politice v zemi. Vzhledem k tomu, že byla u moci podstatnou část 20. století, je Christensenova studie uceleným zdrojem informací a poskytuje přehled o jazykové politice z pohledu vládní strany.

Při vypracování diplomové práce byly hlavními zdroji primárních i sekundárních informací cizojazyčné materiály zahraničních autorů, jelikož existuje jen velmi málo české literatury (jak literatury v češtině, tak literatury psané českými autory), která by se danou problematikou hlouběji a uceleněji zabývala. Jednou z mála, i když psaná v norském jazyce, je diplomová práce A. Týnské, studentky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s názvem *Rettskrivningsreformer i Norge fra 1917 med vekt på riksmålets/bokmålets utvikling*. Práce nejen z lingvistického hlediska rozebírá pravopisné reformy bokmål z let

1917–2005. Autorka se věnuje jak změnám v jazyku, tak i přípravné fázi před vydáním reforem a následně reakcím na ně.

Zbylé knihy v češtině se problematice jazykového sporu v Norsku věnovaly jen okrajově, ale pomohly jazykovou politiku alespoň zasadit do literárního a historického kontextu. Jedná se o *Dějiny Norska*, vydané roku 2005 a *Moderní skandinávské literatury* z roku 2006, obě díla od kolektivu autorů. Posledním zdrojem informací k této diplomové práci v češtině je sborník odborných studií o B. Bjørnsonovi z roku 2011 s názvem *Buřič a buditel Bjørnstjerne Bjørnson* a z něj konkrétně pojednání P. Dubce o roli, jakou spisovatel sehrál v bojích o podobu norského jazyka. K zasazení tématu do literárního kontextu přispěla i kniha (již ale opět psaná norsky) autora P. T. Andersena s názvem *Norsk litteraturhistorie*, vydaná v roce 2001.

K několika odstavcům o propojení jazykové otázky s referendy o vstupu Norska do evropských struktur jsem čerpala informace, data a mapu ze tří publikací: mé vlastní bakalářské práce na téma *Norsko v kontextu evropských integračních seskupení* a knihy S. Gstöhl *Reluctant Europeans. Norway, Sweden and Switzerland in the Process of Integration* a publikace *To Join or Not to Join. Three Nordic Referendums on Membership in the European Union* od kolektivu tří autorů.

Při studiu tématu jsem také prostudovala mnoho odborných článků a analýz, z nichž jsem většinu získala na oficiální webové stránce Jazykové rady www.sprakradet.no. Nacházejí se tam přehledové články, důležité dokumenty jazykové politiky i analýzy zaměřené na konkrétní fenomény, události, osobnosti nebo pravopisné reformy. Změny, které každá reforma přinesla, jsou na stránkách také. Samozřejmě jsou tam k dispozici i údaje o instituci samotné – o jejím fungování, organizační struktuře, historii a jejím místě v jazykové politice Norska. Stránky Jazykové rady jsou pravidelně aktualizovány, a přinášejí tak vedle informací z historie jazykové politiky také informace o nejnovějším vývoji.

Autoři článků na stránkách rady jsou uznávaní norští jazykovědci, například již zmiňovaný L. S. Vikør, dále K. Venås, E. Lundeby a další. Články a dokumenty, ze kterých jsem čerpala, byly publikovány buď jako běžný obsah webu, nebo jako součást časopisu *Språknytt*. Z tohoto časopisu nejsou na stránkách zpřístupněna jen aktuální čísla, ale celý archiv až do roku 1973, což je velmi přínosné. Zbylými tituly periodického tisku, z nějž byly čerpány informace, jsou *Språk i Norden*, vydávaný Nordisk språkråd, *Nordica Bergensia*, připravovaný studenty a pedagogy Ústavu nordistiky Univerzity v Bergenu, deníky *Aftenposten* a *Dagbladet* a týdeník *Dag og tid*. Z každého byl ocitován jeden článek.

Na stránkách Jazykové rady jsou dále k dispozici i primární informace: tabulky, statistiky a výsledky dotazníkových šetření a dalších výzkumů. Z nich jsem do diplomové práce převzala statistiky a dotazníkový průzkum týkající se užívání nynorsk. Velmi přínosným byl také přehled *Stortinget og språksaken* vypracovaný E. Lundebym, který shrnuje a komentuje projednávání konkrétních bodů jazykové politiky v norském parlamentu (například přijímání zákonů o jazyce a jednání o pravopisných reformách). Bohužel přehled není aktualizovaný, a tak se v něm dají najít data pouze do roku 1962. Další souhrn, *Eit språk blir til*, je dostupný na portálu projektu Allkunne. Zde se nachází obdivuhodný podrobný chronologický přehled událostí spjatých s vývojem a rozšiřováním nynorsk, a to od roku 1646 do roku 2008, sestavený O. Grepstadem. Tentýž vědec je autorem studie *På parti med språket? Språkpolitikk i norske partiprogram 1906–2013*, z něhož byla do diplomové práce převzata jedna tabulka.

Dalším zdrojem primárních a statistických dat byly internetové stránky Nynorsk kultursentrum (Ivar Aasen-tunet), kde je ke stažení publikace *Språkfakta 2010* obsahující několik desítek tabulek a grafů, které ze statistického pohledu popisují používání jazyků (nejen) v Norsku. Posledním místem, odkud byla čerpána statistická data, jsou webové stránky Statistisk sentralbyrå a databáze zákonů Lovdata. Výsledky dotazníkových průzkumů, statistické údaje a jiné přehledy práci doplnily a ilustrovaly informace uvedené v textu.

Z titulů primární literatury byly k vypracování práce použity informace z děl velkých jmen historie norské jazykové politiky. Jedná se o knihy I. Aasena, K. Knudsena, M. Moea a D. A. Seipa. V knihách prezentují své názory na vývoj jazykové situace v Norsku a navrhují možná řešení, které je v případě I. Aasena velmi konkrétní (gramatika nového jazyka *Norsk Grammatik: Omarbeidet Udgave af „Det norske Folkesprogs Grammatik"*).

Mezi prameny se také nacházejí zákony o užívání jazyka dostupné ze stránek norské vlády a z online archivu norské legislativy *Lovdata*, parlamentní zprávy, respektive zprávy parlamentu[1] dostupné ze souhrnné stránky na webu Jazykové rady, stanovy rady a jazyková pravidla pro vysílání norské veřejnoprávní společnosti NRK. Dalšími místy, kde se vyskytovaly zdroje primárních informací, byly oficiální internetové stránky hlavních institucí

[1] Zpráva parlamentu neboli Melding til Stortinget (dříve Stortingsmelding, parlamentní zpráva) er „en rapport fra regjeringen om arbeid som er gjort på et spesielt felt, eller drøfting av framtidig politikk. Meldinger brukes når regjeringen vil presentere saker for Stortinget uten forslag til vedtak". *Nye publikasjonsbetegnelser* [online]. 14.4.2010 [cit. 2011-07-20]. Stortinget. Dostupné z WWW: <http://www.stortinget.no/Hva-skjer-pa-Stortinget/Nyhetsarkiv/Forsidenyheter/2008-2009/Nye-publikasjonsbetegnelser/>. V této diplomové práci se bude používat ještě staré označení *parlamentní zpráva*, protože i originální dokumenty, z nichž bylo čerpáno, se všechny nazývají *Stortingsmelding*.

a spolků spojených s jazykovou otázkou, tj. již zmíněná Jazyková rada, Ivar Aasen-tunet, Ivar Aasen-sambandet, Landslaget for språklig samling, Noregs mållag, Riksmålsforbundet, Bokmålsforbundet a Norskt måldyrkingslag.

1.3. POZNÁMKA K TERMINOLOGII: DEFINICE POJMŮ

Termín *jazyková politika* bude ústředním pojmem diplomové práce. O jazykové politice v dnešním slova smyslu se na území Norska hovoří zhruba od roku 1884, kdy byl v Norsku zaveden parlamentarismus a vznikly první politické strany. Označení *jazyková politika* však bude pro zjednodušení použito i v souvislosti s řešením jazykové situace před rokem 1884.

Specifická jazyková situace v Norsku, kde se vedle sebe rovnoprávně používají dvě formy psaného jazyka, je východiskem pro jazykovou politiku a zároveň i jejím výsledkem. Jazyková politika Norska může být popsána různými způsoby především v závislosti na tom, jaké orgány zahrnuje. Pro potřeby této diplomové práce bude za pomoci definice autorů H. Omdala a L. Vikøra[2] definována jako koordinovaný a systematický přístup nejvyšších orgánů státní správy, jehož cílem je dohled nad jazykovou situací na území království za pomoci daných pravidel a norem a přijímání zákonů o užívání písemného norského jazyka.

Orgánem, který hraje v norské jazykové politice hlavní roli, je Jazyková rada s dnešním názvem Språkrådet (více o této instituci v kapitole 3.4). „Språkrådet er statens fagorgan i språkspørsmål og er underlagt Kulturdepartementet.[3] Språkrådet fastsetter blant annet hvordan ord skal staves og bøyes. Rådet gir også råd om språkbruk til institusjoner og enkeltpersoner. I tillegg finnes det også private institusjoner som „styrer" skriftspråket innenfor visse områder."[4] Poslední věta se týká radikálních a konzervativních verzí bokmål a nynorsk (viz níže). O riksmål z tohoto hlediska pečuje Det norske akademi for sprog og litteratur a Riksmålsforbundet, o nynorsk Noregs mållag, o høgnorsk Ivar Aasen-sambandet a

[2] „Med språkpolitikk vil vi da meine politiske tiltak for å påverke språktilhøva ute i samfunnet[.] [...] [D]en gjeld først og fremst forholdet mellom bokmål og nynorsk, slik det kjem til uttrykk i mållova, i skolelovene og elles, og først og fremst av praktiseringa av desse lovene." OMDAL, Helge – VIKØR, Lars. *Språknormer i Norge: normeringsproblematikk i bokmål og nynors*k. Oslo: Cappelen akademisk forlag & Landslaget for norskundervisning, 1996, s. 17.

[3] Språkrådet [online]. 2010 [cit. 2011-05-11]. *Om oss*. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-no/Toppmeny/Om-oss/>.

[4] TORP, Arne – DAHL, Berit Helene – LUNDEBY, Ingard. *Språklinjer: språkhistorie – norrønt – dialekter – nordiske språk*. Oslo: Norsk undervisningsforlag, 1991, s. 18.

o samnorsk Landslaget for språklig samling. Tato diplomová práce se bude systematicky zabývat pouze činností a výsledky práce Jazykové rady.

V diplomové práci bude kromě *jazykové politiky* často používán ještě jeden termín spojený s jazykovou politikou: *jazykové/pravopisné reformy*. Takto ho můžeme definovat za pomoci H. Omdala a L. Vikøra[5]:

- *Jazykové/pravopisné reformy* jsou jedním z nástrojů jazykové politiky k vytváření „ulike skriftnormalar innanfor dei to målformene, nynorsk og bokmål". Pod pojmem *skriftnormal* rozumí H. Omdal a L. Vikør „[e]it samanhengande system av fastsette normer for ein språkvarietet", přitom termín *fastsette normer* definují jako „dei normene som blir formelt fastlagde i grammatikkar, lærebøker og ordlister. Dei kan vere historisk utvikla, men ein eller annan gong har dei fått sanksjon av ei godkjenningsmakt – eller dei er formulerte og fastsette ved eit vedtak av ei slik makt." Termínem *språkvarietet* pak v našem konkrétním případě označují bokmål, respektive nynorsk.

Řeč, kterou na území Norského království používá v písemném i ústním projevu nejvíce lidí, se označuje slovem *norský jazyk / norština*. Toto pojmenování v sobě zahrnuje obě oficiální psané formy bokmål a nynorsk a také mluvený jazyk, který není standardizován a jenž reprezentují dialekty. Kromě bokmål, nynorsk a dialektů se u mluvčích norštiny můžeme setkat s dalšími formami jazyka (psanými, samostatně neoficiálními, ale považovanými za pravopisně správné. Řídí se tzv. privátním kodifikováním oficiálně se pak řadí buď pod nynorsk, nebo pod bokmål):

- riksmål: konzervativní bokmål, má nejblíže k dánštině

  ↓
- **bokmål**

  ↓
- samnorsk: společná norština – spíše radikální bokmål než radikální nynorsk

[5] Podle OMDAL, H. – VIKØR, L. *Språknormer i Norge*, s. 14, 16–17 a VIKØR, Lars S. *Språkplanlegging: prinsipp og praksis*. 2. vydání. Oslo: Novus, 1994, s. 66. Tyto dvě publikace obsahují další informace o teoretickém přístupu k problematice kodifikování psaného norského jazyka a uvádějí konkrétní principy. Podobnému tématu se věnuje i o něco starší kniha E. Haugena: HAUGEN, Einar. *Language conflict and language planning: The case of modern Norwegian*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1966, 393 s. V příloze č. 1 této práce jsou uvedeny alespoň základní principy kodifikování psaného norského jazyka.

↑

- **nynorsk**

↑

- høgnorsk: konzervativní nynorsk, má nejblíže k původnímu landsmål Ivara Aasena

Pojmenování *norština / norský jazyk* se v textu diplomové práce objeví v souvislostech, v nichž nebude třeba specifikovat, o kterou formu psaného jazyka se v daný moment jedná. Jakmile to nutné bude, nahradí pojmenování *norština / norský jazyk* příslušná konkrétní forma.

Většina cizích názvů a pojmenování v této práci nemá české ekvivalenty. Jsou tedy ponechány v původní podobě. Termíny jako například *bokmål*, *nynorsk*, *riksmål*, *landsmål*, *samnorsk*, *storting* jsou také ponechány v původním tvaru a nebudou ani skloňovány.

V případě pojmenování hlavního města Norska, jehož dnešní název zní Oslo, jsem přistoupila ke zjednodušené terminologii. Oslo bylo založeno jako Oslo, ale poté bylo několikrát přejmenováno: v roce 1624 na Christianii, v roce 1877 na Kristianii (ale v užívání zůstal nadále i název Christiania) a v roce 1925 zpět na Oslo. Pro zjednodušení práce s tímto názvem budu při jeho výskytu v kontextu do roku 1925 užívat název Kristianie, po tomto roce Oslo.

Podobně zjednodušený přístup aplikuji i v případě názvu jedné z forem písemné norštiny – riksmål. Jazyk se zrodil v 50. letech 19. století a byl prozatímně pojmenován modersmål, tedy doslova mateřský jazyk. Jméno dostal až v roce 1899, kdy byl nazván riksmål. Oficiálně byl jeho název přijat s jazykovou reformou roku 1907. V roce 1929 byl pak přejmenován na bokmål. Pro lepší orientaci čtenáře v textu budu tento jazyk od jeho vzniku až do roku 1929 nazývat riksmål, po tomto roce bokmål. V citacích a názvech bude samozřejmě zachován pravopis předlohy.

V této souvislosti je třeba ještě dodat, že písmeno *å* se v původních označeních landsmål a riksmål neobjevilo. Názvy byly psány *landsmaal* a *riksmaal*. Až v roce 1869 na konferenci severských spisovatelů a lingvistů ve Stockholmu bylo neformálně dohodnuto, že se v dánštině, norštině a švédštině bude spřežka *aa* nahrazovat jedním písmenem *å*. Oficiálně byla tato pravopisná reforma v norštině přijata až v roce 1917. Pro zjednodušení se v textu budou oba jazyky vyskytovat jen s hláskou *å*, a to i v časovém období před rokem 1917.

2. JAZYKOVÁ POLITIKA NORSKA OD ROKU 1814 DO ROKU 1907

Kořeny specifické jazykové situace v Norsku, kterou ovlivnila několik staletí trvající dánská nadvláda, sahají až do druhé poloviny 14. století.

2.1. JAZYKOVÁ SITUACE V NORSKU PŘED ROKEM 1814[6]

Norsko v roce 1380 vstoupilo s Dánskem do personální unie, která byla roku 1397 rozšířena na tzv. kalmarskou unii. Kalmarská unie byla rozpuštěna v roce 1450 (formálně až roku 1521), ale Dánsko zůstalo spojeno s Norskem. V tomto svazku přetrvala silná dánská dominance, která se začala postupně projevovat i v jazykové oblasti.

Převaha dánštiny a utužení dánské nadvlády vyvrcholilo v roce 1536 a 1537. Nejprve dánský král Kristián III. vydal v roce 1536 tzv. norský paragraf, v němž „oznámil, že Norsko přestává být svébytným královstvím a stává se na věčné časy součástí dánského státu a dánské koruny“[7] (jako tzv. lydrike). O rok později byla v Norsku zavedena reformace. Katolickou církev na území dánsko-norské unie vystřídalo luteránství jakožto státní náboženství a norská církev byla přímo podřízena Kodani. Překladu Bible do národního jazyka, který s sebou reformace většinou přinesla a jenž podnítil vypracování norem národního jazyka, se ovšem na rozdíl od mnoha okolních zemí v Norsku nedočkali a používal se pouze překlad do dánštiny[8]. Veškerá duchovní literatura tak byla k dispozici pouze v dánštině a dovážela se z Dánska. Šíření knih v dánštině navíc usnadnil vynález knihtisku a fakt, že v Norsku nebyly tiskárny[9]. Norové, kteří toužili po univerzitním vzdělání, museli studovat v dánštině na Kodaňské univerzitě, která byla až do roku 1811[10] jedinou vysokoškolskou institucí na území dánsko-norské unie.

Hlavním psaným jazykem Norska se tedy od 16. století stala dánština (a zůstala jím až do poloviny 19. století), která postupně vytlačila norštinu ze všech oblastí administrativy, obchodu, církve atd. Psaný norský jazyk přestal de facto existovat. Dánština ovlivnila i

[6] Informace v kapitole 2.1 byly čerpány z HROCH, Miroslav – KADEČKOVÁ, Helena – BAKKE, Elisabeth. *Dějiny Norska*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, 340 s. a VINJE, Finn-Erik. *Et språk i utvikling: Noen hovedlinjer i norsk språkhistorie fra reformasjonen til våre dager*. 2. vydání. Oslo: Aschehoug, 1978, 423 s.

[7] HROCH, M. – KADEČKOVÁ, H. – BAKKE, E. *Dějiny Norska* s. 73.

[8] Bible v dánštině vyšla v roce 1550. Do bokmål (tehdy ještě riksmål) byla celá Bible přeložena až roku 1904 a do nynorsk v roce 1921.

[9] „Sami Norové si (...) vlastní tiskárnu nepořídili (první zakoupil soukromník v Kristianii roku 1643).“ HROCH, M. – KADEČKOVÁ, H. – BAKKE, E. *Dějiny Norska*, s. 81.

[10] Kodaňská univerzita byla založena roku 1479. V roce 1811 byla v Kristianii založena první norská univerzita.

mluvený jazyk: vzdělanější obyvatelstvo měst mluvilo řečí značně ovlivněnou dánštinou (tzv. dannet dagligtale), v níž převažovala dánská morfologie a slovní zásoba (ale zároveň se v ní objevovala typická norská slova z dialektů) a zároveň norská fonetika a syntax. Tato řeč – norsky vyslovovaná dánština – se učila i ve školách. Dánští úředníci psali a hovořili dánsky nebo ponorštěnou dánštinou. Na venkově se používaly dialekty, které vycházely ze staré norštiny, jež ale byly dánštině značně vzdálené. V kostelech se s norskou výslovností četly dánsky psané texty.

V roce 1814 několik staletí trvající dánská nadvláda nad Norským královstvím skončila. Země sice vzápětí vstoupila do personální unie se Švédskem, ale tento nový svazek byl mnohem volnější. Státy byly sjednoceny pod jednou – švédskou – korunou a měly společnou pouze zahraniční politiku[11]. Úředním jazykem v Norsku neměla být švédština, ale norský jazyk (ovšem stále ještě v podobě dánštiny) – to bylo stanoveno i jako jedna z podmínek vstupu Norska do unie se Švédskem. I tak se ale Norové obávali invaze švédštiny, a to až do 40. let 19. století. Teprve až v této době začali věřit, že k žádnému pošvédšťování nedojde.[12] Po roce 1814 rostlo norské národní sebeuvědomění a Norům se otevřely zcela nové možnosti národního sebeutváření, k nimž se posléze přidala i nutnost kodifikace vlastního národního jazyka.

[11] Zákonodárství, parlament, vláda, armáda, námořnictvo, centrální banka a měna byly oddělené, hlavním městem Norska se stala Kristiania a Norové si také mohli ponechat ústavu, přijatou v roce 1814.
[12] Podle VINJE, F.-E. *Et språk i utvikling*, s. 76.

2.2. OBDOBÍ 1814–1884: ZAČÁTEK JAZYKOVÉHO BOJE[13]

Po vzniku švédsko-norské unie dánština sice zůstala psaným jazykem v Norsku, ale bylo stále jasnější, že již pominuly důvody, proč by se na norském území měla nadále používat jako hlavní jazyk. První snahy o přizpůsobení dánštiny se v 19. století objevily v roce 1816 v souvislosti s vydáváním časopisu *Saga*. Cílem časopisu bylo mimo jiné „å gjøre fellesspråket rikere både for dansker og nordmenn ved å avløse tyske ord med nordiske som fantes i norrøne mål og enda levde i bondemålet“[14]. V té době se však podobné snahy ještě nedají považovat za vědomé ponoršťování, které přišlo o několik let později. Norská slova ve svém díle *Luren* v roce 1817 použil i Mauritz Hansen a o sedm let později, roku 1824, Henrik Anker Bjerregaard v díle *Fjeldeeventyret*.

V roce 1816 se o jazykové situaci v Norsku zmínil ve svém díle Nicolai Wergeland[15]. Ve spisu *En sandfærdig Beretning om Kongeriket Danmarks politiske Forbrydelser mod Kongeriket Norge fra Aar 995 indtil 1814, eller fra Håkon Adelsteens krig med Harald Blaatand, indtil Fredslutningen i Kiel* vyčítá Dánsku, že za dobu jeho nadvlády nad Norskem ztratilo Norsko mimo jiné vlastní řeč, a jmenuje další křivdy, jichž se Dánsko na Norsku

[13] Informace v kapitole 2.2 byly čerpány z AASEN, Ivar. *Norsk Grammatik: Omarbeidet Udgave af „Det norske Folkesprogs Grammatik“* [online]. Christiania: B. T. Mallings Forlagsboghandel, 1864 [cit. 2011-05-20]. Dostupné z WWW: <http://www.sprakrad.no/nb-no/Politikk-Fakta/Fakta/Faksimilebiblioteket/Ivar_Aasen_Norsk_Grammatik/>, ANDERSEN, Per Thomas. *Norsk litteraturhistorie*. Oslo: Universitetsforlaget, 2001, 613 s., DUBEC, Pavel. ‚Bjørnsonova role v bojích o norský jazyk‘. In: Kol. autorů. *Buřič a buditel Bjørnstjerne Bjørnson*. 1. vydání. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2011, s. 69–80, GREPSTAD, Ottar. Allkunne: Nynorsk kulturhistorie [online]. 2009 [cit. 2011-06-12]. *Eit språk blir til*. Dostupné z WWW: <http://www.allkunne.no/default.aspx?menu=34&id=1063>, GUNDERSEN, Dag – VENÅS, Kjell. *Språknytt: Temanummer om Ivar Aasen* [online]. 1996/1 [cit. 2011-05-19]. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/upload/snytt961.pdf>, HROCH, M. – KADEČKOVÁ, H. – BAKKE, E. *Dějiny Norska*, HUMPÁL, M. – KADEČKOVÁ, H. – PARENTE-ČAPKOVÁ, V. *Moderní skandinávské literatury*, KNUDSEN, Knud. *Det norske målstræv*. Kristiania, 1867, 327 s., LOMHEIM, Sylfest. *Språkreisa: norsk gjennom to tusen år*. Oslo: Damm, 2007, 528 s., LUNDEBY, Einar. Knud Knudsen – riksmålets fader, bokmålets bestefar. *Språknytt* [online]. 1995/4, [cit. 2011-05-18]. Dostupný z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-no/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraaknytt_1995/Spraaknytt-1995-4/Knud-Knudsen/>, LUNDEBY, Einar. Språkrådet [online]. 1966 [cit. 2011-06-12]. *Stortinget og språksaken*. Dostupné z WWW: <http://www.sprakrad.no/nb-no/Politikk-Fakta/Fakta/Andre_oversikter/Stortinget_og_spraaksaken/>, SKARD, Vemund. *Norsk språkhistorie, III, 1814-1884*. 2. vydání. Oslo: Universitetsforlaget, 1980, 224 s., TORP, Arne – VIKØR, Lars S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. 3. vydání. Oslo: Gyldendal akademisk, 2003, 335 s., VENÅS, Kjell. P.A. Munch om språket. *Språknytt* [online]. 2008/1, [cit. 2011-05-19]. Dostupný z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-no/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraknytt-2008/Spraknytt-12008/PA-Munch-om-spraaket/>, VIKØR, Lars S. Språkrådet [online]. 9.10.2005 [cit. 2011-05-16]. *Fakta om norsk språk*. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/fakta> , VIKØR, Lars S. Henrik Wergeland om språket. *Språknytt* [online]. 2008/1, [cit. 2011-05-19]. Dostupný z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-no/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraknytt-2008/Spraknytt-12008/Henrik-Wergeland-om-spraaket/> a VINJE, F.-E. *Et språk i utvikling*.

[14] SKARD, V. *Norsk språkhistorie, III*, s. 9–11.

[15] Teolog, politik a jeden z tvůrců norské ústavy z roku 1814 Nicolai Wergeland žil v letech 1780–1848. Byl otcem Henrika Wergelanda, o němž bude pojednáno níže.

dopustilo. Text vzbudil vlnu nesouhlasu s tak ostrými slovy proti Dánsku a dánštině teprve dva roky po zániku unie a dá se považovat za přímého předchůdce jazykového boje, který se v Norsku rozhořel ve 30. letech 19. století.

Kolem roku 1830 se silněji začaly ozývat hlasy, které se ptaly, zda by Norsko jako samostatný národ nemělo mít i vlastní řeč. Ti, co započali tuto diskuzi, se záhy rozdělili na tři tábory. Rozdělila je odpověď na otázku, jakou podobu a název by měl mít psaný norský jazyk, který byl po čas dánské nadvlády nahrazen dánštinou a jenž byl na území Norska stále dánským jazykem nazýván.

„Noen mente at det ble best å holde på den danske kulturforbindelsen, de andre mente at de skulle ha fornorsket det danske skriftspråket, og det var også mennesker som så det som best i å lage et helt nytt norsk skriftspråk.“[16] Zastánců první možnosti nebylo mnoho. Jedním z nich byl například Johan Sebastian Welhaven[17], patřící ke skupině tzv. danomanene (dánofilů), kteří byli odpůrci norského izolacionismu a prosazovali pokračování kulturního a jazykového vlivu Dánska a dánštiny. Podle nich bylo Norsko příliš slabé a zaostalé na to, aby se po politických změnách roku 1814 dokázalo samo postarat o svůj kulturní rozkvět bez impulzů a podpory z Dánska. Jen prostřednictvím dánské kultury si podle nich mohlo Norsko udržet také návaznost na evropskou kulturu.

Druhou cestu prosazoval jako první Ludvig Kristensen Daa[18] a po něm Henrik Wergeland[19], Peter Christen Asbjørnsen[20], Jørgen Moe[21] a Knud Knudsen[22]. Mezi příznivce třetí varianty patřil nejprve Jonas Antom Hielm[23], po něm pak Ivar Aasen[24] a Peter Andreas Munch[25].

Jazyková otázka nabývala na významu zvláště poté, co se stále více obyvatel naučilo číst a byla zavedena povinná školní docházka (v roce 1827). Ve vesnických školách, kde se mluvilo dialekty, činil psaný dánský jazyk, dosti vzdálený od podoby nářečí, velké problémy. Ve 30. letech začalo také docházet k emancipaci sedláků, kteří tvořili značné procento obyvatelstva a stáli v opozici ke konzervativním silám v zemi představovaným vysokým

[16] TÝNSKÁ, Alice. *Rettskrivningsreformer i Norge fra 1917 med vekt på riksmålets/bokmålets utvikling*. Diplomová práce, Brno: ÚGNN FF MUNI, 2010, s. 8.
[17] Básník Johan Sebastian Cammermeyer Welhaven žil v letech 1807–1873.
[18] Politik, historik a novinář Ludvig Kristensen Daa žil v letech 1809–1877.
[19] Básník Henrik Arnold Wergeland žil v letech 1808–1845.
[20] Spisovatel Peter Christen Asbjørnsen žil v letech 1812–1885.
[21] Spisovatel Jørgen Engebretsen Moe žil v letech 1813–1882.
[22] Jazykovědec a učitel Knud Knudsen žil v letech 1812–1895.
[23] Právník a politik Jonas Antom Hielm žil v letech 1782–1848.
[24] Jazykovědec Ivar Andreas Aasen žil v letech 1813–1896.
[25] Historik Peter Andreas Munch žil v letech 1810–1863.

úřednictvem. Sedláci zároveň také zastupovali tu vrstvu obyvatelstva, která hovořila norskými venkovskými dialekty, kdežto měšťané a úřednici dánštinou či její ponorštěnou verzí. Jazyková otázka se ve 30. a 40. letech nicméně ještě netýkala širokého obyvatelstva a zatím byla předmětem debat pouze mezi intelektuály a akademiky. Ve 40. a 50. letech pak zájem o norský jazyk vyvrcholil v souvislosti s příchodem tzv. národního romantismu, jehož součástí byl mimo jiné i zájem o národní jazyk a kulturu.

Z národnostně-emancipačních, kulturních a sociálních důvodů bylo brzy jasné, že řešení jazykové otázky tak, jak ho navrhovali dánofilové, nebude prosaditelné. „Možná východiska spisovné norštiny tak byla dvě: buďto kodifikovat „městskou" ponorštěnou dánštinu neboli dánskou norštinu, anebo na základě vesnických nářečí vytvořit jazyk vpravdě norský."[26]

S ponoršťováním jako první vystoupil Henrik Wergeland. „Han har gått inn i språkhistoria som pioneren for den fornorskingslina som skulle gjere dansken i Noreg om til eit norsk språk[.]"[27] Wergeland věřil v kulturní sílu samostatného Norska, jejíž kořeny spatřoval ve slavné norské minulosti, lidové kultuře a reáliích, požadoval přerušení vazeb na Dánsko a vytvoření norského psaného jazyka. Na počátku 30. let 19. století začal ve svých dílech (*Harlequin Virtuos* a *Skabbelsen, Mennesket og Messias*) s lexikálním ponoršťováním dánštiny – používal v nich typická norská slova a norské skloňování z dialektů, aby tak odlišil norštinu od dánštiny a upozornil na fakt, že norština nemá stanovenou psanou podobu. Od svého protipólu a jednoho z dánofilů, Johana Sebastiana Welhavena, za to sklidil kritiku na půdě studentského spolku Det Norske Studentersamfund a posléze i v tisku. Desetiletí trvající debata o jazykové situaci v Norsku byla tímto veřejně odstartována.

Studentský spolek Det Norske Studentersamfund, založený v roce 1813 při Univerzitě v Oslu, byl místem, kde se v roce 1830 střetly zradikalizované názory na budoucí vývoj norštiny a Norska, ztělesněné nejprve osobním a poté veřejným kulturně-politickým sporem mezi Johanem Sebastianem Welhavenem, jedním z dánofilů, a Henrikem Wergelandem, norským patriotem.

J. S. Welhaven patřil ke skupině, která se na jaře roku 1832 od Det Norske Studentersamfund odtrhla a vytvořila vlastní spolek Studenterforbundet. V jeho řadách byli umírnění konzervativci, kteří si přáli budovat nové Norsko v kulturním a jazykovém sepětí s Dánskem, bez něhož by podle nich zůstala norská kultura zaostalá. Ironický obraz

[26] HUMPÁL, M. – KADEČKOVÁ, H. – PARENTE-ČAPKOVÁ, V. *Moderní skandinávské literatury*, s. 37.
[27] VIKØR, L. S. *Henrik Wergeland om språket.*

tehdejšího Norska a norské kultury, historie, mentality a tradic, jak je viděl Welhaven, byl vydán v roce 1834 ve sbírce jeho sonetů *Norges Dæmring. Et polemisk Digt*. Norsko v ní vykreslil jako zaostalou, provinční a nezralou zemi. Sbírka vyvolala bouřlivé reakce a přiostřila mimo jiné i spor s Wergelandem, o němž a jeho otci se Welhaven v sonetech také zmiňoval.

Z Welhavenova spolku Studenterforbundet se poté vytvořila politická skupina[28] Intelligenspartiet (též Troppen), která sledovala stejné cíle jako spolek. Konflikt mezi přívrženci Welhavena a Wergelanda vyvrcholil v roce 1838. Na začátku 40. let pak byla činnost Intelligenspartiet utlumena. Welhavenovými následovníky (mezi nimiž byl i Frederik Stang, budoucí norský premiér) byla v roce 1884 založena politická strana Høyre, která se poté plně zapojila do jazykového boje.

Protipólem skupině kolem J. S. Welhavena byli členové Det Norske Studentersamfund v čele s Henrikem Wergelandem, kteří ve spolku zůstali po rozdělení. Z nich se později ustavila politická skupina Patriotene (též Norskhedspartiet), která se naopak vůči vlivu Dánska a dánštiny ohrazovala a požadovala budovat Norsko po roce 1814 a jeho svébytnost bez vazeb na Dánsko. Spor mezi Wergelandem a Welhavenem skončil na přelomu 30. a 40. let. Stal se důležitým symbolem rané fáze jazykového boje a předznamenal pozdější boj politický.

Wergeland se ve 30. letech dostal do sporu také s reprezentantem třetího proudu v hledání psaného norského jazyka, Peterem Andreasem Munchem, zastáncem vzniku zcela nového jazyka na výlučně norském základě. P. A. Munch Wergelanda v článku *Norsk Sprogreformation* kritizoval za propojování dánských a norských prvků v textech. Podle něj by se mělo psát buď správně dánsky, nebo norsky, ale ne směsí obou řečí. Wergeland napsal pojednání *Om norsk Sprogreformation*[29], které v roce 1835 vyšlo jako odpověď P. A. Munchovi a zároveň jako reakce na názory dánofilů.

Wergelandovým následovníkem v ponoršťování dánštiny byl Ludvig Kristensen Daa, Maurits Hansen, norští sběratelé lidové slovesnosti ve 40. letech, Peter Christen Asbjørnsen a Jørgen Moe, geograf Gerhard Munthe a zejména pak Knud Knudsen.

G. Munthe začal ve 30. letech s ponoršťováním místních názvů a roku 1847 vydal příručku *Norske Stedsnavns rette skrivemåde*, v níž stanovil několik principů pro úpravu

[28] Označit politickou skupinu v Norsku za politickou stranu v dnešním slova smyslu můžeme až od 80. let 19. století, kdy byl v Norsku zaveden parlamentarismus a vznikly první politické strany v moderním pojetí.
[29] V pojednání mimo jiné optimisticky předpověděl, že Norsko najde svoji vlastní řeč do konce století.

místních jmen do podoby, která více odpovídala norštině. Jeho přístup byl ovšem opatrný a málo radikální a jeho metody nebyly příliš systematické a ucelené. I když se mu dostalo podpory od P. A. Muncha, ve společnosti stále převládal tradiční způsob psaní. To také přispělo k tomu, že až do 70. let 19. století bylo stále běžné používat místní názvy v dánštině nebo hybridní tvary dánsko-norské.

Asbjørnsen a Moe sbírali na venkově v jižním Norsku pohádky a jiné formy lidové slovesnosti, vyprávěné v různých dialektech. Výbor textů (vyšly poprvé v letech 1841–1844 pod názvem *Norske Folkeeventyr*) připravili k tisku, ale nebyli si jisti, zda je vydat v dánštině nebo v dialektech, které ale nebyly známy po celé zemi. Zároveň také chtěli zachovat ráz pohádek. Nakonec jazyk upravili tak, že vytvořili směs ponorštěné dánštiny obsahující typická norská a nářeční slova (popisující především čistě norské fenomény a reálie) a norskou syntax.

L. K. Daa, M. Hansen a K. Knudsen na rozdíl od Wergelanda a Asbjørnsena s Moem zvolili ortofonický přístup. Zejména Knudsenova práce byla dovedena do úspěšného konce, a tak vznikl riksmål.

VZNIK RIKSMÅL

Knud Knudsen je označován za otce riksmål/bokmål. Patřil mezi ty, kteří od 30. let 19. století hledali novou formu psané norštiny jako náhradu za stále používanou dánštinu. Jeho práce nezačala v reakci na aktivity Ivara Aasena, jak by bylo možné se domnívat, ale samostatně a o několik měsíců dříve, než začal Aasen.

Knud Knudsen byl pragmatik a zamýšlel ponorštit psanou dánštinu na základě ortofonického principu. Vycházel při tom z konceptu dánského jazykovědce Rasmuse Raska[30], podle něhož by měl psaný jazyk co nejvíce odpovídat výslovnosti: „Hver bokstav burde gjengi bare én språklyd, og hver språklyd gjengis med bare én bokstav.“[31] Tento princip se stal základem jeho článku *Om lydene, Lydtegnene og Rettskrivningen i det norske Sprog* z roku 1845, z něhož vychází i pozdější Knudsenova práce. „I 1850 skrev Knudsen en ny stor artikkel *Om Norskhed i vor Tale og Skrift*. Han drøfter her norskheten i talemålet, og mener det er fare for at den dannede tale vil legge seg nærmere opp til det danske skriftspråket hvis dette ikke blir

[30] Rasmus Christian Rask žil v letech 1787–1832.
[31] LUNDEBY, E. *Knud Knudsen*.

reformert i norsk retning. Han peker på punkter der norsk tale skilte seg fra den danske som skriftspråket avspeilte, f.eks. de stemte danske konsonantene b, d, g mot de norske ustemte p, t, k.“[32]

V 50. letech tedy Knudsen začal s ponoršťováním dánštiny podle ortofonického principu. Nejdříve však musel zvolit, jakou z mnoha variant výslovnosti, se kterými se na území Norska mohl setkat, bude považovat za referenční. Nářeční výslovnost měla pouze místní rozšíření. Vybral proto výslovnost úředníků a příslušníků vyšší třídy, tj. dannet dagligtale, jež byla známa po celém území Norska. Ta navíc nebyla spojena s žádným konkrétním krajem, mluvčích bylo poměrně hodně a měli určitý kulturní vliv. V roce 1856 pak vydal detailní gramatiku a příručku ponorštěné dánštiny *Haandbog i dansk-norsk Sproglære*.

Během své práce v téže době se Knud Knudsen dostal do konfliktu s Peterem Andreasem Munchem, který se již jednou střetl v jazykové otázce s Henrikem Wergelandem, také zastáncem ponoršťování. Munch patřil ke skupině, jež prosazovala vytvoření nového norského jazyka na základě řeči, která kdysi bývala Norům vlastní, a to pro něj představovala staroseverština. Stejně jako předtím Wergelandovy, tak i nyní Knudsenovy aktivity považoval za postupy proti přirozenému vývoji jazyka a nepovažoval za správné mísit dohromady dánštinu s norštinou.

Knudsen chtěl norské prvky do dánštiny zavádět postupně tak, aby si na ně lidé pozvolna zvykali. Pro jazyk, který vytvořil, hledal také nové jméno a nakonec ho nazval modersmål – byl to rodný jazyk značné části Norů a již se nedal nazvat dánštinou. V roce 1862 byla psaná forma norského jazyka založená na Knudsenově návrhu oficiálně přijata v rámci první pravopisné reformy na území Norska (Knudsenovy principy pro modersmål a principy této jazykové reformy zároveň jsou uvedeny v příloze č. 2). Roku 1876 vydal dílo s názvem *Den landsgyldige norske Udtale*, v němž se zamýšlel nad jazykem, kterým se mělo mluvit při školní výuce. Rozmanitost, s jakou se v norské výslovnosti můžeme setkat, a problémy, které způsobovala, mnohé nutila k pokusům o kodifikaci mluvené norštiny. To se dělo i v době, kdy se hledal psaný norský jazyk. Norská výslovnost však nebyla kodifikována nikdy. O deset let později, roku 1886, vydal Knud Knudsen knihu s názvem *Hvem skal vinne?*. V ní znovu a jasněji formuloval své návrhy na změnu

[32] Tamtéž.

pravopisu, tentokrát v ostřejším tónu, který odpovídal situaci po zpolitizování jazykové otázky.

V roce 1892 byla založena organizace Norsk Retskrivningssamlag, jejímž cílem bylo pokračovat v práci Knuda Knudsena. Názorové neshody mezi jednotlivými členy organizace i mezi vedením ovšem vedly k jejímu brzkému konci o několik let později.

Název jazyka nebyl stanoven až do roku 1899, kdy Bjørnstjerne Bjørnson, inspirován dánským pojmenováním dánštiny ***rigsmål (rigsdansk)***, navrhl neutrální název riksmål, říšský jazyk, volně přeloženo jako státní jazyk. Oficiálně byl jazyk pojmenován riksmål až s přijetím pravopisné reformy v roce 1907. Větší část Knudsenova návrhu na transformaci dánštiny podle ortofonického principu byla přijata teprve při reformě v roce 1907 a také roku 1917.

Přijetí riksmål bylo různé. Například v 70. letech, kdy se jazykový boj přiostřoval, napadli Knudsenovu práci národně uvědomělí Norové, kterým se jazyk zdál málo norský. Na druhou stranu ale lidé více přijímali riksmål než landsmål (druhý jazyk, který bojoval o jejich přízeň) a stále více norských spisovatelů pod vlivem Knudsenovy reformy ponoršťovalo své texty. Bylo to mnohdy i z pragmatických důvodů. Potřebovali, abych jejich díla byla srozumitelná co nejvíce lidem, tj. i v Dánsku a ve Švédsku, a to jim landsmål zaručit nemohl. Také napojení norských spisovatelů na dánské nakladatelství Gyldendal, které norským prvkům nebylo příliš nakloněno, nedávalo textům v landsmål mnoho nadějí na úspěch.

K riksmål se tak ve druhé polovině 19. století a kolem přelomu 19. a 20. století přiklonili například Bjørnstjerne Bjørnson, Henrik Ibsen, Sigrid Undsetová a Knut Hamsun. Henrik Ibsen se sám o jazykovou otázku zajímal, když v 50. letech pracoval s Knudem Knudsenem v Det Norske Theater (založeno roku 1850 v Bergenu). Ponoršťování dánštiny je u Ibsena obzvláště patrné v *Peeru Gyntovi*.

V opozici proti příznivcům ponoršťování dánštiny stáli ti, kteří chtěli vytvořit nový, ryze norský jazyk. Jako první tuto myšlenku vyslovil Jonas Antom Hielm v roce 1832. „Hielm var den første som på trykk krevde at Norge måtte få sitt særskilte skriftspråk igjen, utskilt fra dansk.“[33] „Hielm ønsket (...) et norsk skriftspråk, hovedsakelig grunnlagt på

[33] VINJE, F.-E. *Et språk i utvikling*, s. 90.

bymålene, og en samlet grammatikalsk og leksikalsk oversikt over hva som er norsk talemål.“[34] Tato myšlenka však pod jeho vedením nebyla dovedena do konce. Jeho následovníky se stali Peter Andreas Munch a Ivar Aasen.

Přístup Aasena a Muncha se lišil ve způsobu, jakým měl být nový jazyk vystavěn. Zatímco I. Aasen chtěl nový jazyk vytvořit na základě norských dialektů, P. A. Munch navrhoval vybudovat novou řeč na základě jednoho vybraného dialektu a modernizované a reformované verze staroseverštiny. „Munch var den første nordmann som satte på prent en plan om å åtterreise et sjølstendig nasjonalmål på fullnorsk grunn.“[35] Munch ale nezapočal žádnou konkrétní práci, pouze zkonstruoval hypotetický návrh. Do systematické práce se pustil Ivar Aasen, který nový psaný norský jazyk nakonec vytvořil jak na základě dialektů, tak s ohledem na staroseverštinu.

VZNIK A ROZŠÍŘENÍ LANDSMÅL

Tak, jako je Knud Knudsen považován za otce riksmål/bokmål, je za otce landsmål/nynorsk považován Ivar Aasen. Byl jedním z těch, kteří se ve 30. a 40. letech 19. století zapojili do debaty o nové formě psaného norského jazyka. Podle jeho názoru měl vzniknout zcela nový jazyk, jenž by vycházel z norských dialektů (nikoliv z jednoho, ale z kombinace hlavních norských dialektů) a zároveň by se opíral i o staroseverštinu. Za tímto účelem cestoval v letech 1842–1846 především napříč západním Norskem. Při tom zkoumal tamní nářečí, systematicky si zapisoval jejich charakteristické znaky a srovnával gramatiku a slovní zásobu.

V roce 1848 pak na základě získaných poznatků vydal srovnávací gramatiku *Det norske Folkesprogs Grammatik* a roku 1850 slovník *Ordbog over det norske Folkesprog*. Ve výzkumu pak pokračoval dále. Výsledkem této práce byla sbírka *Prøver af Landsmaalet i Norge*, vydaná roku 1853, obsahující texty zapsané v různých dialektech a také ukázkové texty v nově vznikající řeči. V následujících letech vytvořil pro tento jazyk normu a nazval ho landsmål (principy landsmål tak, jak je stanovil Aasen, jsou uvedeny v příloze č. 3). Zároveň v roce 1864 vydal velkou gramatiku *Norsk Grammatik* a roku 1873 rozsáhlý slovník *Norsk Ordbog*. V landsmål také vydal

[34] SKARD, V. *Norsk språkhistorie, III*, s. 19.
[35] VINJE, F.-E. *Et språk i utvikling*, s. 92.

básnickou sbírku a divadelní hru, aby dokázal, že i tato řeč může být plnohodnotným literárním jazykem.

Landsmål začal být používán již na konci 50. let 19. století a o deset let později v něm bylo vedeno vyučování na lidové vysoké škole. Učitelé, kteří pocházeli z venkova, byli z Aasenových knih nadšeni a chtěli podle nich vyučovat. V 70. letech byla vedena první kázání podle landsmål (1872) a v parlamentu se objevil první příspěvek v tomto jazyce (1874). V 80. letech byl vydán slabikář v landsmål (1880) a zároveň se tato řeč poprvé stala úředním jazykem Fjelberg kommune v Hordalandu (1885).

Landsmål se postupně šířil i do dalších odvětví lidské činnosti – ve finančním sektoru se poprvé objevil, když banka Snåsa z Nord-Trøndelagu zveřejnila stanovy v této řeči (1886), v zákonodárství byl první zákon v landsmål přijat parlamentem roku 1894. Na univerzitě se landsmål poprvé v přednášce objevil roku 1899. Na univerzitě v Kristianii ji vedl první profesor landsmål Kristofer Marius Hægstad. Roku 1885 vyšel první inzerát v landsmål. V roce 1892 byla sbírka žalmů v landsmål autora Eliase Blixe *Nokre Salmar* povolena pro používání v kostele. Mezi lety 1890 a 1920 se landsmål rozšířil i geograficky. Používání se rozšířilo do dalších částí země (ale pouze na venkově, nikoliv do měst), ať už jako jazyk používaný v běžném písemném styku nebo vyučovací jazyk (v příloze č. 4 jsou uvedeny přibližné číselné údaje ukazující, na kolika základních školách si landsmål v těchto letech zvolili za vyučovací jazyk).

V tomto období se také ustálilo jádro oblasti, ve které se landsmål tradičně používá. Jedná se o venkovská území západního Norska (Vestlandet), horské oblasti ve vnitrozemí jižního Norska a části Trøndelagu a Agderu (viz mapa č. 1). Obyvatelé těchto oblastí se tradičně živili a mnozí dodnes živí zemědělstvím a rybářstvím. Do měst se jazyk ve velkém nerozšířil nikdy.

Mapa č. 1 Oblast, kde se tradičně používá landsmål/nynorsk

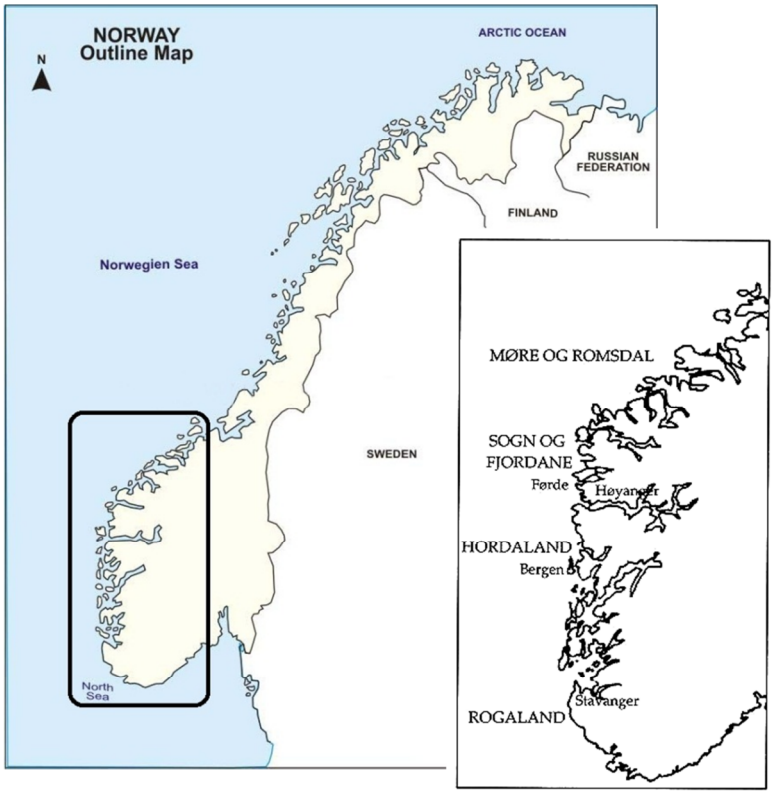

Zdroj: http://www.mapsofworld.com/norway/maps/norway-outline-map.jpg [2011-05-16] a VIKØR, Lars S. *The Nordic languages: their status and interrelations*. 3. vydání. Oslo: Novus, 2001, s. 101.

V roce 1885 byl landsmål oficiálně zrovnoprávněn s riksmål (tzv. jamstillingsvedtaket). K první reformě landsmål došlo po třech letech přípravných prací v roce 1901 (principy reformy jsou uvedeny v příloze č. 5). Reforma byla přijata královskou rezolucí a příliš se nelišila od Aasenovy verze.

Reakce na vznik landsmål byly různé. Za prvé, po dlouhou dobu nebyl přijat oficiální pravopis landsmål, Aasenova pravidla neovládali všichni dokonale, a tak si někteří vyvinuli svoji normu na základě vlastních nářečí (například Arne Garborg). Až reforma z roku 1901 stanovila první pevná pravidla pravopisu landsmål. Za druhé, již při vzniku jazyka byl Aasen kritizován za to, že landsmål působí příliš archaicky, podobá se staroseverštině a naopak nepodobá mnohým norským dialektům. Za třetí, landsmål bylo vytýkáno, že záměrně opomíjí mluvu, kterou se hovořilo ve větších městech, kde žila převážná část norského obyvatelstva. Jazyku se ke konci 19. století dařilo prosazovat se spíše v politické rovině, v praxi musel stále bojovat o své místo a uznání, i když dílčích úspěchů, jak bylo a bude popsáno, také dosahoval. Větší průlom přišel až s přelomem 19. a 20. století.

Nejznámějšími norskými spisovateli, kteří kolem přelomu 19. a 20. století vydávali svá díla v landsmål, byli například „nejvýznamnější[] zakladatel[] moderního norského písemnictví v nynorsk“[36] Arne Garborg[37] (kromě literárních děl začal v roce 1877 vydávat celonorské noviny v landsmål *Fedraheimen*), Olav Duun[38] a Kristoffer Uppdal[39]. Také mladý Bjørnstjerne Bjørnson byl příznivcem landsmål, „byl zpočátku nadšen“[40], ale z praktických důvodů se později přiklonil k riksmål. Jako první román v landsmål vyšel v roce 1868 *Han og Ho* od Kristofera Jansona. „[P]rvním velkým básníkem v landsmål[]“[41] byl Aasmund Olavsson Vinje[42]. Vinje byl také novinář a velký příznivce nového jazyka a v roce 1858 začal vydávat první časopis v landsmål s názvem *Dølen*[43]. První divadelní hra v landsmål, Aasenova *I Marknaden*, byla uvedena roku 1854 v Kristianii. Nový zákon v landsmål vyšel poprvé v roce 1889.[44]

V 50. letech 19. století začaly být riksmål a landsmål šířeny a postupně přijímány ve společnosti. Brzy došlo k jejich vzájemným střetům a sporům o to, v jakých situacích a prostředích by bylo vhodnější používat landsmål, respektive riksmål. Jednalo se především o divadlo a školy. Landsmål byl vnímán jako venkovský jazyk sedláků, kdežto riksmål jako jazyk vzdělanců a městského prostředí. Velkým přínosem pro jazykovou otázku byl rok 1885, kdy byly landsmål a riksmål zrovnoprávněny ve školství a v úředním styku (tzv. jamstillingsvedtaket), a rok 1892, kdy byl landsmål povolen jako druhý rovnocenný vyučovací jazyk na základních školách[45] (tzv. målparagrafen; záleželo na rozhodnutí místních orgánů, zda si landsmål za jazyk výuky zvolí, děti se ale musely učit obě formy jazyka; více o přijetí těchto dvou zákonů v kapitole 2.3), což znamenalo opravdové zrovnoprávnění obou forem jazyka na tomto typu škol. Mezi lety 1892 a 1900 „gjekk 200 skulekrinsar, av i alt 6000, over til landsmål“[46].

[36] HUMPÁL, M. – KADEČKOVÁ, H. – PARENTE-ČAPKOVÁ, V. *Moderní skandinávské literatury*, s. 62.
[37] Spisovatel Arne Garborg žil v letech 1851–1924.
[38] Spisovatel Olav Duun žil v letech 1876–1939.
[39] Spisovatel Kristofer Oliver Uppdal žil v letech 1878–1961.
[40] DUBEC, P. *Bjørnsonova role v bojích o norský jazyk*, s. 73.
[41] HROCH, M. – KADEČKOVÁ, H. – BAKKE, E. *Dějiny Norska*, s. 157.
[42] Spisovatel a novinář Aasmund Olavsson Vinje žil v letech 1818–1870.
[43] Časopis vycházel až do jeho smrti v roce 1870.
[44] Další úspěchy v šíření landsmål jsou v přehledu GREPSTAD, O. *Eit språk blir til* a v publikaci GREPSTAD, Ottar. *Viljen til språk: ei nynorsk kulturhistorie*. Oslo: Samlaget, 2006, 317 s.
[45] Neoficiálně byl landsmål jako vyučovací jazyk poprvé zaveden už v roce 1890 ve školách v Byglandu v Setesdalu (Vest-Agder) a v Hosangeru (Hordaland).
[46] LOMHEIM, S. *Språkreisa*, s. 293.

Ve školách byl pravopis riksmål šířen prostřednictvím malých sešitků s názvem *Retskrivningsregler til Skolebrug*, později *Norske retskrivnings-regler*, jejichž autorem byl Knudsenův žák Jonathan Aars[47]. Sešitky vycházely mezi lety 1866 a 1907, kdy byla vydána reforma riksmål. O pravidla byl velký zájem a knížka musela být tištěna znovu a znovu. Aars vydání aktualizoval a zanášel do nich drobné úpravy. Některé změny, například psaní malého počátečního písmene u podstatných jmen obecných, předběhly svoji dobu a ve společnosti se neprosadily. Oficiálně kodifikovány byly až v pozdějších pravopisných reformách. Od roku 1885 byla publikace oficiálně kontrolována a schvalována ministerstvem pro školské a církevní záležitosti, kam v té době jazyková otázka spadala[48]. Jazykovou situací ve školství (kde byl problémem také neexistující kodifikovaný mluvený jazyk) se kolem přelomu 19. a 20. století zabývalo také několik doplňujících rozhodnutí přijatých parlamentem a další usnesení, například[49]:

- 1878 (přijato jednomyslně): vyučování a zkoušení by mělo být vedeno v řeči, jakou mluví žáci ve školách.
- 1887: výslovnost při čtení v norských školách by měla být norská (podle Knudsenova návrhu), včetně tzv. tvrdých norských souhlásek p, t, k, přestože se nadále zapisovaly v dánské podobě b, d, g.
- 1892: začala být používána čítanka Nordahla Rolfsense *Læsebog for folkeskolen* (vycházela až do poloviny 50. let 20. století), v níž byly texty v landsmål i riksmål, a bylo v ní povoleno psát slova s tvrdými norskými souhláskami p, t, k. Také se tam objevily zkrácené norské tvary slov jako *Broder – bror*, *drager – drar* (též Knudsenův návrh).
- 1894: žáci začali smět ve slovech psát tvrdé norské souhlásky p, t, k na místo dánských b, d, g.
- 1896 (48 hlasů pro, 35 proti): zrovnoprávnění landsmål a riksmål na školách, které nabízely další vzdělání po sedmileté základní škole.

[47] Filolog a učitel Jacob Jonathan Aars žil v letech 1837–1908.
[48] Během let 1814–2011 se několikrát změnil název ministerstva, pod které spadá problematika jazykové politiky. Přehled názvů a období, po která se používaly, je uveden v příloze č. 6.
[49] Údaje o počtech hlasujících poslanců jsou v celé práci převzaty z GREPSTAD, O. *Eit språk blir til* a LUNDEBY, E. *Stortinget og språksaken*. Celkový počet poslanců zasedajících v norském parlamentu se v období 1884 a 2011 měnil. Přehled je uveden v příloze č. 7.

- 1902: jedna zkouška ve druhé řeči (sidemål), tj. v landsmål, se stala povinnou součástí studia na školách, které nabízely další vzdělání po sedmileté základní škole.
- 1907 (62 hlasů pro, 30 proti): landsmål byl zaveden jako povinný jazyk na gymnáziích a slohové cvičení ve druhé řeči (sidemålsstilen), což se ve většině případů týkalo landsmål, se stalo povinnou součástí závěrečné zkoušky na gymnáziu, tzv. examen artium (podrobnosti o přijetí zákona v kapitole 3.1).

Divadelní prostředí v Norsku, reprezentované od roku 1827 Christiania Theater v hlavním městě, bylo do 50. let 19. století čistě dánské – hrály se dánské hry pod dánským vedením, s dánským obsazením a v čisté dánštině. V roce 1850 bylo založeno druhé divadlo na území Norska, Det Norske Theater v Bergenu, což byla od založení ryze norská scéna. V Christiania Theater vládla v polovině 19. století stále dánština, přičemž norská slova a jazykové obraty byly na jevišti považovány za nevhodné a urážlivé. Jedním z těch, kdo se tento pohled pokoušel změnit a snažil se najít pro divadlo jednotný jazyk místo nevyhovující dánštiny, byl Knud Knudsen. V průběhu 50. let se pokoušel sjednotit norskou výslovnost v divadle a přimět herce, aby vyslovovali norsky, tj. podle dannet dagligtale. Od roku 1856 bylo přislíbeno, že divadlo bude zaměstnávat norské herce. Snahy dostaly větší spád, když v čele divadla stanul Bjørnstjerne Bjørnson (v období 1865–1867). K úplnému ponorštění Kristianského divadla došlo o několik let později, „v roce 1872, kdy poslední dánský herec opustil scénu“[50].

Spolu s prvními jazykovými střety začalo docházet také k zakládání spolků a organizací, které podporovaly, chránily a šířily jak landsmål, tak riksmål. V roce 1868 bylo založeno nakladatelství Det norske samlag, které existuje dodnes pod podobným názvem Det norske samlaget a jehož cílem je vydávat knihy v landsmål. V témže roce vznikl v Bergenu spolek Vestmannalaget[51], nejstarší jazykový spolek v Norsku. V roce 1906 byla založena celonorská organizace Norigs maallag (roku 1922 přejmenována na Noregs mållag) na podporu nynorsk, jež je činná dodnes.

Je třeba poznamenat, že ačkoliv docházelo k zakládání spolků na podporu landsmål, organizační základna byla stále velmi slabá a nerozvinutá. Skládala se pořád ještě spíše ze skupinek nadšenců a intelektuálů, které podporovaly a šířily landsmål, a širší vrstvy lidu

[50] HROCH, M. – KADEČKOVÁ, H. – BAKKE, E. *Dějiny Norska*, s. 158.
[51] Jeho předchůdcem byly nestálé řečnické spolky založené na přelomu 50. a 60. let, jedním z nich byl Døleringer, který vedl O. A. Vinje. Vestmannalaget existuje dodnes. V 60. letech 20. století vystoupil z Noregs mållag a v současné době je členem Ivar Aasen-sambandet, zaměřeného na høgnorsk.

zapojeny nebyly. Ke konci 19. století patřily k propagátorům landsmål lidové vysoké školy a učitelské semináře, kde bylo příznivé prostředí pro šíření tohoto jazyka. V téže době se i v souvislosti s politizací jazykové otázky začalo objevovat více a více jazykových spolků a kolem přelomu století začalo vycházet několik časopisů v landsmål. „I 1913 skal det ha vært i alt 13 „fullnorske" blad i landet."[52] Zájem o jazykovou otázku projevila v 80. letech i mládež. V roce 1896 byl založen Ungdomslag, a jazykový boj tak dostal novou energii. Na přelomu 19. a 20. století se v reakci na stále více se rozšiřující landsmål utvořilo hnutí na podporu riksmål (více v kapitole 2.3).

V 60. a 70. letech se začalo schylovat k ostřejšímu jazykovému konfliktu. V parlamentu se zvedla vlna kritiky vedená konzervativci proti landsmål. V zemi rostla moc sedláků, kteří se přiklonili právě k landsmål a kteří představovali liberální a modernizační ideje v zemi. Navíc u sedláků docházelo k růstu životní úrovně a šíření osvěty a stále více jejich potomků navštěvovalo univerzitu v Kristianii. Konzervativní síly (úředníci, obchodníci a část měšťanstva – někteří zástupci městských středních vrstev se ale začali od konzervatismu odklánět, mezi nimi byl i například právník Johan Sverdrup) se obávaly rozšíření landsmål z venkova do měst i mezi samotné konzervativce, a tudíž i větší podpory pro sedláky. Reakcí bylo důraznější prosazování riksmål a zaktivizování politického života ve druhé polovině 19. století, o nějž se začaly zajímat už i širší vrstvy obyvatel. Z jazykové otázky se posléze stalo politické téma. Jazyková situace tak přitáhla více pozornosti, než jí bylo do té doby v politických kruzích věnováno.

Se 70. lety přišla do společnosti politická polarizace. Začala se objevovat politická uskupení, která se v 80. letech přeměnila na politické strany. Jednou z nich byla selská opozice, prosazující selské zájmy, kterou v parlamentu začal formovat Johan Sverdrup a sedlák Søren Jåbaek. Pod jejich vedením vznikala „společn[á] politick[á] platform[a], která později dostala podobu institucionalizované strany Venstre"[53]. Sverdrupovými politickými souputníky se stali spisovatel B. Bjørnson a mladá radikální generace. Straně nabídly spolupráci opoziční deníky Dagbladet[54] a Verdens Gang[55]. Hlavní postavou konzervativního

[52] VINJE, F.-E. *Et språk i utvikling*, s. 251.
[53] HROCH, M. – KADEČKOVÁ, H. – BAKKE, E. *Dějiny Norska*, s. 167.
[54] Noviny Dagbladet byly založeny v roce 1869. Spolupráce se stranou Venstre skončila až v 70. letech 20. století. Deník nebyl prvoplánově nástrojem Venstre v jazykovém boji, ale proto, že se stranou spolupracoval, neměl k zapojení se do jazykového boje daleko.
[55] Noviny Verdens Gang byly založeny roku 1868, ale zkrachovaly před druhou světovou válkou. Periodikum se stejným názvem začalo vycházet znovu krátce po druhé světové válce, ale s původním listem již nemělo nic společného. V současné době se jedná o bulvární noviny.

seskupení, z něhož se později stala strana Høyre, byl Frederik Stang, ve 40. letech člen Welhavenovy Intelligenspartiet.

Rok 1877 je označován za nástup radikálního jazykového hnutí. V jeho čele stál spisovatel a propagátor landsmål Arne Garborg, který vytrvale prosazoval zrovnoprávnění landsmål v praxi v souladu s teorií o jazyku jakožto výrazu národního ducha. V témže roce publikoval *Den ny-norske Sprog- og Nationalitetsbevægelse*, kde se zamýšlí nad teorií dvou kultur a dvou národů v Norsku: první, cizí dánsko-norská, se vyskytovala ve městech a představovali ji úředníci a obchodníci a druhou, autentickou norskou v čele se sedláky, bylo možno nalézt na venkově. „I když se také příslušníci dánsko-norského národa označují za Nory, jsou jimi pouze ve smyslu geografickém či politickém, nikoli však ve smyslu národním. Pod zorným úhlem příslušnosti k národu se tito obyvatelé Norska jevili být pouhou výspou Dánska.“[56] Takovýto Garborgův radikální postoj překvapil i samotné vlastence ve straně Venstre. Zanedlouho Garborg se stranou Venstre přestal sympatizovat, protože mu její politika připadala příliš konzervativní.

V téže době, na konci 70. let, docházelo k jazykovému „obrození“ i v souvislosti s místními názvy, které měly ještě z dob dánské nadvlády dánský pravopis. Na nepříliš systematickou práci Gerharda Muntheho ze 30. a 40. let 19. století navázal archeolog Oluf Rygh. „Oluf Rygh (...) regnes som grunnleggeren av norsk stedsnavnforskning. Han ledet en kommisjon som i årene 1878–1886 utarbeidet forslag til ny rettskriving av gårdsnavnene i det offentlige registeret over grunneiendommer (matrikkelen).“[57] Jeho práce a publikace *Norske Gaardnavne* byla dalším krokem v ponoršťování, přestože i jemu chyběla pevně daná pravidla a principy, podle kterých by jména systematicky měnil.

K další vlně ponoršťování místních jmen došlo po zániku švédsko-norské unie v roce 1905. Roku 1913 stanovilo ministerstvo pro školské a církevní záležitosti první pravidla pro psaní názvů na mapách. Pravopis místních jmen byl poté ještě několikrát upravován i v průběhu 20. století (více v kapitole 3.5).

[56] HROCH, M. – KADEČKOVÁ, H. – BAKKE, E. *Dějiny Norska*, s. 193.
[57] HELLELAND, Botolv. Språkrådet [online]. 2003 [cit. 2011-05-20]. *Stedsnavn*. Dostupné z WWW: <http://www.sprakrad.no/Tema/Stedsnavn/Artiklar/Stedsnavn/>.

2.3. OBDOBÍ 1884–1905: ZPOLITIZOVÁNÍ JAZYKOVÉ OTÁZKY[58]

V roce 1884 byl v Norsku zaveden parlamentarismus. Do té doby neformální politická sdružení se téhož roku přeměnila na administrativně institucionalizované politické strany, a tak vznikly první strany Høyre[59] a Venstre[60], existující dodnes. K základním atributům nově vzniklých stran patřil i politický program. Jedním z bodů programu strany Venstre byla i teorie dvou kultur v Norsku. Strana měla ze své podstaty blízko k podpoře pravého norského ducha a landsmål, ale pragmaticky nezaujímala v otázce dvou kultur v Norsku zcela vyhraněný přístup už jen proto, že prosazováním ryze norských prvků v kultuře a ve společnosti by ztratila podporu velké části městského lidu. Strana Høyre naopak sdružovala přívržence riksmål.

V závěru 80. let se na politické scéně objevuje třetí strana, sociálně demokratická Det norske Arbeiderparti[61]. Vznikla roku 1887 v době sílícího socialistického a dělnického hnutí, které se v Norsku začalo formovat v předešlých dekádách. Jejím úkolem bylo toto hnutí organizovat a bojovat za práva zaměstnanců. Do jazykové otázky se strana začala angažovat později. Socialisté z jiných stran (například strana Arbeiderdemokratene – původně levicová opozice uvnitř Venstre, poté samostatná strana) svoji podporu vyjadřovali landsmål, neboť pro ně představoval formu odporu proti etablované společnosti.

Do parlamentu se Arbeiderpartiet dostala až v roce 1903, přičemž do hledání řešení jazykové otázky se strana začala aktivně zapojovat až ve druhém a třetím desetiletí 20. století, ale nikoliv jako podporovatel landsmål, ale nově vznikající formy – jednotné norštiny,

[58] Informace v kapitole 2.3 byly čerpány z GREPSTAD, O. *Eit språk blir til*, HROCH, M. – KADEČKOVÁ, H. – BAKKE, E. *Dějiny Norska*, TORP, A. – VIKØR, L. S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie* a VINJE, F.-E. *Et språk i utvikling*.

[59] Politická strana Høyre byla založena roku 1884. Jejím prvním předsedou byl v letech 1884–1899 Emil Stang. Strana ztratila vliv v meziválečném období. Dařilo se jí pak ještě znovu v 80. letech, kdy z jejích řad pocházel premiér Kåre Willoch (ve funkci v letech 1981–1986). V posledních norských parlamentních volbách v roce 2009 získala strana 17,2 % hlasů, což představovalo 30 mandátů ve 169členném parlamentu.

[60] Politická strana Venstre byla založena roku 1884. Prvním předsedou a premiérem Norska po zavedení parlamentarismu téhož roku byl Johan Sverdrup (premiérem byl v letech 1884–1889). Oblíbenost strany klesla po druhé světové válce, kdy norské politice dominovala sociální demokracie, s níž Venstre utvořila několik koaličních vlád. V roce 1972 došlo k rozkolu ve straně kvůli otázce členství Norska v Evropských společenstvích. V posledních parlamentních volbách získala strana pouhých 3,9 % hlasů, což odpovídalo dvěma mandátům.

[61] Prvním předsedou Det norske Arbeiderparti byl v letech 1887–1888 Anders Andersen. Až do války se strana programově hlásila k socialismu, ale odmítala násilné a revoluční metody boje a podporovala demokratické postupy. Po několika rozkolech ve 20. letech 20. století strana posílila svůj vliv a před druhou světovou válkou a zejména po ní stála v čele mnoha vlád a vzešlo z ní několik premiérů. S jejím programem a premiérem Einarem Gerhardsenem je spojen vznik sociálního státu v poválečném období. Strana od roku 2005 vládne Norsku, po posledních parlamentních volbách, v nichž získala 35,4 % hlasů (64 mandátů), v koalici se Senterpartiet a Sosialistisk Venstreparti. Předsedou strany je Jens Stoltenberg, aktuální norský premiér. V dubnu 2011 se strana přejmenovala na Arbeiderpartiet. Tento nový název bude používán v textu celé práce, a to i pro období před dubnem 2011, kdy byly v užívání oba názvy.

samnorsk (více v kapitole 3). Do té doby zachovávala v rámci jazykové otázky neutrální postoj. Bylo to zčásti v souladu s obecnými zásadami stran sociálně demokratického typu – nezvýhodňovat jednu skupinu obyvatel před druhou, ale hlavně proto, aby jazyková otázka nezastínila jiné a důležitější body, jimž se Arbeiderpartiet chtěla věnovat. Důkazem, jak moc byla neutralita v jazykové otázce pro Arbeiderpartiet důležitá, je vyloučení poslance Alfreda Eriksena z vlastních řad pro přílišnou aktivitu na podporu riksmål roku 1912. (Eriksen přízeň riksmål zachoval a později se stal předsedou Riksmålsforbundet.)

V roce 1884 se strana Venstre poprvé jako parlamentní strana dostala k moci a setrvala u ní do roku 1889. Norsko získalo liberální vládu, která však volební sliby neplnila a místo liberální politiky vedla spíše politiku konzervativní. To byl jeden z důvodů, proč se se stranou rozešel Arne Garborg. Ve straně ale zůstalo jádro radikálního jazykového hnutí, tzv. hnutí za norskost (norskdomsbevegelsen), které se původně hlásilo ke Garborgovi. Hnutí stranu podporovalo v politickém boji a prosazovalo používání landsmål. Z jazykové otázky chtělo utvořit ústřední téma strany.

První velký úspěch této spolupráce přišel v roce 1885, kdy byl landsmål po velkých debatách v parlamentu zrovnoprávněn s riksmål a uznán za druhý oficiální norský jazyk (jamstillingsvedtaket). Pro zákon hlasovalo 78 poslanců, proti bylo 31. V roce 1892 přišel druhý významný úspěch. Tzv. målparagrafen stanovil, že školské komise mohou samy rozhodovat o tom, v jakém jazyce bude na konkrétní škole vedeno vyučování – zda v landsmål, nebo v riksmål. Pro zákon se vyslovilo 64 poslanců, proti bylo 21. Målparagrafen byl však přijat až na druhý pokus. Poprvé byl návrh podán v roce 1889, kdy ovšem parlamentní volby s převahou vyhrála strana Høyre, která nebyla nakloněna pronikání landsmål, a tak byl návrh zamítnut. Znovu byl předložen o tři roky později, za vlády strany Venstre, která jeho přijetí nebránila.[62]

„[E]n målpolitisk prinsippdebatt, den viktigste på stortinget på 1800-tallet“[63], vyvolal na půdě parlamentu návrh Johana Sverdrupa z roku 1885. V souvislosti se zákonem z roku 1878, který zavedl, že vyučování a zkoušení má být vedeno v řeči, jakou mluví žáci ve školách, navrhl, aby ze státního rozpočtu bylo vyčleněno nejprve pět, později šest tisíc norských korun na organizování jazykových kurzů landsmål pro vyučující. Pro návrh se po vleklé, tři dny trvající diskuzi vyslovilo 73 poslanců, proti bylo 25.

[62] Další dílčí úspěchy landsmål na parlamentní půdě a jeho šíření na konci 19. století byly uvedeny v předchozí kapitole a v oddílu o vzniku a rozšíření landsmål.
[63] VINJE, F.-E. *Et språk i utvikling*, s. 224.

V polovině 90. let se hnutí za norskost objevilo na politické scéně ve formě mládežnické organizace strany Venstre. V jejich programu byl boj za nový jazyk a požadavek vystoupení z unie se Švédskem. Své aktivity prezentovali na stránkách novin *Den 17de Mai*[64], psaných landsmål. I přes veškeré jejich snahy se ovšem landsmål jako hlavní norský jazyk prosadit nepodařilo. Zajisté k tomu přispěla i kritika z vlastních řad strany Venstre, jejímž iniciátorem byl Bjørnstjerne Bjørnson. V roce 1899 zorganizoval Bjørnson v Kristianii konferenci namířenou proti oficiální státní jazykové politice. Vystoupil tam s obhajobou tradičního dánsko-norského jazyka, když zdůraznil jeho kulturní funkci, historickou kontinuitu a celospolečenský význam. V roce 1899 sám navrhl pojmenovat tento jazyk riksmål. Jméno jazyka i zdůvodnění nutnosti, proč ho mít, mělo velký ohlas. Bjørnsonovi se dokonce „podařilo získat podporu pro riksmål i v některých oblastech západního Norska, tedy v tradičních baštách landsmål[]“[65]. Opoziční strana Høyre uvítala kritiku svých protivníků i částečný neúspěch hnutí.

Na přelomu 19. a 20. století se v reakci na stále více se rozšiřující landsmål utvořilo na podporu riksmål hnutí, v jehož čele stál (nejprve neoficiálně) opět B. Bjørnson. V roce 1899 byl z jeho iniciativy založen Norsk Riksmaalsforening, který byl ale roku 1902 pro nečinnost téměř rozpuštěn. Až další nárůst zájmu o landsmål po rozpuštění švédsko-norské unie v roce 1905 a založení Norigs maallag o rok později přimělo spolek k aktivizaci své činnosti. V roce 1907 byl z Bjørnsonovy iniciativy oficiálně přetvořen v celostátní jazykově-politickou organizaci Norsk Riksmaalsforbund, která jako Riksmålsforbundet funguje dodnes. Bjørnson byl jejím předsedou až do roku 1910, kdy zemřel. Spolek se od počátku těšil podpoře dvou velkých celonorských konzervativních listů Aftenposten[66] a Morgenbladet[67].

V politické rovině přibylo po přelomu století ke straně Høyre ještě jedno pravicové politické seskupení hájící riksmål, Riksmaalspartiet. Strana byla založena roku 1909 a úspěch zaznamenávala především v místních volbách v první polovině 20. století.

---

[64] Noviny vycházely v letech 1894–1935 a staly se velmi populárními. V roce 1935 se přejmenovaly na *Norsk Tidend* a staly se členským periodikem Noregs mållag, jímž jsou dodnes.

[65] DUBEC, P. *Bjørnsonova role v bojích o norský jazyk*, s. 79.

[66] Aftenposten je v současné době nejčtěnější norský deník. Byl založen roku 1860. Tradičně se řadí ke konzervativním listům a v minulosti byl spojován s podporou strany Høyre a zejména riksmål. Spojení deníku se stranou bylo přerušeno v 80. letech 20. století, riksmål se list držel až do roku 2006. V současné době charakterizuje redakce jazyk novin jako umírněný bokmål. Více o vztahu deníku Aftenposten a riksmål v kapitole 3.2 a 3.5.

[67] Noviny Morgenbladet byly založeny již v roce 1819 a je to první deník, který začal vycházet na území Norska. Během druhé světové války byl nacisty zakázán a po válce se mu nepodařilo získat zpět všechny čtenáře, z nichž mnoho začalo číst konkurenční Aftenposten, jenž během války směl vycházet. V 90. letech 20. století byl Morgenbladet přeměněn z konzervativního deníku na týdeník zaměřený na politické komentáře a na události v kultuře, umění, literatuře, médiích a vědě.

Na tomto místě je nutné poznamenat, že se vedle radikálních přívrženců landsmål a riksmål našli i tací, kteří nesympatizovali ani s jedním proudem. Jedním z nich byl Johan Storm[68], autor několika knih o jazykovém boji. Storm stál na konzervativní straně jazykového sporu, a tudíž se nepřikláněl ani k Aasenovým příznivcům, ani ke Knudsenovým. Byl zastáncem opatrného ponoršťování a přirozeného vývoje jazyka, který si dle jeho mínění cestu k větší norskosti najde sám, pokud se bude moci vyvíjet v klidu. Podle něj nebylo možné úspěšně seskládat jazyk tak, jako to učinil Ivar Aasen, ani uměle vyčistit jazyk tak, jak to udělal Knud Knudsen.

Jak již bylo uvedeno výše, politická vůle řešit jazykovou otázku vycházela především z toho, že od roku 1884 pět let nepřetržitě vládla strana Venstre, nakloněná liberálním a demokratickým myšlenkám a podporující tradiční norské národní prvky. Řešit jazykovou otázku začalo být ovšem také nutností, protože v zemi se rozšiřovalo psaní jak landsmål, tak riksmål a bylo potřeba stanovit nějaká pravidla. Vláda strany Venstre přinesla příznivé výsledky pro landsmål, ale byly to více výsledky v politické rovině než v rovině každodenního používání jazyka a stále ne takové, jaké by se jeho přívrženci přáli. To se změnilo po roce 1905.

V roce 1905 byla rozpuštěna švédsko-norská unie a v tu dobu kulminoval jazykový spor, který prozatím nezaměstnával širší řady populace. Jazyková otázka však stále nebyla vyřešena. O své místo v norské společnosti bojoval landsmål i riksmål. Politické změny po roce 1905 udělaly z jazykového boje otázku národní identity nově vzniklého státu a posunuly ji do nové roviny. O jazykovou situaci začaly na začátku nového století projevovat zájem i širší vrstvy obyvatelstva a zapojovaly se do nové fáze jazykového boje. Hned dva roky po zániku unie, roku 1907, byla vydána reforma riksmål, která znamenala rozchod dánštiny a norštiny.

[68] Jazykovědec Johan Fredrik Breda Storm žil v letech 1836–1920.

3. JAZYKOVÁ POLITIKA V NORSKU VE 20. A 21. STOLETÍ

Rozpuštění unie se Švédskem umožnilo zaujmout nové postoje k mnoha věcem. Jednou z nich byla jazyková otázka, která se po roce 1905 změnila v širší společensko-politické téma. Riksmål i landsmål se po roce 1905 staly součástí novodobé historie nezávislého Norského království. Obě verze prošly několika pravopisnými reformami, které měly směřovat ke třetí – samnorsk, jednotné norštině. Všechny tři získaly v průběhu století mnoho příznivců i odpůrců.

3.1. OBDOBÍ 1907–1937: CESTA K SAMNORSK[69]

V roce 1907 se Norsko stává samostatným státem, v němž existují dvě rovnoprávné písemné formy jazyka, které si navzájem konkurují a soupeří o přízeň obyvatel. Příznivců landsmål neustále přibývá a jeho vliv ve společnosti (vydávání časopisů), kultuře (roku 1913 bylo v hlavním městě založeno Det Norske Teatret s repertoárem v landsmål a norských dialektech, jehož cílem také bylo založit tradici původních her v tomto jazyce) a školství roste (viz příloha č. 4 znázorňující zastoupení nynorsk a bokmål na základních školách v letech 1890–1920). Také riksmål získává stabilnější pozice mezi obyvatelstvem. Většina společnosti

[69] Informace v kapitole 3.1 byly čerpány z ALMENNINGEN, Olaf a kol. *Språk og samfunn gjennom tusen år: ei norsk språkhistorie*. 6. vydání. Oslo: Universitetsforlaget, 2002, 208 s., DUBEC, P. *Bjørnsonova role v bojích o norský jazyk*, HROCH, M. – KADEČKOVÁ, H. – BAKKE, E. *Dějiny Norska*, CHRISTENSEN, Henrik Melgaard. *På norsk folkemåls grunn: Arbeiderpartiets språkpolitikk fra 1929 til 1990* [online]. Oslo: Universitetet i Oslo, 2009 [cit. 2011-07-11]. Dostupné z WWW: <http://www.duo.uio.no/sok/work.html?WORKID=91855>, GREPSTAD, O. *Eit språk blir til*, GREPSTAD, O. *Viljen til språk*, JOHNSEN, Egil Børre a kol. *Vårt eget språk: I går og i dag* (bind 1). 1. vydání. Oslo: Aschehoug, 1987, 335 s., LANGELAND, Asbjørn. Østlandsk reisning – målsaka i de frilynte ungdomslaga på Østlandet. *Språknytt* [online]. 2007/4 [cit. 2011-06-10]. Dostupný z WWW: <http://www.sprakrad.no/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraknytt-2007/Spraknytt-42007/Ostlandsk-reisning/>, LANGSLET, Lars Roar. *I kamp for norsk kultur: riksmålsbevegelsens historie gjennom 100 år*. Oslo: Riksmålsforbundet, 1999, 447 s., LUNDEBY, E. *Stortinget og språksaken*, LOMHEIM, S. *Språkreisa*, LØLAND, Ståle. Bokmålsrettskrivningen i vårt århundre. *Språknytt* [online]. 1997/1, [cit. 2011-05-18]. Dostupný z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-no/Politikk-Fakta/Fakta/Rettskrivingsreformer/Bokmalsrettskrivningen-pa-1900-tallet/>, MOLTKE, Moe. *Moltke Moes samlede skrifter* / utgitt ved Knut Liestøl. Oslo: Aschehoug, 1925–27. Dostupné z WWW: <http://www.dokpro.uio.no/litteratur/moltkemoe/>, OTNES, Hildegunn – AAMOTSBAKKEN, Bente. *Tekst i tid og rom: norsk språkhistorie*. 3. vydání. Oslo: Samlaget, 2006, 277 s., *Rettskrivingsreformer* [online]. 2011 [cit. 2011-07-21]. Språkrådet. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-NO/Politikk-Fakta/Fakta/Rettskrivingsreformer/>, TORP, A. – VIKØR, L. S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*, TÝNSKÁ, A. *Rettskrivningsreformer i Norge*, VIKØR, L. S. *Fakta om norsk språk*, VIKØR, Lars S. Landslaget for språklig samling [online]. 2005 [cit. 2011-07-10]. *NS og språkpolitikken: høgnorsk ideologi og bokmålsk praksis*. Dostupné z WWW: <http://www.samnorsk.no/artikler/2005/lars_s_vikoer_ns_og_spraakpolitikken>, VIKØR, Lars S. Nynorskrettskrivinga i dette hundreåret. *Språknytt* [online]. 1998/1, [cit. 2011-05-18]. Dostupný z WWW: <http://www.sprakrad.no/nb-no/Politikk-Fakta/Fakta/Rettskrivingsreformer/Nynorskrettskrivinga-pa-1900-talet/> a VINJE, F.-E. *Et språk i utvikling*.

zároveň souhlasila s tím, že existence dvou oficiálních jazykových verzí norštiny je nepraktická a situace by se měla vyřešit. Jak příznivci riksmål, tak landsmål stále považovali ten jazyk, který podporovali, za jediný možný psaný norský jazyk, jenž by měl být používán na úkor toho druhého. Na podporu landsmål vystupuje Noregs mållag, zájmy riksmål prosazuje Riksmålsforbundet.

Formování landsmål a riksmål nebylo ukončeno a obě formy se musely upravovat a přizpůsobovat jak aktuálním potřebám jazyka, tak oficiální jazykové politice. Oficiální jazyková politika byla nejprve vedena stranou Venstre prosazující landsmål a poté Arbeiderpartiet, která chtěla landsmål a riksmål prostřednictvím reforem a tzv. politiky sbližování (tilnærmingspolitikk) přiblížit k sobě tak, aby byla vytvořena jedna společná forma norštiny, samnorsk. Nutno podotknout, že i ve straně Venstre se nacházeli příznivci samnorsk, například Hagbard Berner[70] nebo Ernest Sars[71].

Jazyková otázka zaměstnávala od roku 1906 i další politické strany. Jak ukazuje tabulka č. 1 na následující straně, až na pár výjimek každá politická strana v průběhu celého 20. století alespoň třikrát ve svém volebním programu zmínila některý z hlavních pojmů navázaných na jazykovou otázku a norskou jazykovou politiku. Nejaktivnější se v tomto směru jeví Senterpartiet, v jejíž volebních programech se objevilo všech sedmnáct sledovaných pojmů. Strana Venstre jich zmínila patnáct, přičemž jedním ze dvou vynechaných pojmů je slovo riksmål.

[70] Právník, politik a novinář Hagbard Emanuel Berner žil v letech 1839–1920. V roce 1868 byl u založení nakladatelství Det norske samlaget, které vedl do roku 1877.

[71] Historik a politik Johan Ernst Welhaven Sars žil v letech 1835–1917. Jeho strýcem z matčiny strany byl spisovatel Johan Sebastian Welhaven.

Tabulka č. 1

Signalord i norske partiprogram 1906-2013

Registrert førstegongsbruk i prinsipprogram eller valprogram

- = Ikkje brukt i tidsrommet
Førstegongsbruk er utheva

	Jam-stelling	Lands-mål	Skrift-språk	Bok-mål	Riks-mål	Folke-mål	Sam-norsk	Mål-føre	Nynorsk	Dialekt	Mål-form	Mors-mål	Samisk	Tale-mål	Side-mål	Kvensk	Skrift-kultur	I alt
AKP (m-l)	-	-	1973	1973	-	-	-	-	1973	1973	-	1980	1973	1973	-	-	-	7
Arbeiderdemokratene	1909	1909	1933	-	1927	1921	-	-	1933	1936	-	-	-	-	-	-	-	7
Det Liberale Folkeparti	1973	-	-	-	-	-	-	-	1973	1973	-	-	1973	-	1989	-	-	5
Det norske Arbeidarparti	1977	-	1949	2001	-	1945	1945	1961	2001	1981	1981	1961	1981	1981	2001	-	-	12
Fremskrittspartiet	-	-	-	-	-	-	-	-	1997	-	1997	1981	1977	-	1977	-	-	5
Frisinnede Venstre	-	-	1909	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Høgre	-	-	1957	1953	1909	-	-	1949	1953	1981	1953	1989	1961	-	1985	1981	1989	11
Kristeleg Folkeparti	2001	-	1977	1973	-	-	-	2001	1973	1989	1977	1981	1965	-	1977	2009	2005	11
Moderate Venstre	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Nasjonal Samling	-	-	1934	-	-	-	-	1934	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
NKP	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1981	-	-	-	-	1
Raudt / Raud Valallianse	1981	-	1981	1981	-	-	-	1989	1981	1981	2009	1997	1981	1995	1981	1997	-	12
Samlingspartiet	1906	1906	1906	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Senterpartiet	1921	1921	1927	1961	1921	1921	1921	1927	1961	1969	1961	1981	1965	1983	1985	1997	1985	17
SF	-	-	-	-	-	-	-	-	1969	-	1965	-	1969	-	-	-	-	3
Sosialistisk Venstreparti	1973	-	1973	1973	-	-	-	1989	1975	1975	1973	1973	1975	1981	1985	-	1989	11
Venstre	1909	1906	1953	1909	-	1915	1918	-	1930	1977	1949	1985	1969	1977	1977	1989	1996	15

Søk omfattar også bøyingsformer, varierande rettskriving og tilsvarande ord på begge målformer
Understreka årstal under "Målføre" viser til bruk av feil ordet som synonym for målform. Desse er ikkje rekna med i totalen

Kjelder
Vi vil..! Norske partiprogrammer 1884-1997
Partiprogram 2001, 2005 og 2009, eigne søk

Zdroj: GREPSTAD, Ottar. Småskrifter frå Ivar Aasen-tunet [online]. Ivar Aasen-tunet, 2009, 13.07.2009 [cit. 2011-06-30]. *På parti med språket? Språkpolitikk i norske partiprogram 1906–2013*, s. 28. Dostupné z WWW: <http://www.aasentunet.no/download.asp?object_id=BC7BA94F419845C1A517376CC84D63EA.pdf>.

První pravopisná reforma po zániku švédsko-norské unie byla uskutečněna v roce 1907, kdy byla u moci koaliční vláda složená z několika stran, a týkala se pouze riksmål (principy reformy jsou uvedeny v příloze č. 8). Přípravné práce přitom trvaly celých deset let a bylo do nich zapojeno mnoho institucí a odborníků, kteří se vyjadřovali k navrhovaným změnám. Většina návrhů byla po prvním předložení považována za příliš radikální a musela se přepracovávat. Ke zdržení vydání reformy přispělo i zrušení unie se Švédskem, které zaměstnalo politické a společensky činné představitele více než jazyková otázka.

Reforma z roku 1907 byla již druhou reformou riksmål v historii. Jazyk ještě více ponoršťovala v duchu Knudsenových pravidel, aby více odpovídal mluvené řeči. Změny pravopisu z tohoto roku velmi potěšily příznivce landsmål: přinesly první úpravy, které riksmål přiblížily landsmål, ale především znamenaly definitivní konec dánštiny coby psaného jazyka v Norsku.

Reforma byla přijata v únoru 1907 královskou rezolucí. Bjørnstjerne Bjørnson, velký příznivce riksmål, s reformou nesouhlasil. Podle něj se příliš vzdálila od dánštiny, a tím došlo

k narušení jazykové kontinuity. Reforma si našla mnoho dalších odpůrců (mezi nimi byl například v předchozí kapitole zmiňovaný Johan Storm) stejně jako příznivců. Ti, co byli s reformou spokojeni, ji většinou vnímali jako pozitivní v souvislosti s budováním nové norské identity.

V roce 1907 vzbudil ve společnosti i mezi politiky pozornost další kontroverzní návrh. V parlamentu byl po těžkém boji přijat zákon (62 poslanců bylo pro, 30 bylo proti) zavádějící landsmål jako povinný jazyk na gymnáziích, a to podle volby mluvčích buď jako hlavní jazyk, nebo jako jazyk druhý, vedlejší. Zákon dále stanovil, že povinnou součástí závěrečné zkoušky na gymnáziu, tzv. examen artium, bude slohové cvičení ve druhé řeči (sidemålsstilen), což se ve většině případů týkalo landsmål. Odpůrci zákona poukazovali na to, že gymnázia byla v té době školami ve městech, nikoliv na venkově. Usnesení o zavedení povinného slohového cvičení v landsmål na tomto typu škol způsobilo, že landsmål už nebyl jen nabídkou mládeži z venkovských škol, díky které se mohla vzdělávat v jazyku, jenž jim byl bližší. Naopak se z něj v očích mnohých stal jazyk vnucený té části obyvatel, která s ním ale neměla nic společného.

Od roku 1907 až do roku 1912 se proti zákonu protestovalo. Někteří požadovali, aby bylo vypsáno referendum, v němž by lidé vyjádřili svůj názor na tuto kontroverzní věc, jiní pořádali akce, při nichž sbírali podpisy proti chystanému zákonu. Do protestů se zapojili také rodiče. Riksmålsforbundet v roce 1910 parlamentu navrhl, aby bylo v zákoně stanoveno pouze to, že si žáci musí vybrat mezi riksmål a landsmål při psaní slohové práce, a aby byla ze zákona zároveň vypuštěna nutnost psát sloh v obou formách. Návrh byl zamítnut 55 hlasy (37 poslanců bylo pro). Jako alternativa byl vznesen návrh, aby tedy slohové cvičení v landsmål bylo nahrazeno překladem. I tento návrh byl zamítnut – 52 poslanců bylo proti, 40 bylo pro. Odpůrci zákona tak nebyli vyslyšeni, zákon po dlouhých debatách zůstal v platnosti a věc byla v roce 1912 uzavřena.

O několik let později, v roce 1915 za vlády strany Venstre, byl jednomyslně přijat další důležitý zákon: o tom, jaký vyučovací jazyk bude zaveden na konkrétní základní škole, rozhodne lokální referendum v daném školním okrsku. Referenda se mohli zúčastnit všichni dospělí občané daného okrsku se všeobecným hlasovacím právem. Toto pravidlo platilo do roku 1969, kdy bylo změněno (více v kapitole 3.3).

Jedním z těch, kteří se podíleli na přípravě reformy riksmål v roce 1907, byl Moltke Moe[72]. Moe s riksmål spokojen nebyl a jazykovou otázku v Norsku neviděl jen jako pedagogicko-praktický problém, ale hlavně jako problém kulturní a společenský. Riksmål považoval za psaný jazyk, který není ani dánštinou ani norštinou. Inspirován úspěchem reformy pracoval Moe dále na vývoji takové jazykové formy, která by se postupně přibližovala ke druhé existující jazykové formě landsmål (jež měla být reformována s podobným úmyslem) tak, aby v budoucnu tyto dvě formy splynuly a vytvořily jeden společný norský jazyk. V roce 1909 ve spisu *Nationalitet og kultur* tuto verzi pojmenoval samnorsk.

VZNIK A PŘIJETÍ SAMNORSK

Tak, jako je otcem landsmål/nynorsk tradičně nazýván Ivar Aasen a otcem riksmål/bokmål Knud Knudsen, tak je Moltke Moe nazýván otcem samnorsk. První myšlenky na vytvoření společné norštiny byly ale vysloveny již v polovině 19. století například Knudem Knudsenem, v 70. letech Arne Garborgem (měl by být prvním, kdo termín ***samnorsk*** použil[73]) a od 80. let se začaly objevovat v debatách o budoucí podobě psaného norského jazyka, například u Hagbarda Bernera nebo Ernesta Sarse. Knudsen a Garborg komentovali tehdejší jazykovou situaci v Norsku a dospěli k názoru, že stav se dvěma formami téhož jazyka nemůže být trvalý a že vývoj v budoucnu nepochybně dospěje k jedné společné formě psaného norského jazyka. Berner se v roce 1883 pokusil založit orgán, který by sblížil obě strany jazykového boje. Jeho úsilí ale nebylo úspěšné.

Ernest Sars zase viděl nutnost sblížení landsmål a riksmål v širších kulturně-sociálních souvislostech. Sars si byl stejně jako Garborg vědom toho, že se v zemi vedle sebe vyskytují dvě kulturní společenství: moderní, vyspělejší, i když cizí, a zaostalejší, ale autenticky norské. Ovšem na rozdíl od Garborga vnímal Sars tato dvě společenství v rámci jednoho národa. Ve své knize *Vor Sprogudvikling* z roku 1897 vysvětluje, že by se jedno společenství nemělo prosadit na úkor druhého, to by pro celý národ mělo jen negativní důsledky, ale měla se sblížit a následně propojit tak, aby

[72] Folklorista a jazykovědec Ingebret Moltke Moe žil v letech 1859–1913. Byl synem sběratele lidové slovesnosti Jørgena Moea.
[73] LOMHEIM, S. *Språkreisa*, s. 296.

se uchovalo to nejlepší z obou. Sars neměl na mysli pouze jazyk, ale celkový kulturní a sociální vývoj Norska. Sjednocení jazyka mělo být nutnou součástí tohoto procesu.

V roce 1906 proslovil Moe přednášku *Norsk og dansk Sprogdrakt*, ve které volal po „ett norsk sprog, i skrift som i tale, høveligt for alle nordmænd[,] (...) et fælles norsk sprog, frem vokset av de levende talemål, byernes som bygdernes“[74]. Podle něj mělo ke sblížení jazyků dojít pokračujícím ponoršťováním riksmål ze strany jedné a modernizací a dalším vývojem landsmål ze strany druhé. Teprve po roce 1907 dostala politika samnorsk, tedy politika sbližování, konkrétní obrysy a byla systematicky rozvíjena. V parlamentu se jako první o jazykovém sblížení zmínil poslanec Alfred Eriksen roku 1906 při projednávání připravované reformy pravopisu riksmål.

V roce 1908 byl za účelem přibližování landsmål a riksmål ustaven výbor Hanse Eitrema[75]. Počátečním úkolem výboru bylo prověřit, jak by se dala sjednotit grafická podoba slov psaných podobným způsobem v landsmål a riksmål. Výraznějších výsledků v této oblasti ale dosaženo nebylo. Prací výboru byl alespoň započat desetiletý proces vzniku samnorsk, který vyvrcholil reformou obou jazyků roku 1917 a pokračoval v reformách následujících (1938 a částečně i 1959).

Roku 1913 ustavil Riksmålsforbundet komisi, která měla vypracovat návrh na další ponoršťování riksmål. Nebyl to ovšem příspěvek spolku do vznikající politiky sbližování, jak by se mohlo zdát, ale taktický tah v boji proti rozšiřujícímu se landsmål. Komise vycházela z toho, že dokud se do riksmål nezavede ženský rod podstatných jmen a dvojhlásky, nebude jazyk vypadat opravdově norsky. Zavedením feminin a diftongů se riksmål přiblíží landsmål, kde se tyto jevy vyskytují, a tím landsmål ztratí výhodu, že pouze tato forma norštiny obsahuje vskutku norské elementy. Komise si od tohoto kroku slibovala nárůst počtu příznivců riksmål. Riksmålsforbundet chtěl z riksmål učinit formu přijatelnou i pro ty, kteří v jazyku preferovali původní znaky norštiny. Návrh komise nakonec spolku připadal příliš radikální, a tak se od něj distancoval. Myšlenka ale byla převzata a šířena dále a stala se užitečným nástrojem při prosazování pravopisných reforem.

Otec samnorsk Moltke Moe zemřel již v roce 1913, ale ideje samnorsk se ujal storting. V témže roce vytvořil další výbor v čele s Alfem Torpem[76], jenž měl mít na

[74] MOLTKE, M. *Moltke Moes samlede skrifter*.
[75] Filolog a učitel Hans Thure Smith Eitrem žil v letech 1871–1937.
[76] Jazykovědec Alf Torp žil v letech 1853–1916.

starosti revizi pravopisu jak riksmål, tak landsmål. Výbor tvořili tři přívrženci riksmål a tři přívrženci landsmål. Storting jeho činnost podpořil částkou šest tisíc norských korun, přičemž 85 poslanců se vyslovilo pro vydání obnosu a 23 bylo proti. Ve skupině těch, kteří nesouhlasili, se poprvé sešli přívrženci jak landsmål, tak riksmål, již se báli, že práce výboru ohrozí existenci těchto dvou forem. Usnesení o přidělení sumy se dá považovat za první rozhodnutí parlamentu v rámci rodící se politiky sbližování.

Výbor ovšem pracoval pomalu, příliš se nescházel a na podzim roku 1916 navíc zemřel jeho předseda Torp. Parlament ihned sestavil výbor nový v čele s Hjalmarem Falkem[77]. Výbor pracoval rychleji a efektivněji a rok poté představil novou reformu obou jazykových variant, která k sobě obě formy přibližovala (viz dále).

V letech na začátku 20. století dostal jazykový boj při hledání společné norštiny také sociální rozměr. Základem byl fakt, že riksmål vychází z dannet dagligtale, tedy z mluvené formy, která je vytyčena sociálně, kdežto landsmål vychází převážně ze západo- a středonorských dialektů, které jsou vymezeny geograficky. Při hledání společných tvarů pro samnorsk vyvstala přirozená otázka, jaká forma mluvené řeči by měla být společnou výchozí formou pro landsmål a riksmål. O slovo se přihlásili mluvčí východonorských a městských dialektů, které do té doby do vývoje psané podoby norštiny nezasáhly, ačkoliv jimi mluvilo poměrně dost obyvatel Norska. Z jazykového pohledu by se dalo říci, že stojí mezi landsmål a riksmål, a proto by i z technického hlediska mohly sloužit jako nástroj pro sblížení obou forem.

V roce 1916 se objevila třetí instituce, která vstoupila do jazykového boje a jíž se idea radikálně ponorštěného riksmål líbila. Hnutí se jmenovalo Østlandsk reisning. Jeho cílem bylo posílit vliv a postavení východonorských dialektů v rámci norštiny a získat společenské uznání těchto nářečí. Představitelé spolku chtěli, aby tyto dialekty nebyly opomíjeny při vytváření psaného norského jazyka. Argumentovali tím, že landsmål vychází ze západonorských dialektů a riksmål zase z dannet dagligtale především městského obyvatelstva. Podle Østlandsk reisning nebyl při vytváření existujících forem norštiny brán dostatečný ohled na východonorská nářečí, jejichž vliv nebyl nikde patrný. Spolek tedy navrhoval, aby se jak riksmål, tak

[77] Jazykovědec Hjalmar Sejersted Falk žil v letech 1859–1928. V roce 1899 se stal předsedou spolku Norsk Riksmaalsforening, což byl předchůdce Riksmålsforbundet.

landsmål otevřely kompromisu a převzaly určité jevy z východonorských nářečí (navrhované změny jsou uvedeny v příloze č. 9). To byla de facto myšlenka samnorsk, společné norštiny. Některé návrhy spolku byly přijaty v pravopisné reformě obou jazyků roku 1917, kterou velmi podporoval. Představitelé organizace značně ovlivnili i reformu následující, v roce 1938, ačkoliv spolek jako takový v té době již neexistoval.

Østlandsk reisning fungoval jen v letech 1916–1926, poté se přejmenoval na Østlandsk ungdomsfylking. Pod novým jménem byl aktivní až do roku 1932, kdy mu došly finanční prostředky. V letech 1920–1929 vycházel časopis *Østaglett*. Organizace se mohla opřít zejména o spolupráci s různými mládežnickými spolky, které vystoupily z Noregs ungdomslag, jenž se orientoval převážně na podporu landsmål a byl organizován prostřednictvím Noregs mållag. Ve 20. letech 20. století měla organizace kolem deseti tisíc členů. Pro ty, kteří svoji psanou norštinu chtěli založit na východonorských dialektech, byla vydána gramatika *Østlandsk formlære*. Našli se i tací, kteří svá díla a svoji práci zaznamenávali v řeči založené na těchto nářečích, například stavitel Axel Bjørnstad, básník Asbjørn Dørumsgard a právníci Helge Refsum a Trygve Laake. Program Østlandsk reisning podporoval také například cestovatel a vědec Fridtjof Nansen[78].

Návrh pravopisné reformy byl přijat na konci roku 1917 během většinové vlády strany Venstre. Byl přijat královskou rezolucí s dodatkem, že principy v něm obsažené se stanou základem oficiální pravopisné reformy. Návrh byl uveřejněn v březnu 1918. V roce 1919 proběhla k přijaté reformě tři dny trvající debata v parlamentu vedená poslancem za stranu Høyre Carlem Joachimem Hambroem[79]. „Debatten er trolig den voldsomste i språksakens historie, den som hadde sterkest tilknytning til den allmenne politiske situasjon, og den som mest lidenskapelig engasjerte både stortingsrepresentanter og publikum (presidenten klager gjentatte ganger over uro på galleriet og truer med å la det rydde). Stortingets behandling av denne saken innvarsler også noe prinsipielt nytt idet det er første gang Stortinget befatter seg med [normeringen] av skriftspråkene.“[80]

[78] „Han var for samnorsklinja. Difor heitte polarskuta hans *Fram*, ikkje *Frem*.“ LOMHEIM, S. *Språkreisa*, s. 297.
[79] Carl Joachim Hambro žil v letech 1885–1964. Byl uznávaným novinářem a velmi aktivním politikem. Jako poslanec za stranu Høyre zasedal v parlamentu v letech 1919–1957.
[80] LUNDEBY, E. *Stortinget og språksaken*.

Hambro upozornil na to, že královská rezoluce byla vydána příliš brzy poté, co přípravný výbor zveřejnil návrh pravopisné reformy. Proces srovnával s přijetím předešlé reformy riksmål roku 1907, na níž se pracovalo deset let a k níž se vyjadřovali i různí odborníci a zainteresované instituce. Reforma z roku 1917 představovala větší zásah do riksmål než ta předchozí, přitom ale „gjennomføringen hadde nærmest hatt form av et kupp“[81]. Ministr pro církevní záležitosti Jørgen Løvland[82] Hambrovi vysvětlil, že nová reforma na reformu z roku 1907 navazuje a že se na jejím vzniku v některých případech podíleli i titíž lidé. Během debaty v parlamentu se několik poslanců pokoušelo zvrátit zavádění reformy do praxe. Požadovali revizi reformy, přidání dodatků, které by umožnily nový pravopis zavádět pomaleji, nebo dokonce její odvolání. Naproti tomu premiér Gunnar Knudsen[83] (ze strany Venstre) oznámil, že odstoupí, pokud nebude reforma přijata. „Det har vistnok aldrig hændt før i verdenshistorien, at et ministerium gjør kabinetsspørsmaal paa retskrivningsregler.“[84]

Návrh odvolat reformu byl v parlamentu zamítnut 68 hlasy proti 58. Pro pomalejší zavádění reformy (při zachování původního obsahu reformy) hlasovalo 63 poslanců, proti stejný počet. Jedním z argumentů, proč měla reforma zůstat v platnosti v té podobě, v jaké byla původně přijata, byl fakt, že některé školy už podle nových pravidel vyučovaly. Návrh reformu zavádět, ale pomaleji, byl nakonec přijat, když rozhodla větší váha hlasu předsedy parlamentu Anderse Buena[85] z Arbeiderpartiet. Premiér tedy odstoupit nemusel.

Pravopisná reforma obou forem jazyka tedy začala platit v roce 1919 (hlavní principy reformy jsou uvedeny v příloze č. 10[86]). Byla to první reforma landsmål a riksmål současně.

---

[81] Tamtéž.

[82] Jørgen Gunnarson Løvland žil v letech 1848–1922. Byl velmi aktivním politikem ze strany Venstre. Bojoval za politickou a kulturní samostatnost Norska a angažoval se při rozpouštění unie se Švédskem. V letech 1905–1908 pracoval jako ministr zahraničí a v období 1907–1908 byl premiérem Norska. V letech 1915–1920 vykonával funkci ministra pro školské a církevní záležitosti.

[83] Premiérem Norska byl celkem ve dvou obdobích: 1908–1910 a poté 1913–1920.

[84] LOMHEIM, S. *Språkreisa*, s. 334.

[85] Předsedou parlamentu byl v letech 1919–1921.

[86] Je zajímavé, že jedna změna, kterou reforma z roku 1917 zavedla, byla mnohými dobrovolně používána již od 70. let 19. století. V roce 1869 se na neoficiální skandinávské jazykové konferenci ve Stockholmu sešlo sedmnáct tehdejších jazykovědců, pedagogů, nakladatelů a spisovatelů z Dánska, Norska a Švédska, aby se pokusili přiblížit dánský a švédský pravopis a aby se shodli na některých společných pravopisných principech v dánštině, norštině a švédštině. Za Norsko se konference účastnil Ludvig Kristensen Daa, Henrik Ibsen, Jakob Løkke a Knud Knudsen, který byl hlavní postavou schůzky. Podle jeho návrhu, prezentovaném již v roce 1866 ve spise *Om tilnærmelse mellem Norsk, Dansk og Svensk*, bylo přijato společné usnesení. Jedním z nových pravidel, která byla právě roku 1869 neoficiálně dohodnuta a v Norsku závazně přijata v reformě roku 1917, bylo psaní *å* namísto dosud používaného *aa* (písmeno bylo zařazeno na konec abecedy). Pravidla z roku 1869 si získala poměrně velkou oblibu. Například spisovatelé Bjørnstjerne Bjørnson a Henrik Ibsen závěry stockholmské konference ve svých textech aplikovali. Dále bylo mimo jiné dohodnuto, že se budou psát podstatná jména s malým počátečním písmenem. Tato změna byla v Norsku oficiálně přijata v roce 1883 pro

Tím byla zahájena oficiální cesta k samnorsk, čili tilnærmingspolitikk – politika sbližování landsmål a riksmål, která byla opuštěna o několik desítek let později.

Pravopisné změny v reformě obsažené se dají rozdělit na dva druhy, přičemž oba byly považovány za rovnoprávné: povinné a volitelné (známější rozdělení na hlavní tvary a vedlejší neboli závorkové tvary se začalo aplikovat až od reformy roku 1938). Povinné změny (v riksmål) odpovídaly změnám umírněným, tj. vycházely z dannet dagligtale a z velké části se týkaly jen grafické stránky, kdežto volitelné změny byly označovány za radikální a zahrnovaly elementy, které se vyskytují převážně ve východonorských dialektech, a korespondovaly s programem Østlandsk reisning. Radikální riksmål se tak dost vzdálil od podoby riksmål, která se v té době užívala jako jeden ze dvou psaných norských jazyků, a „det var ein voldsom provokasjon mot språkvanane til riksmålsbrukarare“[87]. Reforma postavila mluvčí před možnost volby z více tvarů a jazykových prvků – mohli se rozhodovat podle toho, zda sympatizovali spíše s tradiční jazykovou politikou, nebo s politikou sbližování. Taková široká možnost volby, jak se později ukázalo, nepřinesla (navíc ještě v kombinaci s dalšími pravopisnými reformami) jen pozitivní výsledky.

Umírněná reforma začala být brzy všeobecně přijímána, zatímco radikální změny vzbudily odpor. Proti reformě bylo sesbíráno na dvě stě tisíc podpisů[88]. Příznivci landsmål kritizovali fakt, že se jazyk příliš vzdálil od původní Aasenovy verze a že se přiblížil východonorským dialektům, a také se jim nelíbila velká možnost volitelnosti. Větší odpor k reformě ale vyjádřili příznivci riksmål. V roce 1918 zorganizovali v Oslu velkou demonstraci, při níž projevili nesouhlas s reformou. V tomto období byl také zaznamenán skokový nárůst počtu členů Riksmålsforbundet[89]. Další souvislostí s radikálními změnami v riksmål bylo založení spolku Riksmålsvernet[90] v roce 1919. Jeho cílem bylo sdružovat lidi se stejným zájmem o riksmål, kteří preferují přirozený vývoj tohoto jazyka. Později v letech 1937–1957 vydal Riksmålsvernet čtyřsvazkový výkladový slovník *Norsk riksmålsordbok.*

---

riksmål a roku 1901 pro landsmål v rámci první pravopisné reformy tohoto jazyka. Účastníci konference se dále shodli na tom, že by se měla používat latinka místo gotického písma. Podle LUNDEBY, Einar – MÆHLE, Leif – GRØNVIK, Oddrun. *Fornying og tradisjon: Språkvern og språkrøkt 1972–1988*. Oslo: Cappelen, 1987, s. 172–173 a VIKØR, Lars S. *The Nordic languages: their status and interrelations*. 3. vydání. Oslo: Novus, 2001, 254 s.

[87] TORP, A. – VIKØR, L. S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*, s. 221.

[88] ALMENNINGEN, O. a kol. *Språk og samfunn gjennom tusen år*, s. 108.

[89] Během dvou a půl měsíce získala jeho odnož v hlavním městě přes 700 nových členů. VINJE, F.-E. *Et språk i utvikling*, s. 302.

[90] V roce 1981 se spolek stal součástí vědecké instituce Det norske akademi for sprog og litteratur (více o akademii v kapitole 3.2).

Založením organizace začala tradice privátního kodifikování jazyka, tj. takových verzí norštiny, které nejsou oficiálně bokmål ani nynorsk, ale jsou akceptovány jako spisovné.

Privátní kodifikování jazyka se ovšem týká především riksmål, nynorsk méně. „På nynorsksida, derimot, har slik privat normering og språkrøkt hatt mindre å seie, sæelig i nyare tid etter at dei fleste nynorskfolk har akseptert den offentlege språkstyringa som normgjevande. Men det eksisterer likevel enno eit privat organ for slik verksemd på tradisjonalistisk grunn: Norsk Måldyrkingslag[91].“[92]

Ve venkovských oblastech východního Norska tam, kde školské úřady zvolily, že budou používat učebnice vydávané v radikálním riksmål, se objevil jeden prakticko-pedagogický problém. Jelikož příznivci riksmål tvořili poměrně malý okruh zájemců, který nebyl dostatečně atraktivní pro vydavatelství, bylo vydáno jen minimum učebnic a knih v radikálním riksmål. V této oblasti také docházelo k situacím, kdy „enkelte skolebarn [blei] frakta frå heimkommunen sin til nabokommunen for å gå på skole der, slik at dei skulle sleppe å ha det valfrie riksmålet som opplæringsmål“[93]. Radikální verze riksmål se tam coby psaná forma norského jazyka příliš nerozšířila. Ke konci 20. let bylo vidět, že se výrazněji neujala ani v dalších částech Norska.

Proti reformě roku 1917 se ale nestavěli negativně jen běžní občané, ozývali se i pedagogové, úředníci, bankéři, novináři a dále pak také spisovatelé, literární kritici a umělci. Mezi nimi byl i spisovatel Knut Hamsun[94], jemuž v červnu 1918 otiskly noviny Aftenposten článek s názvem ***Sproget i Fare***. V něm vyjádřil svůj názor na vývoj psaného norského jazyka. Podle něj by se psaná norština měla vrátit zpět k větší podobnosti s dánštinou a od tohoto místa by se měla vyvíjet sama na vlastní pěst. V témže roce sepsalo 37 spisovatelů, kteří psali riksmål, protest proti reformě. Byli mezi nimi například Johan Bojer[95], Johan Falkberget[96], Arnulf Øverland (více o jeho zapojení do jazykového boje na straně riksmål v kapitole 3.2), Olaf Bull[97], Helge Krog[98] a další.

Reforma z roku 1917 stvrdila rozchod psané dánštiny a norštiny. Reformovaný pravopis začaly také používat ve velké míře norské deníky, žádný se však nepřiklonil

[91] „Norskt Måldyrkingslag vart skipa som eit akademi for det norske målet i 1928. Laget verkar for å gjera norskt mål til ein god reidskap på alle umkverve i samfund og tankeheim.“ Norskt Måldyrkingslag: ***Velkomen til heimsida åt Måldyrkingslaget!*** [online]. [cit. 2011-07-03]. Dostupné z WWW: <http://www.måldyrking.no/>.
[92] VIKØR, L. S. *Språkplanlegging*, s. 125.
[93] JOHNSEN, E. B. a kol. *Vårt eget språk*, s. 111.
[94] Žil v letech 1859–1952.
[95] Žil v letech 1872–1959.
[96] Žil v letech 1879–1967.
[97] Žil v letech 1883–1933.
[98] Žil v letech 1889–1962.

k volitelným tvarům. Například *Dagbladet* se novými pravidly začal řídit v roce 1919, *Verdens Gang* roku 1921, *Social-Demokraten* v roce 1924, *Stavanger Aftenblad* a *Morgenbladet* ještě o něco později: v roce 1926, respektive 1932. Konzervativní list *Aftenposten* zavedl teprve v roce 1923 reformovaný pravopis z roku 1907 a až roku 1928 začal aplikovat reformu z roku 1917. Psaná norština se vzdálila od dánštiny natolik, že z jednoho jazyka do druhého začaly být překládány knihy. „The first book to be translated from Bokmål into Danish appeared in 1919.“[99] Byl to detektivní román Olafa Bulla *Mit navn er Knoph*.

Na přelomu první a druhé dekády 20. století proběhla také další vlna přejmenování místních názvů. Jména mnohých míst se psala dánským způsobem a ta se nyní ponoršťovala, například Eker na Eiker, Finnø na Finnøy, Spilkevig na Spjelkavik, Kullebunden na Kolbotn, Ørskov na Aurskog, nebo se místům dávala úplně nová, více norská jména. V roce 1918 se zákonem změnilo obecné pojmenování norských krajů z *amt* na dnešní *fylke* a zároveň s tím bylo přejmenováno patnáct konkrétních krajů (přehled změn je uveden v tabulce č. 2).

Tabulka č. 2 Přejmenování norských krajů roku 1918

Før 1918	**Etter 1918**
Smaalenenes Amt	Østfold
Jarlsberg og Larvik Amt	Vestfold
Kristians Amt	Opland
Bratsberg Amt	Telemark
Nedenes Amt	Aust-Agder
Lister og Mandal Amt	Vest-Agder
Stavanger Amt	Rogaland
Søndre Bergenhus Amt	Hordaland
Nordre Bergenhus	Sogn og Fjordane
Akershus	Akershus
Buskerud	Buskerud
Nordland	Nordland
Finnmarkens Amt	Finnmark
Hedemarkens Amt	Hedmark
Søndre Trondhjems Amt	Sør-Trøndelag
Nordre Trondhjems Amt	Nord-Trøndelag

[99] VIKØR, L. S. *The Nordic languages*, s. 56.

Troms	Troms
Romsdals Amt	Møre

Zdroj: LOMHEIM, Sylfest. *Språkreisa: norsk gjennom to tusen år*. Oslo: Damm, 2007, s. 294.

V průběhu 20. let v rámci dalšího ponoršťování dostala nová jména i větší norská města. Například Oslo se roku 1925 přejmenovalo z Kristianie zpět na Oslo. Hlavní město se tedy znovu jmenovalo tak, jak tomu bylo až do roku 1624. V roce 1928 se Fredrikshald přejmenoval zpět na Halden (byl jím až do roku 1665) a roku 1930 se z Fredriksvernu stal opět Stavern, jak se město jmenovalo do roku 1799. Některé změny byly spíše kosmetického rázu, ale v očích obyvatel, kterých se týkaly nejvíce, nebyly příliš populární, například když se ze Sandviken stalo Sandvika a z Fornebo Fornebu.

Nejvíce kontroverzí vyvolalo přejmenování Trondheimu. Město se před reformou nazývalo Trondhjem (což byl podánštěný název oblasti kolem města, norsky Trondheim), ale od svého založení roku 997 zhruba do roku 1537, kdy zaniklo arcibiskupství v tomto městě, bylo jeho jméno Nidaros. Je známo, že v 17. a 18. století se jméno Nidaros také občasně používalo, ale oficiální název města zněl po čas dánské nadvlády a dále až do roku 1930 Trondhjem. V roce 1929 bylo za vlády strany Venstre uzákoněno, že od roku 1930, kdy se mělo slavit 900. výročí bitvy u Stiklestadu[100], bude u příležitosti oslav změněno oficiální jméno města na Nidaros, ačkoliv výsledek referenda, které přijetí zákona předcházelo, ukázal, že 17 163 obyvatel je proti změně jména města a jen 1 508 pro. Přesto byl Trondhjem přejmenován na Nidaros. Veřejnost se cítila podvedena a proti tomuto kroku ostře vystoupila. Proti názvu Nidaros protestovalo 20 tisíc z tehdejších 55 tisíc obyvatel města. Věc se znovu dostala do parlamentu k projednání. Spory kolem pojmenování města byly ukončeny v roce 1931, kdy byl přijat kompromisní, norštině bližší název Trondheim.[101]

Po reformě roku 1917 se zásadně změnil charakter norské jazykové politiky. Do doby po přelomu století se jazyková politika zabývala národním aspektem jazykového boje, tedy dánskými vs. norskými elementy, norskostí a ponoršťováním vs. zachováním přímého dánského vlivu v jazyce a kultuře. Zavedení reformy roku 1907 a povinných změn v reformě z roku 1917 považovali příznivci riksmål za dokončení ponoršťovacího procesu. Řeč byla

[100] Bitva u Stiklestadu se odehrála 29. července 1030 v dnešním kraji Nord-Trøndelag a je jednou z nejslavnějších bitev norské historie. V bitvě přišel o život král Olav Haraldsson, šiřitel křesťanství na norském území, který byl rok poté blahořečen a roku 1164 prohlášen za svatého. Bitva je dnes považována za počátek trvalého zavedení křesťanství v Norsku.

[101] Číselné údaje v tomto odstavci pocházejí z LOMHEIM, S. *Språkreisa*, s. 332–333 a LANGSLET, L. R. *I kamp for norsk kultur*, s. 144–145.

založena na dannet dagligtale, tedy na norském základě, nikoliv už na dánském. Otázka „národního zájmu“ byla považována v zásadě za vyřešenou. Po roce 1917 se hlavním tématem jazykové politiky stal sociální aspekt, přesněji jednak rozpor mezi tradičními (původními) a radikálními (sbližujícími) tvary jak v landsmål, tak riksmål a pak také odlišnosti řeči venkovského lidu od řeči obyvatel větších měst.

V této době vstoupil jazykový spor do nové fáze. Hlavní složkou již nebyl souboj landsmål proti riksmål, ale v centru pozornosti stál nově protiklad město versus vesnice. Mezi přívrženci landsmål i riksmål se vytvořily nové dělicí linie. Jednotlivé skupiny buď souhlasily, nebo nesouhlasily s přílišným vlivem východonorských nářečí v případě riksmål a s velkým vlivem jiných než západo- a středonorských dialektů v případě landsmål. Latentní napětí přetrvalo až do poloviny 30. let, kdy byly zahájeny přípravy na novou pravopisnou reformu, která byla vydána v roce 1938.

Norská jazyková politika 20. a 30. let 20. století je úzce spjata se vzrůstajícím vlivem Arbeiderpartiet. Strana se poprvé objevila v čele norské vlády v roce 1928 a poté vládla od roku 1935 téměř nepřetržitě (v rámci menšinových i většinových vlád) až do 80. let 20. století. Stejně jako v oblastech, které strany sociálnědemokratického typu tradičně více či méně regulovaly (hospodářství, školství, sociální systém, zdravotnictví), i nad jazykovou politikou chtěla mít Arbeiderpartiet dohled.

Ústřední postavou norské jazykové politiky 20. a 30. let se stal sociálnědemokratický politik Halvdan Koht[102], jehož strana na začátku 20. let pověřila vytvořením jazykové koncepce Arbeiderpartiet, která byla orientována na samnorsk. Ve volebním programu strany se zmínka o samnorsk ovšem objevuje až těsně před válkou – poprvé v roce 1939: „Fortsatt språklig tilnærming for å komme fram til et samnorsk mål på folkemålets grunn.“[103], poté v roce 1945: „Fortsatt arbeid for å nå fram til et samnorsk mål på folkemålets grunn“[104] a znovu a naposledy v roce 1949: „Fortsatt arbeid for et samnorsk skriftspråk på folkemålets grunn.“[105]

Podle Kohta měl být psaný norský jazyk založen na řeči, kterou mluví většina Norů („folkemålets grunn“), proto byl také odpůrcem riksmål, jenž byl tehdy jazykem jen malé skupiny městského obyvatelstva. Koht se opíral o „ein marxistisk inspirert modell der

[102] Politik a historik Halvdan Koht žil v letech 1873–1965. V roce 1916 stál u zrodu organizace Østlandsk reisning a poté byl v letech 1921–1925 také předsedou Noregs mållag. Byl i literárně činný, přičemž psal jak landsmål, tak riksmål. K tomu se podílel na pravopisných reformách směřujících k samnorsk.
[103] CHRISTENSEN, H. M. *På norsk folkemåls grunn*.
[104] GREPSTAD, O. *På parti med språket?*.
[105] Tamtéž.

arbeidarklassa vart ført inn som ei tredje gruppe, som ikkje berre politisk og økonomisk, men også språkleg og kulturelt stod i motsetning til både overklassa og bøndene, men først og fremst til overklassa“[106]. V konečné fázi měl v Norsku existovat jen jeden psaný norský jazyk, který měl vzniknout sblížením bokmål a nynorsk, a to tak, že se obě jazykové formy otevřou většímu vlivu východonorských dialektů, kde bylo právě dělnictvo nejpočetnější a dělnické hnutí nejsilnější. Koht svůj návrh řešení jazykové otázky v Norsku, zasazený do politického kontextu, představil ve spisu *Arbeidarreising og målspørsmål* v roce 1921.

Ve 20. letech 20. století zaměstnával jazykový boj storting o něco méně než v předešlých dekádách. V roce 1929, ještě za vlády strany Venstre, přijal rozhodnutí, že se oba jazyky přejmenují: riksmål na bokmål a landsmål na nynorsk. Názvy byly zastaralé, neodpovídaly aktuální situaci a v případě landsmål se název měnil na politicky korektnější verzi. Po delší debatě, při které se hledala jiná pojmenování především pro bokmål, například norsk-dansk nebo dansk-norsk, se pro návrh bokmål a nynorsk vyslovilo 45 poslanců. Proti jich bylo 34. Toto usnesení bylo považováno za definitivní vyřešení otázky, jak by se oficiálně měly pojmenovat obě formy psaného norského jazyka. Přesto se v roce 1936 proti názvům pokusila ohradit Komise pro pravopis spadající pod Noregs mållag. Navrhla, aby se landsmål/nynorsk přejmenoval na norsk a riksmål/bokmål na dansk-norsk. Požadavek ovšem nebyl vyslyšen.

Roku 1930, stále za vlády Venstre, byl schválen další z důležitých zákonů, který usměrňoval jazykový spor: zákon o používání jazyků ve veřejné správě. Do té doby se státní úředníci řídili zákonem o zrovnoprávnění bokmål a nynorsk z roku 1885 a mohli užívat jazyk, který chtěli. Byli to tedy ve většině případů úředníci, kdo rozhodoval o tom, v jaké formě řeči bude vedeno administrativní jednání, nikoliv lidé, se kterými jednali. Zákon z roku 1930 stanovoval, že všichni státní úředníci narození po 1. lednu 1905 musí ovládat obě jazykové formy, přestože převážnou většinu úřednictva tvořilo měšťanstvo, které nynorsk odmítalo a ani ho správně neovládalo (přitom se ho však již povinně učilo ve škole jako druhý jazyk). Nejdůležitější částí zákona byla povinnost úřadů odpovědět tazateli ve stejné jazykové formě, v jaké napsal svůj dotaz nebo požadavek, a povinnost poskytovat formuláře v obou jazykových verzích. Zákon byl přijat 54 poslanci, proti hlasovalo 52. Zaručoval práva

[106] TORP, A. – VIKØR, L. S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*, s. 222–223.

uživatelů nynorsk v jednání s úřady a posílil pozici nynorsk v úředním styku, ale ve skutečnosti nebyl zcela dodržován a nynorsk zůstal v druhořadé pozici[107].

V roce 1934 byl ustaven výbor, jenž se měl věnovat přípravě další pravopisné reformy. Storting odsouhlasil návrh, aby práce výboru byla podpořena částkou ve výši čtyř tisíc norských korun. V čele výboru stál Ragnvald Iversen[108], který byl jedním ze tří členů výboru reprezentujících bokmål. Kromě nich byli ve výboru ještě tři muži zastupující nynorsk (Halvdan Koht jedním z nich). Výbor měl pracovat v souladu s politikou sbližování, kterou od roku 1935 vládnoucí Arbeiderpartiet stanovila jako hlavní princip oficiální jazykové politiky.

Arbeiderpartiet nebyla jediná strana, která podporovala myšlenku samnorsk. Další stranou byla Senterpartiet[109]. V každém jejím volebním programu od roku 1921 do roku 1965 (tzn. do doby, kdy už sama sociální demokracie cestu k samnorsk vzdala) je zmíněn požadavek plného zrovnoprávnění bokmål a nynorsk. Například ve volebním programu z roku 1961 stálo: „Det må være full likestilling mellom bokmål og nynorsk. På lengre sikt må en søke å nå fram til ett skriftspråk bygd på tilnærming mellom de to målformer.“[110] V pozdějších letech strana usilovala a usiluje o skutečné zrovnoprávnění obou jazykových forem a o dodržování jazykových zákonů, které by měly zabránit diskriminaci nynorsk.

[107] Zákon byl aktualizován v roce 1980. Formulace textu zůstala podobná, ale nově se v zákoně objevil dodatek požadující po vládě pravidelné zprávy, které má podávat parlamentu a informovat ho v nich o dodržování tohoto zákona a o vztahu mezi nynorsk a bokmål ve vládním sektoru. I přes aktualizaci zákona zůstala ve skutečnosti pozice nynorsk ve veřejné správě slabá a dominuje v ní bokmål.
[108] Jazykovědec Ragnvald Iversen žil v letech 1882–1960.
[109] Senterpartiet vznikla v roce 1959 přejmenováním strany Bondepartiet, která byla založena roku 1920. Podle názvu a zaměření strany by se dala předpokládat její podpora nynorsk, ale strana od samotného založení prosazovala samnorsk.
[110] GREPSTAD, O. *På parti med språket?*.

3.2. OBDOBÍ 1938–1959: JAZYKOVÝ BOJ VRCHOLÍ[111]

Podstatou chystané reformy mělo být za prvé další přibližování bokmål a nynorsk a za druhé snížení počtu duplicitních tvarů v obou formách. Co se týká prvního úkolu, byl výbor úspěšný a podařilo se mu vypracovat návrh změn. Práce na druhé části byla podstatně těžší a byla ukončena v roce 1935. Návrh nového pravopisu byl zveřejněn a předložen k veřejné diskuzi. Nejvíce neshod tentokrát vyvolaly změny v nynorsk, takže návrh musel být přepracován. Znovu byl předložen s dodatky v roce 1936. Na základě těchto dvou dokumentů vypracovalo ministerstvo pro školské a církevní záležitosti parlamentní zprávu, kterou parlamentu předložilo o rok později.

Projednávání v parlamentu neprobíhalo hladce, přičemž tentokrát se nová pravopisná pravidla nejvíce nelíbila mluvčím nynorsk. Stejně jako po přijetí reformy z roku 1917 i tentokrát se objevily požadavky reformu buď zrušit, nebo odložit její schválení a mezitím ji přepracovat. Odvolání bylo zamítnuto 88 hlasy proti 61 hlasům, s odložením pak nesouhlasilo 91 poslanců, zatímco 58 souhlasilo. Nakonec ale byla reforma parlamentem schválena: pro bylo 112 poslanců, proti 37.

Z politického hlediska ukázalo přijetí reformy odlišný přístup Arbeiderpartiet k jazykové otázce ve srovnání s dříve vládnoucí stranou Venstre, která během svých vlád také určovala jazykovou politiku. „1938-rettsktivinga stadfeste at DNA (Arbeiderpartiet, pozn. I. D.) i motsetnad til Venstre gjekk sine eigne vegar i målspørsmålet og ikkje let seg diktera av målrørsla.“[112]

Reforma byla přijata královskou rezolucí v lednu 1938 (hlavní principy reformy jsou uvedeny v příloze č. 11). Z dnešního pohledu se jeví jako další velký krok vstříc samnorsk. Z bokmål byly odstraněny některé prvky z dannet dagligtale a na druhou stranu do něj byly zavedeny další tvary z východonorských nářečí a nynorsk. V nynorsk se změny týkaly některých upřednostňovaných vokálů a koncovek.

---

[111] Informace v kapitole 3.2 byly čerpány z ALMENNINGEN, O. a kol. *Språk og samfunn gjennom tusen år*, HROCH, M. – KADEČKOVÁ, H. – BAKKE, E. *Dějiny Norska*, CHRISTENSEN, H. M. *På norsk folkemåls grunn*, GREPSTAD, O. *Eit språk blir til*, GREPSTAD, O. *Viljen til språk*, JOHNSEN, E. B. a kol. *Vårt eget språk*, LOMHEIM, S. *Språkreisa*, LUNDEBY, E. *Stortinget og språksaken*, LØLAND, S. *Bokmålsrettskrivningen i vårt århundre, Rettskrivingsreformer*, OTNES, H. – AAMOTSBAKKEN, B. *Tekst i tid og rom*, TORP, A. – VIKØR, L. S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*, TÝNSKÁ, A. *Rettskrivningsreformer i Norge*, VIKØR, L. S. *Fakta om norsk språk*, VIKØR, L. S. *Nynorskrettskrivinga i dette hundreåret* a VINJE, F.-E. *Et språk i utvikling*.

[112] HOEL, Oddmund L. Militærpolitikk framfor målsak. *Dag og Tid* [online]. 4.3.2011, [cit. 2011-05-06]. Dostupný z WWW: <http://www.krundalen.no/blogg/wp-content/uploads/2011/02/DT-3mars11.pdf>.

Novinkou byl především záměr odstranit příliš velký výběr volitelných tvarů, které zavedla předchozí reforma. Tvary, jež byly v předchozí reformě označeny za volitelné, se nyní nacházely mezi povinnými. Povinné tvary pak byly rozděleny do dvou skupin: hlavní tvary (hovedformer) a vedlejší tvary (sideformer, klammeformer). Hlavní tvary byly určeny pro užití v učebnicích a v úřední komunikaci, ve veřejné správě, v tisku a podobném typu kontaktu s veřejností (tvořily tzv. učebnicovou normu, læreboknormalen) a vedlejší tvary mohli používat žáci ve školách v písemném projevu, přičemž i ty byly považovány za správné.

Stejně jako reforma předchozí i tyto změny vyvolaly mnoho reakcí, především negativních – také u příznivců riksmål, tedy jazyka, který zůstal po roce 1938 konzervativní formou bokmål. Reforma značně přispěla k tomu, že se riksmål začal stávat opravdovou alternativou k oficiálnímu bokmål. Tento proces byl završen v 50. letech, kdy riksmål tento status po akcích Riksmålsforbundet proti radikálnímu bokmål skutečně získal (viz dále). Reforma způsobila rozkol také v Noregs mållag, který ale skončil smírem a akceptováním statu quo. Příznivci nynorsk vnímali reformu jako velký odklon od jazyka vytvořeného Ivarem Aasenem.

Kvůli reformě z roku 1938 a zavedení hlavních tvarů v bokmål i nynorsk musely být vydány nové učebnice. V souvislosti s výměnou učebnic přijalo mnoho škol jako vyučovací jazyk nově nynorsk (viz příloha č. 12 s údaji, kolik procent norských žáků v základních školách používalo v letech 1930–2000 nynorsk jako vyučovací jazyk: například v roce 1938 to bylo 22 %, o rok později už 29,5 %). Školy v hlavním městě Oslu zase začaly jako první v roce 1939 jako vyučovací jazyk zavádět radikální bokmål (tzv. Oslo-vedtaket). To po válce vedlo k tomu, že se pro velký trh v Oslu začaly tisknout ve větším nákladu knihy a učebnice v radikálním bokmål. Knih byl dostatek, a tak se i další školy postupně přikláněly k radikálnímu bokmål. S tím nesouhlasila část veřejnosti žijící především ve městech, která radikální bokmål odmítala. Také pod vlivem protestních akcí organizovaných Riksmålsforbundet proti této radikální formě (viz dále), bylo rozhodnutí z Osla v roce 1954 odvoláno.

Zavedení reformy z roku 1938 do praxe pozdržela nacistická okupace Norska v roce 1940 a druhá světová válka. Riksmålsforbundet plánoval na 9. dubna 1940 velkou protestní akci proti novému pravopisu, ale akce musela být zrušena – tentýž den totiž nacisté napadli Norsko a začala okupace. Jazyková otázka se během této doby dostala do pozadí. Vláda

Nasjonal samling[113] navíc v roce 1941 představila svoji reformu, známou později jako „nazirettskrivningen“ nebo též „Quisling-rettskrivningen“ (v příloze č. 13 jsou uvedeny hlavní principy reformy), která v některých ohledech pokračovala ve sbližování obou jazykových forem, v některých ale byla naopak konzervativnější. V každém případě značně snížila počet vedlejších tvarů. Hlavním důvodem pro novou reformu byl názor, že reforma z roku 1938 obě jazykové formy příliš zjednodušila a vulgarizovala, a proto je nutná její revize.

Nacistická reforma se ale za krátký čas, který jí byl během války vyměřen, nestačila přijmout a ani k tomu nebyla ve společnosti vůle. Do škol se ji například zavést nepodařilo vůbec – částečně díky bojkotu pravidel ze strany vyučujících a vydavatelů učebnic, částečně kvůli obecně nízké produkci knih během války, kterými by se mohla šířit, a také proto, že se její oficiální vydání neustále odkládalo a změny byly stále přepracovávány. Reforma začala platit roku 1942, nehotová pravidla přitom byla zveřejněna už v roce 1941. Také jazykové spolky sdružující příznivce riksmål a nynorsk oficiálně odmítaly okupační správu v jazykové otázce podporovat[114].

Ti, kteří se Quislingovou reformou museli řídit, pracovali ve státní správě a tisku – v oblastech, které byly pod plnou kontrolou Nasjonal samling. Zavádění reformy z roku 1941 tedy probíhalo úplně opačným směrem, než tomu bylo u předchozích změn pravopisu: reformy předešlé byly vždy jako první uvedeny ve školách a tisk je většinou hned neakceptoval. Nacistickou reformu ale naopak přijal za svou tisk a do škol se na druhou stranu vůbec nedostala. Okamžitě po skončení druhé světové války byla reforma z roku 1941

[113] Nasjonal samling byla norská fašistická strana ve 30. a 40. letech 20. století. U moci byla během okupace Norska Německem za druhé světové války. Založena byla 17. května 1933. U jejího zrodu stáli Vidkun Quisling a Johan Bernhard. Strana byla rozpuštěna po osvobození Norska v roce 1945.

[114] Po druhé světové válce i v nedávné době se však objevily spekulace tvrdící, že „sentrale krinsar i Riksmålsforbundet samarbeidde med dei daverande styresmaktene (NS) om ei «annullering» av 1938-rettskrivinga“. VIKØR, L. S. *NS og språkpolitikken*. Kromě úpravy pravidel ve svůj prospěch, na kterých se spolek ale stejně nakonec příliš nepodílel, mohlo být motivací také to, že „Riksmålsforbundet såg her ein historisk sjanse til å vere med i en rettskrivingsnemnd for første gong“. TJELLE, Arne. ‚Rettskrivinga av 1941: bakgrunn, politisk spel og ideologisk analyse‘. In Kol. autorů. *Nordica Bergensia*. Bergen: Nordisk institutt, Universitetet i Bergen, 1994, č. 2, s. 131. F.-E. Vinje zmiňuje spolupráci i příznivců nynorsk s nacisty: „Formannen i Riksmålsforbundet og noen framtredende nynorskfolk deltok i utarbeidelsen av Quisling-rettskrivningen.“ VINJE, F.-E. *Et språk i utvikling*, s. 368.
Co se ovšem v souvislosti s touto kontroverzní věcí nejvíce diskutovalo, byl fakt, že Riksmålsforbundet se snažil tyto skutečnosti zatajit. Autor publikace o dějinách Riksmålsforbundet a celého hnutí na podporu riksmål, L. R. Langslet, byl obviněn ze zkreslování dějin a nepravdivého informování o postojích Riksmålsforbundet během druhé světové války, když v kapitole *Krig og fred* v knize *I kamp for norsk kultur* tyto skutečnosti zamlčuje a popírá. Podle několika dokumentů z té doby ovšem vedení Riksmålsforbundet v kontaktu s výborem připravujícím „nacistickou“ reformu pravopisu v roce 1941 bylo.

automaticky odmítnuta a místo ní začala opět platit pravidla předválečné reformy z roku 1938.

Nacistická okupace a větší semknutí národa během války přivedlo více lidí k psaní nynorsk – tedy té „více norské“ varianty řeči. V roce 1944 dosáhl počet žáků, kteří měli nynorsk jako vyučovací jazyk na základních školách, 34,1 %, což je vůbec nejvyšší číslo v historii (viz příloha č. 12). Poté zájem o nynorsk opět postupně klesal. Válkou byla přerušena i kontinuita v úsilí příznivců nynorsk systematicky prosazovat svůj jazyk. Navíc hned po válce, jak ukázal průzkum veřejného mínění uskutečněný Norsk Gallup institut a zveřejněný v deníku Aftenposten v květnu roku 1946, si až 79 % Norů přálo sloučení obou forem norštiny do jedné (výsledky průzkumu a komentář k nim jsou uvedeny v příloze č. 14). Kromě nich se dále 15 % vyslovilo pro zachování obou řečí. Velké procento těch, kteří si přáli společný jazyk, znamenalo další dílčí neúspěch pro příznivce tradičního nynorsk. Růst poválečných sympatií k samnorsk mohou vysvětlovat dva důvody: „både fordi denne politikken hadde demokratisk legitimitet, og fordi nasjonalt samarbeid på alle frontar var blitt ein viktig verdi for folk“[115].

Po skončení druhé světové války začala znovu platit reforma pravopisu z roku 1938 a zároveň se vyostřil spor mezi příznivci riksmål a úřady. Riksmålsforbundet zintenzivnil svůj boj proti radikálnímu bokmål a reformám, které stále chtěly svést obě jazykové verze ke společné norštině. Jednou z jeho aktivit v této věci bylo například vydání brožury *10 argumenter for riksmål mot samnorsk* v roce 1955. Hlavními důvody, které stály v pozadí odporu, byly stížnosti na překotné zavedení reformy, kdy lidé dostali málo času si na radikální tvary zvyknout, které se téměř okamžitě po přijetí reformy objevily v učebnicích. Příznivci riksmål také mohli počítat s podporou konzervativního tisku, například deníku Aftenposten, jehož články byly vydávány v riksmål.

Hlavními aktéry tohoto období byl spisovatel Arnulf Øverland[116] a hnutí Foreldreaksjonen mot samnorsk (vzniklo z iniciativy Riksmålsforbundet roku 1951 a zastínilo již dva roky existující umírněné nezávislé hnutí Foreldrebevegelsen i sprogsaken). „Arnulf Øverland pásto at rettskrivningsreformen av 1938 ikke var noen rettskrivningsreform. Han

[115] VIKØR, L. S. *NS og språkpolitikken*.

[116] Spisovatel Arnulf Øverland žil v letech 1889–1968. Dalšími spisovateli, kteří aktivně vystupovali na podporu riksmål po reformě roku 1938 nebo kteří se k riksmål hlásí dnes, byli a jsou například Sigurd Hoel (1890–1960), André Bjerke (1918–1985), Aksel Sandemose (1899–1965), Claes Gill (1910–1973), Jens Bjørneboe (1920–1976), Knut Faldbakken (nar. 1941), Inger Hagerup (1905–1985), Roy Jacobsen (nar. 1954), Lars Saabye Christensen (nar. 1953), Ingvar Ambjørnsen (nar. 1956) a Helene Uriová (nar. 1964). ALMENNINGEN, O. a kol. *Språk og samfunn gjennom tusen år*, s. 136 a URI, Helene. Ut av språkskapet. *Dagbladet* [online]. 30.11.2004, [cit. 2011-06-14]. Dostupný z WWW: <http://www.dagbladet.no/kultur/2004/11/30/416082.html>.

oppfattet den som innføring av et helt nytt språk som bygget dels på talespråket i Oslo og Aker og dels på en rekke filologiske konstruksjoner.“[117] Hnutí Foreldreaksjonen mot samnorsk veřejně vystupovalo proti oficiální politice sbližování a navrhovalo konzervativnější pravopis, než jaký stanovovala reforma z roku 1938. V letech 1951–1953 organizovalo masovou podpisovou akci proti samnorsk, během níž se podařilo nasbírat 407 119 podpisů[118].

Hnutí se stalo nástrojem Riksmålsforbundet, jenž se jeho prostřednictvím snažil dosáhnout úpravy učebnic tak, aby neobsahovaly radikální prvky. Po reformě z roku 1938 se navíc začala díla klasické literatury přepisovat podle pravopisu z roku 1938, mnohdy i do radikálního bokmål. Kromě podpisové akce byly dalším nástrojem demonstrace proti samnorsk, protestní pochody, letáky shazované z letadel a do ulic poslaná auta, která z tlampačů varovala před samnorsk[119]. Jedním z vrcholů protestních aktivit bylo v roce 1951 uveřejnění inzerátu s nadpisem „Har De lest Deres barns skolebøker?“ na hlavní straně deseti norských deníků, který byl opět namířen proti učebnicím v samnorsk a upozorňoval na těžkosti, jež dětem tyto učebnice přinesou.

V roce 1958 uspořádalo hnutí Foreldreaksjonen mot samnorsk v Bergenu lidové hlasování „i forbindelse med framlegg til ny læreboknormal (učebnicová norma, pozn. I. D.). 21 346 bergensere stemte for riksmål, bare 127 for samnorsk“[120]. Nejextrémnější formou protestu ze strany hnutí se ovšem stalo pálení učebnic s novou učebnicovou normou a knih v radikálním bokmål ve druhé polovině 50. let a na začátku 60. let.

Aktivity Foreldreaksjonen mot samnorsk, k nimž patřilo i vydávání časopisu *Frisprog* v letech 1953–1986, značně přispěly k rozhodnutí politiků opustit v průběhu 50. let politiku sbližování, k úvahám o nutnosti upravit jazykovou normu pro školní učebnice v nynorsk a bokmål a přispěly také do právě probíhajícího procesu vzniku Norské jazykové komise (více v kapitole 3.4). Øverlandova činnost a organizované aktivity na podporu riksmål značně přispěly k nárůstu počtu příznivců této jazykové formy. Během let 1947 a 1956, kdy stál A. Øverland v čele Riksmålsforbundet, se počet jeho členů zdvojnásobil: z 8 tisíc na 16 tisíc[121].

[117] TÝNSKÁ, A. *Rettskrivningsreformer i Norge*, s. 29.
[118] LANGSLET, L. R. *I kamp for norsk kultur*, s. 241.
[119] GUTTU, Tor. Foreldreaksjonen 1949–1954 – den største folkebevegelse inntil da. *Språknytt* [online]. 2007, 3, [cit. 2011-06-07]. Dostupný z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-NO/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraknytt-2007/Spraknytt-32007/Foreldreaksjonen/>.
[120] VINJE, F.-E. *Et språk i utvikling*, s. 380.
[121] Tamtéž, s. 378.

Na připravovaný vznik Norské jazykové komise zareagovali příznivci riksmål v čele opět s Arnulfem Øverlandem založením vědecké akademie Det norske akademi for sprog og litteratur. Akademie vznikla roku 1953 na podporu, ochranu a rozvoj riksmål a slouží také jako kodifikační orgán pro riksmål. Vydávala tzv. *Riksmålsordlisten* neboli *Øverlands Blå*, v němž se stanovoval pravopis slov v riksmål a upravovala se v něm reforma z roku 1938 tak, aby neobsahovala konkrétní radikální tvary, před nimiž chtěli zastánci riksmål uchránit (některé změny ale akceptovány byly). Těmito pravidly se řídily konzervativní deníky psané riksmål, které stejně jako hnutí za riksmål nesouhlasilo s oficiální politikou sbližování (například Aftenposten), až do konce 80. let.

Det norske akademi úzce spolupracuje s Riksmålsforbundet – rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že Riksmålsforbundet je politická organizace, zatímco akademie je vědecká instituce. V 80. letech se s Riksmålsforbundet spojil spolek Riksmålsvernet, který ve 30. až 50. letech vydal čtyři svazky slovníku *Norsk riksmålsordbok*. Na akademii tak zároveň přešla odpovědnost za vydávání slovníku, který byl v 90. letech rozšířen o další dva svazky. V roce 2014 by mělo být vytištěno všech šest svazků v novém vydání a pod novým názvem *Det norske akademis store ordbok*.

Riksmålsforbundet uděluje od roku 1983 literární cenu *Det norske akademis pris til minne om Thorleif Dahl*[122], kterou může dostat spisovatel za svoje beletristické nebo odborné dílo v riksmål či za překlad takové knihy do riksmål. Mezi oceněnými je například Ingvar Ambjørnsen, Kjell Askildsen[123] nebo Tor Åge Bringsværd[124]. Nutno podotknout, že spřátelená organizace Riksmålsforbundet také uděluje svoji literární cenu za přínos pro riksmål, a to už od roku 1957. Držiteli této ceny jsou například Anne B. Ragdeová[125], Roy Jacobsen, Ingvar Ambjørnsen, Lars Saabye Christensen, Tor Åge Bringsværd, Paal Brekke[126], Gunvor Hofmoová[127], Kjell Askildsen, Knut Faldbakken, Jens Bjørneboe, Bjørg Viková[128] a Rolf Jacobsen[129].

[122] Cena je pojmenována po norském filologovi, nakladateli a mecenáši Thorleifu Brandtmannu Dahlovi (1891–1967), který založil fond na podporu riksmål a vydávání děl klasické literatury v riksmål.
[123] Narodil se roku 1929.
[124] Narodil se roku 1939.
[125] Narodila se roku 1957.
[126] Žil v letech 1923–1993.
[127] Žila v letech 1921–1995.
[128] Narodila se roku 1935.
[129] Žil v letech 1907–1994.

Nutno dodat, že literární cenu uděluje také Noregs mållag, a to od roku 1982. Jeho *Nynorsk litteraturpris*[130] dostává nejlepší kniha psaná nynorsk nebo dialektem. Mezi držiteli je například Kjartan Fløgstad[131], Edvard Hoem[132], Marit Tusviková[133], Jon Fosse[134] a Frode Grytten[135].

V roce 1951 byla přijata první a zatím také poslední reforma týkající se mluvené norštiny. Jednalo se o doporučení říkat číslovky nad dvacet tak, jak jsou číslice zapsány, tj. tak, že nejprve měla být vyslovena desítka a poté jednotka (tj. například *tjue en* – stejně jako například ve švédštině a islandštině namísto *en og tjue* jako v dánštině). Doporučení tentokrát nevycházelo z žádného politického rozhodnutí, ale souviselo s rozšiřováním telefonní sítě v Norsku. Mělo předcházet nedorozuměním při diktování telefonního čísla. V rámci této reformy byly dále v bokmål v souladu s myšlenkou samnorsk nahrazeny číslovky *syv*, *tyve* a *tredve* z riksmål tvary *sju*, *tjue* a *tretti*, a to jak v mluveném projevu, tak v psaném. Tento nový způsob počítání se pochopitelně nelíbil příznivcům riksmål, ale byl závazný nejpozději od začátku nového školního roku 1951/1952.

Při projednávání změny tvoření číslovek byla o radu požádána řada organizací a odborníků – lingvistů, matematiků, pedagogů a úředníků, kteří se k návrhu měli vyjádřit z praktického hlediska. Takový postup inspiroval některé poslance, kteří požadovali, aby se od příště podobnými problémy zabývala specializovaná jazyková instituce. Poslanec Hartvig Caspar Christie[136] ze strany Høyre zformuloval svůj požadavek takto: „I slike spørsmål er det etter min mening riktig at vi får en sakkyndig språknevnd eller aller helst et språklig akademi, som på grunnlag av vitenskapelig granskning kan gi styresmaktene råd før de treffer sine beslutninger.“[137]

V roce 1951 byly požadavky vyslyšeny a byla založena Norská jazyková komise (Norsk språknemnd; více v kapitole 3.4), jejímž prvním úkolem bylo vypracovat zjednodušenou učebnicovou normu. Cílem bylo vytvořit takovou jednotnou formu pro školní učebnice v nynorsk i bokmål, která by nestavěla studenty před nutnost volit z více možných hlavních tvarů (silně konzervativních, umírněných, radikálních), které zavedla reforma z roku

[130] Svoji literární cenu za knihu v nynorsk, a to už od roku 1924, uděluje například i Det norske samlaget. Cena se jmenuje *Melsom-prisen* po zakladateli rejdaři Ferdinandu Melsomovi a obdrželi ji kromě již jmenovaných držitelů *Nynorsk litteraturpris* také například Tarjei Vesaas (1897–1970) a Olav H. Hauge (1908–1994).
[131] Narodil se roku 1944.
[132] Narodil se roku 1949.
[133] Narodila se roku 1951.
[134] Narodil se roku 1959.
[135] Narodil se roku 1960.
[136] Hartvig Caspar Christie žil v letech 1893–1959. Za stranu Høyre zasedal v parlamentu v letech 1950–1959.
[137] LUNDEBY, E. *Stortinget og språksaken*.

1938. Další motivací pro vznik jednotné učebnicové normy byla motivace ekonomická. Ti, kteří se nechtěli učit podle učebnic s radikálními tvary (jež byly ve větším vydávány na základě tzv. Oslo-vedtaket z roku 1939), požadovali knihy s umírněnými prvky. To ve skutečnosti mohlo vést k vydávání až čtyř verzí učebnic, což by byla situace značně nepraktická a ekonomicky nevýhodná.

Učebnicová norma byla společně s úpravami jazyka představena v roce 1957 a sklidila kritiku ze strany příznivců bokmål i nynorsk, protože pro konzervativní křídla byla stále příliš radikální. Po vleklé debatě v parlamentu a následném přepracování byla vydána v roce 1959 jako další pravopisná reforma (hlavní principy reformy jsou uvedeny v příloze č. 15). V parlamentu pro ni hlasovalo 114 poslanců, zatímco 31 bylo proti. Je to zatím poslední pravopisná reforma, která byla vydána pro nynorsk. Reforma se již neubírala cestou samnorsk, ale obrátila se zpět k tradičnímu jazyku, a to především v případě bokmål (nynorsk byl při této úpravě pravopisu reformován o něco více směrem k samnorsk). Autoři reformy měli při přepracovávání na paměti kritiku z řad příznivců riksmål, kterou sklidila reforma předchozí, a proto v reformě roku 1959 povolili některé hojně užívané tvary z riksmål. Zároveň tam, kde k jednomu pravopisnému jevu existovaly dva hlavní tvary, redukovali počet na jeden tvar (druhý tvar se buď stal vedlejším, nebo byl z oficiálního pravopisu odstraněn). To přispělo ke stabilizaci situace a nastavení statu quo.

Na druhou stranu bylo od tohoto okamžiku velmi těžké pokračovat v prosazování samnorsk oficiální cestou, a jak se také ukázalo, reforma z roku 1959 značně přispěla k ukončení procesu vytváření samnorsk. Po reformě se stále vládnoucí Arbeiderpartiet rozhodla depolitizovat jazykovou otázku a od příště konkrétní problémy projednávat v rámci diskuzí a konzultací s odborníky.

3.3. OBDOBÍ 1960–1980: JAZYKOVÝ SMÍR[138]

Od 60. let se v norské jazykové politice dá hovořit o „jazykovém smíru“. Náznakem velké změny byla iniciativa sociálnědemokratického ministra pro školské a církevní záležitosti Helgeho Sivertsena[139], který na přelomu let 1963–1964 navrhl ustavit komisi, jež by zhodnotila jazykovou situaci v Norsku a pokusila se najít další linii, kam směřovat, tentokrát již ovšem ve smířlivém tónu. Sivertsen si uvědomoval, že kroky Arbeiderpartiet v rámci jazykové politiky v posledních třiceti letech přinesly straně mnoho odpůrců a strana tím značně trpí. Strana nechtěla riskovat ztráty potenciálních i skutečných voličů a dělat další nepopulární kroky v jazykové otázce. Také se ve společnosti začala objevovat otázka, jak daleko mohou státní regulace ještě zajít a kde leží hranice mezi akceptovatelnými a neakceptovatelnými zásahy do soukromého života jedince. Sivertsenův návrh na založení komise tak byl neskrývaným pokusem, jak stranu z nastávající nepříznivé situace vysvobodit a hledání řešení jazykové otázky depolitizovat.

Hned v lednu 1964 byl ustaven nezávislý externí výbor, jehož předsedou byl jmenován profesor Hans Vogt[140]. Cílem výboru bylo postupně urovnat jazykový konflikt a nastolit atmosféru vzájemného respektu mezi oběma jazykovými formami. Výbor měl dále vypracovat celkové zhodnocení jazykové situace v Norsku poté, co byla politika sbližování prohlášena za neúspěšnou, a přijít s vizí, kam by se měla jazyková politika v příštích letech ubírat. Výbor je znám pod názvem Vogtův výbor (Vogt-komitéen) nebo též språkfredskomitéen. Pracoval do března roku 1966 a jedním z přímých výsledků jeho práce bylo přejmenování a restrukturalizace Norské jazykové komise, která se od roku 1972 jmenovala Norská jazyková rada (Norsk språkråd) a do svých řad přijala i zástupce z řad příznivců riksmål (více v kapitole 3.4).

---

[138] Informace v kapitole 3.3 byly čerpány z ALMENNINGEN, O. a kol. *Språk og samfunn gjennom tusen år*, HROCH, M. – KADEČKOVÁ, H. – BAKKE, E. *Dějiny Norska*, CHRISTENSEN, H. M. *På norsk folkemåls grunn*, GREPSTAD, O. *Eit språk blir til*, GREPSTAD, O. *Viljen til språk*, JOHNSEN, E. B. a kol. *Vårt eget språk*, LANGSLET, L. R. *I kamp for norsk kultur*, LOMHEIM, S. *Språkreisa*, LØLAND, S. *Bokmålsrettskrivningen i vårt århundre, Rettskrivingsreformer*, OTNES, H. – AAMOTSBAKKEN, B. *Tekst i tid og rom*, TORP, A – VIKØR, L. S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*, TÝNSKÁ, A. *Rettskrivningsreformer i Norge*, VENÅS, Kjell. Frå språknemnd til språkråd. *Språknytt* [online]. 1997, 2, [cit. 2011-07-14]. Dostupný z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-NO/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraaknytt_1997/Spraaknytt_1997_2/Fraa_spraaknemnd_til_spraakra/>, VIKTOROVÁ, Iva. *Norsko v kontextu evropských integračních seskupení*. Bakalářská práce, Praha: IMS FSV UK, 2006, 62 s., VIKØR, L. S. *Nynorskrettskrivinga i dette hundreåret*, VIKØR, L. S. *The Nordic languages* a VINJE, F.-E. *Et språk i utvikling*.

[139] Helge Sivertsen žil v letech 1913–1986. Za války byl činný v odboji. Po válce měl několik politických funkcí v oblasti školství a vzdělávání, z nichž nejvýznamnější byla pozice ministra pro školské a církevní záležitosti v letech 1960–1965.

[140] Profesor Hans Vogt žil v letech 1903–1986. Mimo jiné byl v letech 1964–1966 rektorem Univerzity v Oslu.

Období jazykového míru neznamená konec aktivní jazykové politiky v Norsku a zastavení prosazování zájmů různých jazykových spolků. Přineslo jak zklidnění situace a ustoupení od programového prosazování jen některých forem norštiny, tak zároveň nechalo značně široké pole působnosti Riksmålsforbundet, Noregs mållag a od roku 1959 nově také Landslaget for språklig samling, které se nevzdávalo myšlenky samnorsk. Posledně jmenované sdružení ustavilo v 60. letech svůj vlastní výbor, který se inspiroval politikou sbližování, a v roce 1966 vydalo tzv. samlenormalen, ve kterém představilo ucelený návrh, jak by měl vypadat jednotný norský jazyk. Principy (jsou uvedeny v příloze č. 16) ovšem nikdy nezískaly větší podporu a ve společnosti se neprosadily. Důvodem bylo především to, že organizace byla založena příliš pozdě – až na samém konci jazykového boje.

V reakci na prosazování samnorsk v 50. letech byl v roce 1965 založen ještě jeden spolek, a sice Ivar Aasen-sambandet, který sdružoval příznivce tzv. høgnorsk, tedy konzervativního nynorsk blízkého původnímu landsmål Ivara Aasena. Tato jazyková forma byla značně pozměněna reformami z let 1917 a 1938, které tradiční zastánce a prosazovatel nynorsk, Noregs mållag, víceméně akceptoval. S tím ale nesouhlasili právě příznivci konzervativního nynorsk, a tak vytvořili své vlastní sdružení na ochranu a podporu høgnorsk. Sdružení ovšem nebylo a není tak aktivní jako jeho protipól na straně konzervativního bokmål, tedy Riksmålsforbundet, a také ho podporuje daleko méně lidí. V 70. letech byla činnost spolku utlumena a v 80. letech znovu obnovena, když v roce 1984 začal být vydáván časopis *Vestmannen* (v současné době vychází šestkrát za rok). V roce 2002 došlo v Ivar Aasen-sambandet k rozkolu a část členů nadále podporujících høgnorsk se sdružila okolo nového časopisu *Målmannen*.

Na přelomu 60. a 70. let začal v Norsku sílit zájem o lokální a regionální kulturu, jazyk a tradice. Mladá generace tyto hodnoty stavěla do protikladu s konzervativními zvyklostmi starší generace na straně jedné a do protikladu s centralizací, nastupující globalizací a amerikanizací, proti nimž se v té době vystupovalo de facto v celé západní Evropě, na straně druhé. Vlna zájmu o regionální identitu přitáhla více pozornosti na dialekty a jejich používání v ústní komunikaci. Nářečí zažívala velký vzestup, lidé jimi mluvili ve stále více situacích a tento trend vyústil v akceptování dialektů při téměř všech příležitostech, neoficiálních i oficiálních. Díky tomu vzrostl i zájem o nynorsk. Spolek Noregs mållag se připojil k podpoře používání dialektů známým sloganem z této doby (konkrétně z roku 1976) *Snakk dialekt, skriv nynorsk*. Jak je ale vidět v příloze č. 12, počet žáků, kteří měli nynorsk jako vyučovací jazyk na základní škole, v 60. i 70. letech nadále klesá. Například v roce 1960

to bylo 22,7 %, o pět let později 20 %, v roce 1970 už jen 17,9 %, roku 1975 16,7 % a o pět let později 16,4 %.

Téma regionální příslušnosti se v 70. letech hodilo do kampaně odpůrcům vstupu Norska do Evropských společenství. Norsko o přijetí do ES žádalo celkem dvakrát v 60. letech, ale francouzský prezident de Gaulle se v obou případech postavil proti dalšímu rozšiřování ES. Až na potřetí v 70. letech byly úspěšně zahájeny vstupní rozhovory. V roce 1972 se k otázce členství Norska v ES konalo referendum. Proti vstupu hlasovalo 53,5 %, pro vstup 46,5 % obyvatel. Norsko se součástí ES nestalo. O dvacet let později se norští političtí představitelé rozhodli znovu se pokusit vstoupit do stejné organizace s novým názvem – do Evropské unie. Svoje rozhodnutí opět nechali posvětit v lidovém hlasování. Referendum v roce 1994 ovšem skončilo i podruhé neúspěšně a země do EU nevstoupila. Proti hlasovalo 52,2 % obyvatel, pro 47,8 %.

V obou případech se před referendem vytvořila hnutí na podporu členství Norska v evropských strukturách a zároveň i hnutí těch, kteří si vstup nepřáli. Jedním z argumentů odpůrců členství, a to před oběma referendy, bylo ohrožení norské suverenity, tradičních norských hodnot a způsobu života (rybaření, zemědělství, péče o odlehlé a málo obydlené severní oblasti země) pod jednotným evropským dohledem.

Jak srovnávají mapy č. 2 a 3 na následující straně, tyto argumenty (společně s dalšími) přiměly obyvatele zejména těch území, kde je tradičně rozšířen nynorsk (zemědělské, pobřežní a horské oblasti středního a západního Norska) a kde jsou velmi silné vazby na tradice, místní venkovskou kulturu a jazyk, aby hlasovali proti vstupu země do EU[141]. Role mluvčích nynorsk v lidovém hlasování byla důkladně analyzována a nynorsk se opět podařilo dostat se do širšího centra politického dění.[142]

[141] Jak ukazuje mapa č. 2, se vstupem Norska do EU výrazně nesouhlasili také obyvatelé nejsevernější části země, kde je ovšem rozšířen bokmål. Za jejich důvody v obou referendech, proč do EU nechtěli vstoupit, stál strach z ohrožení tradičního zdroje obživy místních obyvatel – rybolovu – po otevření vod unijním státům a obava ze zrušení státních zemědělských dotací, které dostávají periferní severní a horské oblasti, kde jsou klimaticky a topograficky značně nepříznivé podmínky pro zemědělství. Unijní společná zemědělská politika zakazuje přidělování státních dotací zemědělcům, což by v Norsku vedlo k destrukci fungování zemědělského sektoru.

[142] Podle GSTÖHL, Sieglinde. *Reluctant Europeans. Norway, Sweden and Switzerland in the Process of Integration*. London: Lynne Rienner, 2002, s. 137.

Mapa č. 2 Jak hlasovali obyvatelé Norska v referendu o vstupu země do EU v roce 1994 v jednotlivých obcích (kommunar).

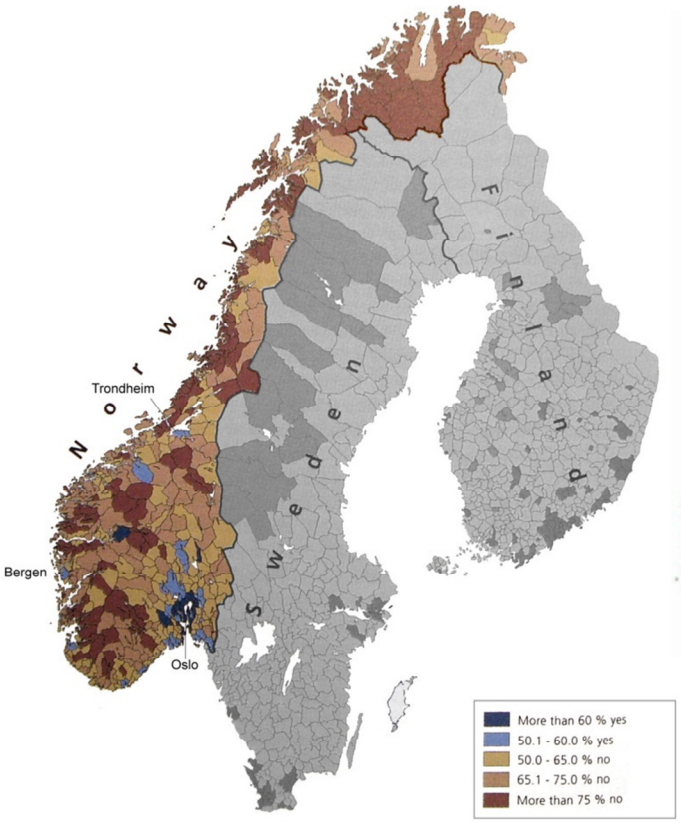

Zdroj: JENSSEN, Anders Todal – PESONEN, Pertti – GILLJAM, Mikael (eds.). *To Join or Not to Join. Three Nordic Referendums on Membership in the European Union*. Oslo: Scandinavian University Press, 1998, s. 186.

Mapa č. 3 Målform i kommunar, 2007

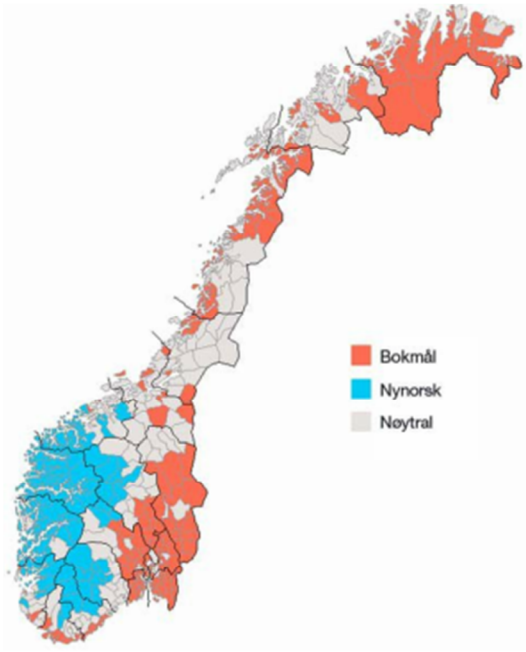

Zdroj: Nynorsk kultursentrum [online]. 2011 [cit. 2011-07-20]. *Språkfakta 2010*. Dostupné z WWW: <http://www.spel.aasentunet.no/Sprakfakta/3/files/kap3.pdf>.

V roce 1970 se nynorsk dostalo další pozornosti, respektive podpory: storting vydal nařízení pro veřejnoprávní rozhlasovou a televizní společnost NRK, v němž požadoval „[m]inst 25 prosent av verbalinnslagene i radio og fjernsyn skal være på nynorsk[143]“. Tohoto podílu se však ve vysílání stanice ještě nikdy nedosáhlo[144] (viz statistické údaje v kapitole 3.5.1).

Období jazykového míru pokračovalo liberalizací v jazykové otázce: v roce 1973 vyzvala Norská jazyková rada, aby učitelé již neopravovali pravopis žákům, kteří ve svých písemných projevech používali tvary konzervativního riksmål. Vstřícnost vůči riksmål byla potvrzena roku 1981 v další pravopisné reformě, známé pod názvem liberaliseringsvedtaket.

[143] Nynorsk je sice označení jedné ze dvou psaných forem norštiny, ale pokud se mluvčí řídí pravidly oficiálního nynorsk a nemluví dialektem, dá se říci, že hovoří nynorsk.
[144] TORP, A. – VIKØR, L. S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*, s. 210.

Reforma umožnila zařazení téměř všech tvarů riksmål (kromě několika výjimek) do bokmål (více o reformě v kapitole 3.5).

V období 60. až 80. let bylo vydáno několik zákonů, které aktualizovaly nebo upřesňovaly zákony přijaté dříve. Jedním z nich byl zákon z roku 1915, který stanovoval, že o tom, jaký vyučovací jazyk bude zaveden na určité základní škole, rozhodne lokální referendum, jehož se mohou zúčastnit všichni dospělí v daném školním okrsku se všeobecným hlasovacím právem. V roce 1969 byl vydán zákon, jenž pravidla účasti na hlasování měnil: od roku 1971 do roku 1985 mohli v referendu hlasovat pouze rodiče dětí mladších čtrnácti let v okrsku. Po roce 1985 se podmínky znovu upravily a hlasovat mohli opět všichni voliči, nejen rodiče. Podmínka, že referendum je možné vyhlásit, pokud o něj zažádá určitý počet lidí v daném okrsku a nemůže to být dříve než pět let po referendu posledním, se neměnila.

Zákon z roku 1969 dále stanovil, že všechny učebnice určené pro používání na základních školách, musely být vydány v obou jazykových verzích bokmål i nynorsk najednou. K tomu navíc musely být učebnice vytištěny ve stejnou dobu a musely být dostupné za stejnou cenu. O pět let později zákon zavedl totéž pro vydávání učebnic určených pro střední školy. V roce 1997 byl zveřejněn návrh aktualizace tohoto zákona, který tyto požadavky od začátku školního roku 1999/2000 zrušil, proti čemuž protestovalo na 35 tisíc studentů středních škol[145].

V roce 1980 byl aktualizován a prohlouben zákon o užívání jazyka ve veřejné správě z roku 1930, který nařizoval úřadům odpovědět tazateli ve stejné jazykové formě, v jaké napsal svůj dotaz nebo požadavek. Tímto zákonem měla být zaručena práva uživatelů nynorsk v jednání s úřady a měla být posílena pozice nynorsk v úředním styku. V roce 1980 bylo konstatováno, že orgány veřejné správy zákon nedodržují a mluvčí nynorsk jsou v tomto ohledu diskriminováni. Do zákona nově přibyla povinnost orgánů veřejné správy vydat každoročně minimálně 25 % informačních materiálů (oběžníky, oznámení, vyhlášky, brožury, inzeráty atp.) v obou jazykových formách. Doplněk byl přidán s ohledem na nynorsk, jenž se ve veřejné správě používá mnohem méně než bokmål.

S revizí zákona roku 1980 nastalo mírné zlepšení situace, ale požadovaných čísel a důsledného dodržování zákona se v období do roku 2011 nedosáhlo na všech místech (viz statistické údaje v kapitole 3.5.1). Orgány veřejné správy byly několikrát vyzvány (mimo jiné v parlamentních zprávách z poslední doby St.meld. nr. 13 (1997–1998), St.meld. nr. 9 (2001–

[145] GREPSTAD, O. *Eit språk blir til.*

2002), St.meld. nr. 7 (2005–2006)), aby zákon respektovaly a řídily se jím. Na ministerstvo kultury také musí posílat statistiku, která ukazuje, kolik procent informací vydaly v nynorsk a kolik v bokmål. S rozvojem informačních technologií a především internetu se požadavek alespoň 25 % informací vydaných v obou variantách týká i informací zveřejňovaných na internetu.

3.4. JAZYKOVÁ RADA (SPRÅKRÅDET)[146]

Na poválečný vývoj norštiny lze nahlížet ze dvou úhlů pohledu: z hlediska pravopisných reforem, jak tomu bylo do této chvíle, a také z hlediska existence a působnosti jazykových orgánů, jak tomu bude v této kapitole.

V roce 1949 byl ministrem pro školské a církevní záležitosti pověřen výbor, aby připravil návrh stanov budoucího jazykového orgánu. Norský parlament poté v roce 1952 ustavil Norskou jazykovou komisi. V době založení se orgán jmenoval Norsk språknemnd (poté Norsk språkråd, dnes Språkrådet). Komise a její činnost byla podpořena vládnoucí Arbeiderpartiet, která ji zmínila ve svém volebním programu jako jeden z politických cílů. Ve volebním programu z roku 1953 je zanesen tento bod: „Norsk språknemnd støttes så den gjennom vitenskapelig forsking kan følge språkutviklingen og fremme arbeidet for et felles skriftspråk på folkemålets grunn.“[147]

Prvním předsedou se stal Didrik Arup Seip[148]. Komise sestávala ze třiceti zástupců – patnáct reprezentovalo bokmål a patnáct nynorsk (ještě před samotným vznikem instituce se v parlamentu rozpoutala debata o tom, má-li mít formu jedné celistvé komise, nebo bude-li lepší rozdělit ji na dvě části – jednu pro bokmål a jednu pro nynorsk) – kteří měli pracovat v zájmu politiky sbližování. Příznivci riksmål nabízenou účast odmítli, protože se sbližováním nesouhlasili. Původně měla komise za úkol především vypracovat novou učebnicovou normu, náplní její práce tedy byla hlavně kodifikační činnost. Vedle toho bylo

[146] Informace v kapitole 3.4 byly čerpány z CHRISTENSEN, H. M. *På norsk folkemåls grunn*, LUNDEBY, E. – MÆHLE, L. – GRØNVIK, O. *Fornying og tradisjon*, Språkrådet. *Om oss*, *Stortingsmeldingar* [online]. 11.8.2010 [cit. 2011-07-23]. Språkrådet. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-NO/Politikk-Fakta/Spraakpolitikk/Stortingsmeldingar/>, TORP, A. – VIKØR, L. S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*, *Vedtekter for Språkrådet* [online]. 2006 [cit. 2011-07-24]. Språkrådet. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/upload/Vedtekter_for_Sprakradet_av_25__april_2006__3_.pdf> a VENÅS, K. *Frå språknemnd til språkråd*.

[147] GREPSTAD, O. *På parti med språket?*.

[148] Profesor Didrik Arup Seip žil v letech 1884–1963. Zabýval se jazykovědou a tu přednášel na Univerzitě v Oslu. V letech 1937–1941 stál v čele univerzity jako rektor. V roce 1916 byl jedním z těch, kteří se podíleli na přípravě jazykové reformy přijaté roku 1917.

dalším úkolem komise poskytovat odborné rady a informace úřadům i veřejnosti ohledně norského jazyka a usměrňovat jeho používání v souladu s politikou sbližování. Poté, co bylo vytváření samnorsk neoficiálně zastaveno, zůstalo hlavním smyslem komise poskytovat rady (široké veřejnosti, úřadům, veřejné správě, tisku a dalším) ohledně pravopisu, spoluvytvářet odbornou terminologii a dohlížet na jazyk v učebnicích.

V roce 1972, na základě výsledků činnosti Vogtova výboru, které byly zveřejněny již v roce 1966 a předloženy k veřejné diskuzi, se Norská jazyková komise přejmenovala na Norskou jazykovou radu, Norsk språkråd. Původně mělo nové jméno znít Norsk språkvernråd. Jeden ze členů Vogtova výboru ale navrhl, aby se zachoval podobně krátký název, jako bylo Norsk språknemnd, a přišel s pojmenováním Norsk språkråd (Norská jazyková rada), které bylo přijato a začalo se používat.

Zákon o Norské jazykové radě byl přijat v červnu 1971[149] a první schůze nové rady se konala v únoru 1972, kdy byla zároveň ukončena činnost předchozí komise. Po přejmenování se také upravily aktivity rady. Kromě kodifikačního poslání se měla rada orientovat také na ochranu jazyka, péči o jeho rozvoj a poradenskou a popularizační činnost. To podle Vogtova výboru mělo z dlouhodobého hlediska přinést více porozumění a smíru mezi příznivci riksmål, bokmål a nynorsk. Z tohoto důvodu chtěl Vogtův výbor, aby v radě zasedali odborníci z nejrůznějších organizací zabývajících se jazykem, kteří by vyřešili dlouhotrvající jazykové spory a odpověděli na sporné otázky o dalším vývoji norštiny. V radě od této chvíle pracovali zastánci všech forem psané norštiny – jak konzervativních, tak radikálních. Důležité bylo, že i oni byli zapojeni do debat o budoucím vývoji norštiny a také na nich ležela zodpovědnost a nutnost spolupráce.

Prvním předsedou nové rady se stal Johannes Aanderaa[150] (za nynorsk) a Gorgus Coward[151] (za bokmål). Celkem v radě zasedalo 42 členů, v roce 1988 byl jejich počet snížen na 38. Vždy polovina členů zastupovala nynorsk a druhá polovina bokmål. Členové se věnovali jazykovým otázkám a problémům a byli rozděleni do tří obecných skupin. V první skupině se sešli pedagogové a pracovníci ve školství, kteří řešili jazykové otázky týkající se

[149] V paragrafu 1b tohoto Zákona byla stále řeč o politice sbližování bokmål a nynorsk. V paragrafu 1b se uvádělo, že rada „skal følge utviklingen av norsk skriftspråk og talespråk og på dette grunnlag fremme samarbeid i dyrkingen og normeringen av våre to målformer og støtte opp om utviklingstendenser som på lengre sikt fører målformene nærmere sammen“. Stortingsmelding nr. 100 (1980–81) *Normering av norsk språk: Endringer i rettskrivningen og læreboknormalen for bokmål*.

[150] Johannes Johs. Anfinn Aanderaa žil v letech 1927–1991. V letech 1958–1972 byl ředitelem nakladatelství Det norske samlaget.

[151] Gorgus Major Coward žil v letech 1912–1994. Zabýval se lingvistikou. V letech byl 1964–1966 členem Vogtova výboru.

vzdělání. Druhá skupina byla zaměřena na jazykové problémy související s povoláními, která vyžadují hlubší jazykové dovednosti. V ní pracovali spisovatelé, překladatelé, novináři apod. Třetí skupinu tvořili zástupci jazykových organizací, v níž otázky projednávali reprezentanti Riksmålsforbundet a Det norske akademi for sprog og litteratur za riksmål, Noregs mållag, Det norske samlaget a Norskt måldyrkingslag za nynorsk a Landslaget for språklig samling za samnorsk[152].

První, na čem začala rada hned pracovat, byla revize pravopisné reformy z roku 1938, která na konci 30. let a poté v letech 50. vzbudila vlnu nevole jak u přívrženců bokmål, riksmål, tak i nynorsk. Komplexní řešení, ale jen pro bokmål, bylo hotové až na konci 70. let, přičemž bylo poté přijato jako pravopisná reforma bokmål roku 1981. V 90. letech a na přelomu 20. a 21. století pak byla rada pověřena prací na vytváření norské terminologie pro rychle se rozvíjející oblast informačních technologií a dalších odborných odvětví tak, aby byly včas vytvořeny norské ekvivalenty k anglické terminologii, která pomalu vytlačovala norštinu.

Dalším úkolem rady bylo schvalování učebnic určených pro výuku na základních a středních školách. Než učebnice mohly být používány při výuce, musely se zkontrolovat po odborné a jazykové stránce. Kontrolu jazyka měla na starosti rada, která ověřovala pravopis, vhodnou terminologii a celkovou jazykovou úroveň učebnic. V roce 2000 byla tato povinnost zrušena, i když i nadále Norská jazyková rada učebnice na požádání a zdarma kontroluje. V polovině 90. let pak začala rada připravovat podklady pro novou reformu bokmål i nynorsk. Nová pravidla pravopisu bokmål byla vydána v roce 2005, reforma nynorsk by měla vstoupit v platnost v roce 2012.

Po roce 2000 přišly další organizační změny. V roce 2002 byl změněn zákon o Norské jazykové radě z roku 1971, a sice vypuštěním paragrafu 1b. Tím bylo oficiálně zastaveno sbližování nynorsk a bokmål. Následujícího roku se storting rozhodl přeměnit radu na „eit nytt kompetansesenter for norsk språk“[153]. Měl vzniknout poradní orgán a pracoviště se širším jazykovědným záběrem, tj. nikoliv se zaměřením jen na norský jazyk a vztah bokmål–nynorsk, ale také na vlivy jiných jazyků na norštinu (především angličtiny, sámštiny a jazyků přistěhovalců, přehled základní činnosti je uveden v příloze č. 17). V této věci se měl orgán zaměřit na posílení pozice norštiny ve společnosti a její ochranu. Zároveň byla Norská jazyková rada přejmenována na Jazykovou radu (Språkrådet), aby i název lépe vystihoval

[152] TORP, A. – VIKØR, L. S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*, s. 234.
[153] St.meld. nr. 48 (2002–2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014*.

nové, všeobecnější zaměření rady. Velkou změnou je také to, že v radě již nezasedají zástupci jazykových organizací a spolků, jak tomu bylo dříve. Inovovaná rada zahájila činnost v lednu 2005 a v květnu poté přijala nové jméno Språkrådet. Prvním ředitelem se stal Sylfest Lomheim.

Na základě parlamentní zprávy č. 9 z roku 2002 s názvem *Målbruk i offentleg teneste* byla roku 2004 Jazyková rada vyzvána, aby vyhotovila analýzu současné jazykové situace v Norsku. O rok později byla vydána podrobná studie o 192 stranách pojmenovaná *Norsk i hundre!*, která se zabývala používáním norského jazyka v několika odvětvích. Na základě této analýzy přijal storting roku 2009 novou strategii jazykové politiky, která se bude systematicky a s ohledem na dlouhodobý dopad starat o norský jazyk v nejrůznějších oblastech lidské činnosti. Nový přístup k jazyku v praxi a stav v různých oblastech bude Jazyková rada sledovat a každý rok vypracuje pro ministerstvo kultury zprávu s názvem *Språkstatus*, v níž bude informovat o užívání jazyka a plnění strategie (více o nové koncepci v kapitole 3.5). První takovou zprávu obdrželo ministerstvo kultury v roce 2010.

Co se týče pravopisu bokmål a nynorsk, podílí se Jazyková rada od začátku na přípravě nových pravidel pravopisu. Podle závažnosti změn rozhoduje o změnách buď úplně sama, nebo ve spolupráci s ministerstvem. „I rettskrivingssaker blei forholdet mellom Språkrådet og departementet regulert i 1981 gjennom en ny paragraf i vedtektene for Språkrådet. I noen spørsmål fikk Språkrådet fullmakt til å gjøre endelige vedtak, men «Vedtak om gjennomgripende endringer av hele systemer og vedtak om endring i skrivemåte eller bøyning av enkeltord som tidligere er normert i norsk, skal legges fram for departementet til godkjenning».“[154]

V rámci rady je ustavena komise pro pravopis, která vypracovává návrh reformy. Spolupracuje přitom s velkým množstvím expertů a vyhodnocuje i mnoho podnětů od veřejnosti. Návrh potom posuzuje Språkrådets fagråd for normering a také vedení rady. Poté, co ho schválí, a vyžaduje-li to povaha změn, je odeslán na ministerstvo kultury. Pokud i ministerstvo návrh schválí, může nová pravopisná reforma vstoupit v platnost. „Rettskrivingsvedtaka – endringer eller vedtak om noe tidligere unormert – blei i første rekke tilkjennegjort gjennom Språkrådets årsmeldinger.“[155] Velké změny pravopisu pak obvykle bývají platné od začátku nejbližšího školního roku.

[154] LEIRA, Vigleik. Språkrådet [online]. 2006 [cit. 2011-05-07]. *Historikk om Norsk språkråds arbeid med offisiell norsk rettskriving*. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-NO/Politikk-Fakta/Fakta/Rettskrivingsreformer/Historikk-Norsk-spraakraads-arbeid/>.
[155] Tamtéž.

Jazyková rada poté dohlíží na správnost zavádění nového pravopisu do praxe, poskytuje mluvčím rady, pokud si pravopisem nejsou jisti, „hlídá“ orgány veřejné správy, zda používají správnou a srozumitelnou norštinu (za tímto účelem spustila projekt ***Klart språk i staten*** a portál Klarspråk.no), a kontroluje, zda není jedna z jazykových forem v jejich komunikaci s veřejností diskriminována (výsledky „kontroly“ a statistika spojená s používáním norského jazyka ve veřejné správě jsou uvedeny v kapitole 3.5.1). Podílí se také na vydávání oficiálních slovníků pro bokmål a nynorsk, ***Bokmålsordboka*** a ***Nynorskordboka***.

Jazyková rada administrativně spadá pod ministerstvo kultury. Skládá se ze sekretariátu, v jehož čele stojí ředitel jmenovaný ministerstvem. Vedením orgánu je pověřen užší výbor, který ustavuje ministerstvo. Počet a zastoupení reprezentantů bokmål a nynorsk ve výboru se definuje ve stanovách rady takto: „Styret skal ha sju medlemmer og tre varamedlemmer. Av desse skal éin medlem og éin varamedlem oppnemnast etter val av og blant dei som er fast tilsette i sekretariatet i minst halv stilling, utanom direktøren. Dei to skal representera kvar si målform og skal vera respektive medlem og varamedlem i kvar sin halvdel av funksjonsperioden på fire år. Det skal elles oppnemnast tre representantar og i tillegg éin vararepresentant for kvar målform. Departementet peikar ut styreleiar blant dei tre faste medlemmene frå den eine målforma og nestleiar frå den andre målforma.“[156] Výbor je usnášeníschopný, pokud je přítomen ředitel nebo jeho zástupce a minimálně čtyři další členové nebo náhradníci.

Na úkolech pracují čtyři odborné rady sestavené vedením na období dvou let, které musí dohlédnout na to, aby členové rad byli nezaujatí a nechtěli při práci prosazovat své vlastní zájmy. V každé odborné radě musí mít obě jazykové formy stejný počet zástupců. „Språkrådet skal følgja opp språkpolitiske mål og strategiar som blir fastlagde av overordna styresmakt. I enkeltspørsmål kan Språkrådet uttala seg og gi råd etter eige skjøn om kva tiltak som best tener språkpolitiske mål.“[157] Organizační struktura rady je v příloze č. 17. Tam je také popsáno základní poslání tohoto orgánu.

Jazyková rada od roku 1973 vydává čtvrtletně časopis ***Språknytt*** pro všechny, kdo se zajímají o jazykovou tematiku. Časopis připravují jak zaměstnanci rady, tak externí spolupracovníci. Další publikací, kterou instituce vydává pravidelně, je časopis ***Statsspråk***, vycházející čtyřikrát ročně. Je určen především zaměstnancům ve státní správě, které

[156] *Vedtekter for Språkrådet*.
[157] Tamtéž.

informuje o správném užívání jazyka ve styku s veřejností. Státním zaměstnancům také elektronicky zasílá informační list *Språktips* s podobným zaměřením.

Jednou za rok pořádá Jazyková rada konferenci s názvem *Språkdagen*, během níž se řeší aktuální jazykové otázky a výzvy, které stojí před norštinou na začátku nového tisíciletí. Během konference rada každoročně (od roku 2007) uděluje ocenění *Språkprisen*, jež je určeno těm, kteří se zasloužili o „fremragende bruk av norsk språk i sakprosa“[158]. Jazyková cena je ve skutečnosti jedna pro uživatele bokmål a jedna pro mluvčí nynorsk.

Do roku 2009 každoročně Jazyková rada vydávala informačně-statistický přehled o své činnosti a dosažených výsledcích s názvem *Årsmelding*. Tyto pravidelné zprávy jsou od roku 2010 v souvislosti s novou strategií v jazykové politice nahrazeny přehledovou zprávou pro ministerstvo kultury *Språkstatus*.

3.5. VÝVOJ OD 80. LET 20. STOLETÍ: KONEC SAMNORSK[159]

Poslední jazykové reformy z let 1981 a 2005 se již naplno odklonily od politiky sbližování bokmål a nynorsk, a tím potvrdily tendenci, která se v jazykové politice rozvíjela od 60. let. Pravopis obou jazykových variant se začal znovu reformovat zvlášť tak, jak tomu bylo na začátku 20. století (reforma landsmål v roce 1901 a riksmål v roce 1907).

Poslední dvě reformy bokmål potěšily příznivce riksmål, protože podstatou bylo to, o co usiloval Riksmålsforbundet po téměř celou druhou polovinu 20. století: od politiky sbližování bylo oficiálně opuštěno a některé velmi používané jazykové tvary z riksmål se

[158] *Språkprisen* (2007–) [online]. 1.7.2011 [cit. 2011-07-21]. Språkrådet. Dostupné z WWW: <http://www.sprakrad.no/nb-NO/Toppmeny/Aktuelt/Prisar_og_stipend/Norsk-sprakpris-2007/>.

[159] Informace v kapitole 3.5 byly čerpány z ALMENNINGEN, O. a kol. *Språk og samfunn gjennom tusen år*, CHRISTENSEN, H. M. *På norsk folkemåls grunn*, GREPSTAD, O. *Eit språk blir til*, GREPSTAD, O. *Viljen til språk*, KRISTOFFERSEN, Gjert. ‚Norsk i hundre! En ny norsk språkpolitikk‘. In: Kol. autorů. *Språk i Norden 2006*. Oslo: Novus forlag, 2006, s. 67–76, LANGSLET, L. R. *I kamp for norsk kultur*, LOMHEIM, S. *Språkreisa*, LØLAND, S. *Bokmålsrettskrivningen i vårt århundre*, Noregs mållag [online]. 2008 [cit. 2011-06-15]. *Slepp nynorsken til!*. Dostupné z WWW: <http://www.nm.no/tekst.cfm?path=10198,10342,10349,10350>, Noregs mållag [online]. 2010 [cit. 2011-06-12]. *Sidemålssaka og nynorsken*. Dostupné z WWW: <http://www.nm.no/tekst.cfm?path=10325>, *Norsk i hundre!: Norsk som nasjonalspråk i globaliseringens tidsalder. Et forslag til strategi* [online]. Oslo: Språkrådet, 2005 [cit. 2011-07-01]. Dostupné z WWW: <http://www.sprakrad.no/upload/9832/norsk_i_hundre.pdf>, *Rettskrivingsreformer*, *Språkregler for NRK* [online]. 2007 [cit. 2011-07-20]. Språkrådet. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-NO/Politikk-Fakta/Spraakpolitikk/NRK/>, *Språkstatus 2010. Kunnskap frå elleve språkpolitiske område* [online]. Oslo: Språkrådet, 2010 [cit. 2011-07-01]. Dostupné z WWW: <http://www.sprakrad.no/upload/Språkstatus%202010.pdf>, *Språkstatus 2011. Språkpolitisk tilstandsrapport fra Språkrådet* [online]. Oslo: Språkrådet, 2011 [cit. 2011-07-01]. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/upload/Språkstatus%202011.%20Språkpolitisk%20tilstandsrapport%20fra%20Språkrådet.pdf>, *Stortingsmeldingar*, TORP, A. – VIKØR, L. S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*, TÝNSKÁ, A. *Rettskrivningsreformer i Norge* a VIKØR, L. S. *Nynorskrettskrivinga i dette hundreåret*.

staly součástí oficiálního bokmål. V tomto smyslu byla vydána i pravopisná reforma z roku 1981, známá také pod názvem liberaliseringsvedtaket.

Reformu od roku 1973 připravoval výbor v čele s Eyvindem Fjeldem Halvorsenem[160]. Pak byly v roce 1979 změny představeny veřejně a o dva roky později reformu přijal jednomyslně storting (hlavní principy reformy jsou uvedeny v příloze č. 18). Reforma se týkala pouze bokmål, nikoliv nynorsk (drobné změny, kterými v letech 1982–1995 prošel pravopis nynorsk, jsou uvedeny v příloze č. 19).

Zatím poslední vydaná reforma následovala v roce 2005, a to opět pouze pro bokmål. Po přípravné fázi v letech 2000–2004 byla vydána nová pravidla pravopisu, ze kterých byly odstraněny vedlejší tvary (v nynorsk zůstala hierarchie hlavních a vedlejších tvarů v tu dobu ještě zachována) a řada radikálních tvarů, jež se používaly jen málo. Navíc všechny tvary včetně těch z riksmål byly postaveny na stejnou úroveň (hlavní principy jsou uvedeny v příloze č. 20). Tím, že byly odstraněny vedlejší tvary, zmizela i nutnost vytváření učebnicových norem, které je zakazovaly. Riksmål a oficiální bokmål se k sobě po reformě roku 2005 znovu přiblížily.

Asi nejvíce zájmu v souvislosti s touto reformou vzbudila debata kolem pravopisu číslovek *syv, tyve a tredve*. Riksmålsforbundet a Norská jazyková rada prosazovaly jejich znovuzavedení do oficiálního pravopisu bokmål. Podařilo se to však jen u číslovky *syv*. Další metou, kterou by Riksmålsforbundet v budoucnu rád dosáhl, je zrušení povinné výuky druhé formy norského jazyka na školách. Podle spolku by zejména v hlavním městě a východním Norsku, kde tradičně dominuje bokmål/riksmål, měl nynorsk patřit pouze mezi volitelné předměty.[161] Proti tomuto požadavku vystupuje Noregs mållag, který výuku obou forem naopak velmi podporuje, a to ve všech částech země.

Sám riksmål byl reformován v roce 1986. Tehdy byly do jazyka znovuzavedeny některé pro riksmål radikální tvary známé z bokmål. Deník Aftenposten, jehož články byly vydávány v riksmål a byl nástrojem, jehož prostřednictvím se mohla společnost s riksmål setkat, se reformou (kvůli svému konzervativnímu vedení) začal řídit až v roce 1993. Další reforma riksmål v podobném duchu proběhla v roce 2006, ale byla to soukromá iniciativa vedení deníku Aftenposten. Redakce si nechala vypracovat svoji vlastní normu nazvanou *Aftenpostens rettskrivningsordliste*, která kombinuje prvky z tradičního riksmål, jeho reformy

[160] Filolog Eyvind Fjeld Halvorsen se narodil v roce 1922. V letech 1958–1972 stál v čele Jazykové komise a poté byl jejím místopředsedou. Místopředsedou byl i v následné Norské jazykové radě v letech 1972–1988.

[161] Riksmålsforbundet [online]. 2011 [cit. 2011-07-23]. *Om skriftlig sidemål*. Dostupné z WWW: <http://www.riksmalsforbundet.no/Nyheter.aspx?PID=44&M=NewsV2&Action=1&NewsId=10> a

z roku 1986 a dále z umírněného bokmål a jeho reformy z roku 2005 a v několika bodech se odlišuje od obsahu ***Riksmålsordlisten*** vydávaného Det norske akademi. Po této „reformě" charakterizuje redakce jazyk novin jako umírněný bokmål.[162]

S riksmål se v současné době lze stále ještě setkat v článcích některých novinářů na stránkách deníku Aftenposten, dále u řady spisovatelů (byli zmíněni v kapitole 3.2) a v psaném projevu části obyvatel. V současné době jsou rozdíly mezi riksmål a umírněným bokmål velmi malé.

V roce 1990 byl v Bergenu na podporu umírněného bokmål založen Bokmålsforbundet. Zakladatelům se nelíbilo, že orgány rozhodující o jazykové politice v zemi nedostatečně chrání zájmy bokmål. Spolek protestoval především proti stále většímu prostoru, který na veřejnosti dostával nynorsk, a jeho přehnané podpoře, jež podle něj neodpovídala poměrně nízkému procentu uživatelů nynorsk v norské společnosti. Spolek by rád prosadil pouze jeden psaný jazyk v Norsku, a to umírněný bokmål a dále usiluje o to, aby výuka druhé formy norského jazyka patřila pouze mezi volitelné předměty. Vedle toho nesouhlasí s pokusy o sbližování bokmål a nynorsk. Bokmålsforbundet vydává časopis *Mål for Norge*.

Ke konci 20. století byly vydány další zákony usměrňující používání jazyka v praxi nebo doplňující již existující zákony. Jedná se například o zákon z roku 1990 o tvoření místních názvů. Po vlně ponoršťování v prvních dvou desetiletích 20. století se k dalším změnám přistoupilo v 50. letech. V roce 1957 byla vydána doporučení, jak by se názvy měly správně, tj. v souladu s tehdejší politikou sbližování, nově psát. Instrukce vyvolaly hodně konfliktů, protože lidé především z menších míst, s nimiž byly jejich rodiny spojeny po staletí, pociťovali úředně nařízená přejmenování, se kterými nesouhlasili, jako osobní útoky. Řešením tohoto problému byl mimo jiné v 60. letech pověřen Vogtův výbor, ale výsledkem byl až zákon z roku 1990, který stanovil, že „boksmålsrettskrivinga skal vere ein del av normeringsgrunnlaget ved sida av nynorsk (do té doby to byl od roku 1933 především nynorsk, pozn. I. D.) og at skrivemåten skal ta utgangspunkt i nedervd lokal uttale"[163]. Zákon se neaplikoval retrospektivně na již existující názvy.

V polovině 90. let 20. století se začaly ozývat hlasy z řad mluvčích nynorsk, jehož poslední pravopisná reforma byla vydána v roce 1959, že přílišná volnost ve výběru

[162] VINJE, Finn-Erik. Noe å lære av «tanta»s språk. *Aftenposten* [online]. 15.1.2007, [cit. 2011-06-14]. Dostupný z WWW: <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article1601314.ece>.
[163] GREPSTAD, O. *Eit språk blir til*.

jazykových tvarů, která v nynorsk přetrvávala, mátla uživatele a znesnadňovala studium těm, kteří se nynorsk chtěli naučit. Byl tudíž vysloven požadavek nové oficiální pravopisné reformy nynorsk. V roce 1996 byly zahájeny přípravy reformy. Z důvodu velké zaneprázdněnosti rady – zabývala se reformou bokmål, procházela organizační změnou a připravovala obsáhlou analýzu *Norsk i hundre!* – se ale dokončení reformy nynorsk opozdilo.

Obnovené přípravy reformy nynorsk, která má vstoupit v platnost v srpnu roku 2012 před začátkem nového školního roku, zahájila Jazyková rada na přelomu let 2009 a 2010. Jednou z hlavních novinek, které by měla reforma přinést, je odstranění vedlejších tvarů i v nynorsk (hlavní principy jsou uvedeny v příloze č. 21). Na přípravě reformy se podílí velké množství aktérů tak, aby byl nalezen nejlepší kompromis a reforma vyhovovala co největšímu počtu mluvčích. Za tímto účelem bylo zřízeno internetové fórum *Nynorsk 2011*, na němž se mohla široká veřejnost k reformě vyjadřovat.

V roce 2002 přišlo ministerstvo kultury s návrhem oficiálně ukončit politiku sbližování bokmål a nynorsk (přestože poprvé taková myšlenka byla zveřejněna již ve zprávě parlamentu č. 13 roku 1997). Storting tento návrh jednomyslně přijal, a to vypuštěním paragrafu 1b v Zákoně o Norské jazykové radě.

V roce 2005 uspořádal Noregs mållag internetovou podpisovou kampaň s názvem *Slepp nynorsken til!*, ve které vyzval vedení tří velkých celostátních deníků Aftenposten, Dagbladet a Verdens Gang, aby nezakazovala svým redaktorům psát v nynorsk. O tom, v jaké jazykové formě budou noviny vycházet, rozhoduje vedení novin, přičemž deníky samozřejmě mohou uveřejňovat dopisy čtenářů v obou jazykových formách. Články a další produkce těchto deníků ovšem smí vycházet pouze v bokmål. Noregs mållag si uvědomil, jakou sílu noviny jako sdělovací prostředek mají a jak moc v nich dominuje bokmål (viz statistické údaje v kapitole 3.5.1), a proto podle něj toto počínání přinese kulturní ztráty celé společnosti. Akci Noregs mållag, která by chtěla prosadit nynorsk i do těchto „zapovězených" deníků, podpořilo svými podpisy 36 tisíc[164] účastníků, včetně tehdejšího ředitele Jazykové rady Sylfesta Lomheima.

Noregs mållag dokonce navrhoval finanční trest pro deníky, v nichž platí podobný zákaz. Trestem mělo být odebrání státní podpory novinám, která spočívá v osvobození novin od placení daně z přidané hodnoty. Výzva ovšem nenašla dostatečnou politickou podporu a akce celkově skončila neúspěchem.

[164] BOLSTAD, Erik. *Årsmelding 2005–2006* [online]. Oslo: Noregs mållag, 2006 [cit. 2011-07-30]. Dostupné z WWW: <http://www.nm.no/_filer/arsmelding_2005-06_nett1.pdf>.

V roce 2001 bylo v parlamentní zprávě č. 9 s názvem *Målbruk i offentleg teneste* stanoveno, že se hlavním cílem jazykové politiky stává „å verna og styrkja norsk språk i det heile, slik at både bokmål og nynorsk kan bestå som fullverdige bruksspråk i alle delar av samfunnslivet, inn i det nye informasjonssamfunnet[, og] å hindra ei slik utvikling, slik at nynorsk kan tryggja og styrkja posisjonen sin både som eit levande bruksspråk og som eit likeverdig offisielt skriftmål ved sida av bokmål“[165]. Politici si uvědomili, že obecná strategie pro péči o norský jazyk v jazykové politice Norska chybí a že je na přelomu 20. a 21. století nutné pečovat nejen o nynorsk a bokmål jako samostatné formy, jak se do té doby dělo, ale také o norský jazyk jako celek, který je v současné době vytlačován z mnoha odvětví angličtinou. Mnozí se obávali o budoucnost norštiny v postupující globalizaci a internacionalizaci: angličtina ohrožuje bokmål a bokmål vytlačuje nynorsk. Starost o norský jazyk jako takový byla vyzdvižena v několika dalších dokumentech, například v parlamentní zprávě č. 48 z roku 2003 s názvem *Kulturpolitikk fram mot 2014* a v pozdější zprávě č. 23 z roku 2008 *Språk bygger broer*.

Na základě parlamentní zprávy č. 9 byla roku 2004 vyzvána Jazyková rada, aby vyhotovila analýzu současné jazykové situace v Norsku. Obsáhlá analýza pojmenovaná *Norsk i hundre!* se zabývala používáním norského jazyka v několika oblastech, a to především v souvislosti s pronikáním anglického jazyka do norštiny a s chybějící terminologií v mnoha odvětvích. Byla zveřejněna v roce 2005 (v příloze č. 22 jsou uvedeny nejdůležitější závěry zprávy *Norsk i hundre!*). Vztah bokmål versus nynorsk po dlouhé době nestál v centru pozornosti jazykové politiky, i když i jich se část analýzy týká. Dokument se ale tentokrát soustředí hlavně na celkové postavení norštiny ve společnosti a na udržení a posílení tohoto postavení v budoucnu. V závěru každé kapitoly jsou uvedeny nejdůležitější cíle, kterých by mělo být dosaženo, a návrhy, čemu by se měla jazyková politika věnovat. Prioritní cíle v péči o nynorsk a bokmål a návrhy, jakým směrem by se měla jazyková politika ubírat, jsou v dokumentu stanoveny takto:

„Overordnede mål:

1. Norsk (nynorsk og bokmål) skal også i framtida brukes innenfor alle domener i samfunnet, også der bruk av fremmedspråk er nødvendig.

2. Nynorsk og bokmål må bli reelt likestilt på alle områder i samfunnet. Det innebærer at en må legge forholdene spesielt til rette for nynorsk som mindretallsspråk.

[165] St.meld. nr. 9 (2001–2002) *Målbruk i offentleg teneste*.

Forslag:

1. Språkpolitikk må gjøres til noe mer enn et avgrenset, kulturpolitisk anliggende. Hele forvaltningen og samfunnet ellers må trekkes inn.

2. Det må utformes en samlet språkpolitikk, behandlet i Stortinget, som omfatter forholdet mellom norsk og engelsk, forholdet mellom nynorsk og bokmål, normering, minoritetsspråk og arbeidet med forståelig språk i forvaltningen.

3. Overordnede språkpolitiske mål må trekkes inn i all politikkutforming.

4. Språkpolitikken må baseres på tre retter: rett til nasjonalspråk, rett til morsmål og rett til fremmedspråk.

5. Språkrådets formål og virkeområde må slås fast i lovs form. En av Språkrådets oppgaver må bli å føre tilsyn med at de tre rettene respekteres, både i annen lovgivning og i praktisk politikk.

6. Arbeidet for å sikre norsk språk (nynorsk og bokmål) som fullverdig og samfunnsbærende, og derved hindre domenetap, må forankres i språkets status som nasjonalspråk. Forholdene må legges spesielt til rette for nynorsk som mindretallsspråk.

7. Kunnskapsgrunnlaget for språkpolitikken må sikres, om nødvendig gjennom bevilgninger til egne forskningsprogrammer.

8. Nordens språkråd må få en sentral rolle i kampen mot domenetap for de nordiske språkene. Styrkingen av svensk og dansk i de nye læreplanene må følges opp, og det må utvikles lett tilgjengelige, elektroniske nettordbøker som omfatter norsk, svensk og dansk.“[166]

V červnu 2008 byl pak zveřejněn jeden z nejdůležitějších dokumentů současné jazykové politiky Norska vycházející z analýzy *Norsk i hundre!*: parlamentní zpráva č. 35 s názvem *Mål og meining* a podtitulem *Ein heilskapleg norsk språkpolitikk*. Na základě této zprávy přijal storting v roce 2009 novou strategii jazykové politiky, která se bude systematicky a s ohledem na dlouhodobý dopad starat o norský jazyk v nejrůznějších oblastech lidské činnosti.

Hlavní cíle nové jazykové politiky stanovuje *Mål og meining* takto:

„1. Norsk skal vera hovudspråket og felles nasjonalspråk i Noreg

2. Norsk skal vera eit samfunnsberande og fullverdig språk

3. Det skal leggjast spesielt til rette for at nynorsk blir meir reelt likestilt med bokmål

4. Det offentlege skal leggja vekt på å føra eit korrekt og forståeleg språk

5. Alle skal ha rett til språk, å få utvikla og tileigna seg det norske språket, bokmål og nynorsk, å få utvikla og bruka sitt eige morsmål eller førstespråk, inkludert teiknspråk, sitt

[166] *Norsk i hundre!*

eige urfolksspråk eller nasjonale minoritetsspråk, og alle skal få høve til å læra seg framande språk.“[167]

Nový přístup k jazyku v praxi a stav v různých oblastech bude sledovat Jazyková rada, která každý rok vypracuje pro ministerstvo kultury zprávu s názvem *Språkstatus*, v níž bude informovat o užívání jazyka a plnění strategie. V návaznosti na to pak ministerstvo kultury jednou za čtyři roky (tedy jednou během každého volebního období parlamentu) vydá shrnující zprávu parlamentu.

3.5.1. BOKMÅL/RIKSMÅL A NYNORSK DNES

Používání a rozšíření bokmål a nynorsk v současné době bude nyní ilustrovat několik statistických informací, grafů a tabulek. Situace se na začátku 21. století může shrnout takto: „Nynorsk står sterkt innanfor litteraturen, i humanistiske fag, i primærnæringane, og har ei rimeleg sterk stilling i offentleg forvaltning, etermedia og pressa (særleg i „kjerneområdet” på Vestlandet), i kyrkja, i lokalt næringsliv, og i skolen, der alle som tek vidaregåande utdanning, må lære begge målformer som hovudmål eller sidemål (etter eige val). Nynorsk står veikast innanfor populærkultur, teknologi og økonomi.“[168]

Na začátku 21. století píše bokmål asi 85–90 % obyvatel ze všech částí Norska, tj. přes čtyři miliony obyvatel[169]. Nynorsk v písemném projevu používá mezi 10 a 15 % obyvatel, tj. přes půl milionu lidí. Počty uživatelů nynorsk a bokmål/riksmål se nedají stanovit přesně. „Nokon «brukarstatistikk» for bokmål og nynorsk finst ikkje. [E]in [kan] gjere ein heilt grovt overslag.“[170]

Přibližné počty pro období 1995–2005 zobrazuje tabulka č. 3. Údaje ve sloupcích s označením *NN* a *BM eller RM* zobrazují počty těch, kteří ovládají buď pouze nynorsk, nebo jen bokmål/riksmål. Celkový počet těch, kteří píší nynorsk, respektive bokmål/riksmål, je pak dán součtem údajů v těchto jednotlivých sloupcích s údaji ve sloupci *NN og BM om lag like mykje* (totéž platí i pro tabulku č. 4).

Tabulka č. 3 dále ukazuje, že počty těch, kteří používají bokmål, nynorsk nebo obě varianty ve stejné míře, jsou v posledních letech (konkrétně v období 1995–2005) poměrně stabilní.

[167] St.meld. nr. 35 (2007–2008) *Mål og meining.*
[168] VIKØR, L. S. *Fakta om norsk språk.*
[169] Podle údajů Statistisk sentralbyrå žilo k dubnu roku 2011 v Norsku 4 950 000 obyvatel.
[170] ALMENNINGEN, O. a kol. *Språk og samfunn gjennom tusen år*, s. 156.

Tabulka č. 3

Skriftleg bruk av målformer privat 1995-2005

Prosent

	NN	BM eller RM	NN og BM om lag like mykje	Utan svar Veit ikkje
1995	7,4	87,0	5,0	0,5
2000	8,5	85,8	5,3	0,4
2002	8,8	85,3	5,4	0,5
2005	7,5	86,3	5,5	0,7

Spørsmål

Når du skal skrive i private sammenhenger, benytter du da som regel nynorsk, som regel riksmål/bokmål eller begge former omtrent like mye?

Zdroj: Nynorsk kultursentrum [online]. 2011 [cit. 2011-07-20]. *Språkfakta 2010*. Dostupné z WWW: <http://www.spel.aasentunet.no/Sprakfakta/3/files/kap3.pdf>.

Detailnější pohled na údaje z roku 2005 v tabulce č. 4 ukazuje, že v západním Norsku v kraji Vestlandet, tedy v tradiční oblasti, kde se používá nynorsk, má tato varianta stále nejvíce uživatelů. Touto jazykovou formou tam píše přes 30 % obyvatel.

Tabulka č. 4

Privat bruk av målformer etter landsdel 2005

Prosent

	Nynorsk	Bokmål Riksmål	Begge delar om lag like mykje	Utan svar Veit ikkje
ALLE	**7,5**	**86,3**	**5,5**	**0,7**
Oslo og Akershus	2,0	95,7	1,8	0,5
Austlandet elles	3,9	93,2	2,5	0,4
Sørlandet	3,4	91,8	4,8	0,0
Vestlandet	21,3	64,4	13,4	1,0
Trøndelag	1,5	91,8	5,3	1,4
Nord-Noreg	2,0	93,7	2,7	1,5

Spørsmål

"Når du skal skrive i private sammenhenger - benytter du da som regel nynorsk, som regel bokmål/riksmål, eller begge deler omtrent like mye?"

Zdroj: Nynorsk kultursentrum [online]. 2011 [cit. 2011-07-20]. *Språkfakta 2010*. Dostupné z WWW: <http://www.spel.aasentunet.no/Sprakfakta/3/files/kap3.pdf>.

Dalším tradičně sledovaným údajem, který o rozšíření nynorsk a bokmål vypovídá, jsou počty dětí na základních školách s vyučovacím jazykem bokmål, nebo nynorsk[171]. Poválečný pokles počtu žáků, kteří se na základní škole vzdělávali v nynorsk, se zastavil v roce 1980, kdy mělo tuto jazykovou formu zvoleno 16,4 % žáků. Od tohoto roku počet opět mírně stoupal a to až do roku 1991, kdy dosáhl 17 %. Pak opět došlo k poklesu, který trvá až do současnosti. V roce 1995 byl nynorsk vyučovacím jazykem u 16,6 % žáků a o pět let později už jen u 15 % (údaje do roku 2000 jsou uvedeny v příloze č. 12). Tabulka č. 5 ukazuje, že i po přelomu tisíciletí počet dále klesá. V roce 2005 to bylo už jen 14 % žáků a roku 2009 téměř o další procento méně, 13,3 %.

V tabulce č. 5 jsou uvedena procenta žáků, kteří mají výuku na základní škole vedenu buď v bokmål, nebo nynorsk mezi lety 2000–2009. Tabulka navazuje na přílohu č. 12, která znázorňuje data pro období 1930–2000. Pod tabulkou č. 5 se nachází tabulka č. 6, která zobrazuje nejaktuálnější data za rok 2010. Jednoduchým přepočtem absolutních čísel v ní uložených se dospěje k tomuto výsledku: v roce 2010 klesající tendence u nynorsk i nadále pokračuje. Nynorsk má jako vyučovací jazyk zvoleno pouze 13 % žáků.

Tabulka č. 5 Målform i grunnskulen 2000–2009. Hovudmål 2000–2009

	Elevar			
	Nynorsk	Bokmål	I alt	% NN
2000	88413	502538	590951	*15,0*
2001	89235	510667	599902	*14,9*
2002	89680	521470	611150	*14,7*
2003	89472	528538	618010	*14,5*
2004	88020	529819	617839	*14,2*
2005	86886	532147	619033	*14,0*
2006	85721	533345	619066	*13,8*
2007	84237	532126	616363	*13,7*
2008	82393	531690	614083	*13,4*
2009	81147	529992	611139	*13,3*

Zdroj: Nynorsk kultursentrum [online]. 2011 [cit. 2011-07-20]. *Språkfakta 2010*. Dostupné z WWW: <http://www.spel.aasentunet.no/Sprakfakta/3/files/kap3.pdf>.

[171] O tom, v jakém jazyce bude výuka na základních školách v určité oblasti, rozhoduje referendum, kterého se můžou zúčastnit všichni dospělí se všeobecným hlasovacím právem z dané oblasti. Více o průběhu hlasování v kapitole 3.1 a 3.3.

Tabulka č. 6 Elevar, etter elevens målform. Endelege tal, 1. oktober 2010

Elevar		
Elever i alt	Bokmål	Nynorsk
614 020	531 351	79 840

Zdroj: Statistisk sentralbyrå [online]. 2011 [cit. 2011-06-10]. *Elevar, etter elevens målform og fylke. Endelege tal, 1. oktober 2010*. Dostupné z WWW: <http://www.ssb.no/emner/04/02/20/utgrs/tab-2011-02-18-08.html>.

Jednou z dalších oblastí, ve které dominuje bokmål, je tisk. Tabulka č. 7 ukazuje, že v roce 2008 se v bokmål redigovaly téměř tři čtvrtiny (70,3 %) všech norských novin, zatímco v nynorsk pětina (19,9 %). Z celkového počtu 236 listů, které toho roku v Norsku vycházely, bylo 47 redigováno v nynorsk, 21 v obou jazykových formách a 166 v bokmål. Náklad výtisků novin psaných bokmål představuje 87,6 % z celkového nákladu výtisků norských novin. Noviny v nynorsk z tohoto hlediska tvoří 6,8 % a noviny s články v obou jazykových variantách 5,5 %.

Ve většině novin se tedy nynorsk objevuje jen v příspěvcích čtenářů, nikoliv v samotných článcích. Výjimkou mohou být reportáže, které mají přímou souvislost s norským venkovem nebo se týkají jazyka. O změnu namířenou proti redakcím deníků, které dovolují svým redaktorům psát pouze v bokmål, se neúspěšně pokusil Noregs mållag svojí akcí *Slepp nynorsken til!* (více o akci v kapitole 3.5).

V oblasti, kde je nynorsk tradičně rozšířen, vychází podle očekávání více titulů v nynorsk a ve větším nákladu než ve zbylých částech země. Tabulka č. 7 ukazuje, že se jedná o kraje Rogaland, kde vychází 15 novin pouze v nynorsk a 3 listy v nynorsk i bokmål, a Møre og Romsdal, kde se distribuuje 13 novin jen v nynorsk a 5 s články v obou jazykových variantách.

Tabulka č. 7

Aviser etter målform, språk og fylke 2008

Medrekna periodiske publikasjonar
Absolutte tal

	I alt		NN		NN og BM		BM		SAM og MIN	
	Tal	Opplag	Tal	Opplag	Tal	Opplag	Tal	Opplag	Tal	Opplag
Østfold	8	90 876	0	0	0	0	8	90 876	0	0
Akershus	11	123 105	0	0	0	0	11	123 105	0	0
Oslo	24	1 087 330	1	7 233	2	38 450	21	1 041 647	0	0
Hedmark	9	79 712	0	0	0	0	9	79 712	0	0
Oppland	8	83 403	1	4 075	3	16 081	4	63 247	0	0
Buskerud	9	88 247	1	10 038	0	0	8	78 209	0	0
Vestfold	8	76 857	0	0	0	0	8	76 857	0	0
Telemark	10	77 052	2	7 897	1	5 089	7	64 066	0	0
Aust-Agder	11	52 549	2	6 023	1	1 637	8	44 889	0	0
Vest-Agder	6	67 519	0	0	0	0	6	67 519	0	0
Rogaland	16	162 437	5	10 171	4	24 375	7	127 891	0	0
Hordaland	27	241 769	15	65 334	3	16 262	9	160 173	0	0
Sogn og Fjordane	8	46 736	7	41 251	1	5 485	0	0	0	0
Møre og Romsdal	21	121 240	13	39 695	5	44 718	3	36 827	0	0
Sør-Trøndelag	13	129 369	0	0	1	1 538	12	127 831	0	0
Nord-Trøndelag	12	68 409	0	0	0	0	12	68 409	0	0
Nordland	18	104 135	0	0	0	0	18	104 135	0	0
Troms	7	68 488	0	0	0	0	6	67 840	1	648
Finnmark	9	33 205	0	0	0	0	8	32 001	1	1 204
Svalbard	1	3 095	0	0	0	0	1	3 095	0	0
Sum	**236**	**2 805 533**	**47**	**191717**	**21**	**153635**	**166**	**2458329**	**2**	**1852**
Prosent			*19,9*	*6,8*	*8,9*	*5,5*	*70,3*	*87,6*	*0,8*	*0,1*

Zdroj: Nynorsk kultursentrum [online]. 2011 [cit. 2011-07-20]. *Språkfakta 2010*. Dostupné z WWW: <http://www.spel.aasentunet.no/Sprakfakta/3/files/kap3.pdf>.

O vztahu mezi nynorsk a bokmål v současné době vypovídá také situace na knižním trhu. V poezii je nynorsk zastoupen poměrně dost a stabilně, zatímco v próze méně, i když ke konci 20. století se mezi spisovateli objevilo mnoho talentovaných a v současné době úspěšných autorů píšících v nynorsk. Za všechny se může jmenovat Jon Fosse.

Celková čísla v tabulce č. 8 nicméně ukazují, že podíl knih vydaných v bokmål byl v období let 1990–2008 značný ve srovnání s podílem knih vydaných v nynorsk. Za celé sledované období se podíl knih v bokmål pohyboval s minimálními výkyvy v rozmezí od 78,8 do 84,7 %. Podíl knih v nynorsk ve stejné době také nevykazuje velké změny a osciloval mezi 5,3 a 7,9 %. Ve sledovaném období byl průměrný podíl knih v bokmål 81,1 % a v nynorsk 6,8 %.

Zajímavý je pohled na absolutní čísla. Zatímco počet knih vydaných v bokmål vykazoval vzrůstající tendenci (ze 4607 na 6293 knih), počet knih vydaných v nynorsk se v daném období příliš nezměnil (ze 357 knih na 456 knih).

Tabulka č. 8

Bøker utgitt i Noreg etter år og språk 1990-2008

Bøker og småtrykk på 48 sider eller mindre
Tal titlar

	NN	BM	SAM	ENG	Anna	Sum	% NN	% BM
1990	357	4607	19	391	66	**5440**	*6,6*	*84,7*
1991	428	4753	38	450	83	**5752**	*7,4*	*82,6*
1992	440	4654	38	461	90	**5683**	*7,7*	*81,9*
1993	428	4566	28	516	83	**5621**	*7,6*	*81,2*
1994	392	4597	36	568	86	**5679**	*6,9*	*80,9*
1995	450	4900	15	582	83	**6030**	*7,5*	*81,3*
1996	431	4740	14	658	90	**5933**	*7,3*	*79,9*
1997	428	5163	17	668	77	**6353**	*6,7*	*81,3*
1998	413	5077	15	674	71	**6250**	*6,6*	*81,2*
1999	456	5025	15	615	72	**6183**	*7,4*	*81,3*
2000	453	5311	19	591	91	**6465**	*7,0*	*82,2*
2001	455	5208	18	624	64	**6369**	*7,1*	*81,8*
2002	478	5456	20	828	63	**6845**	*7,0*	*79,7*
2003	588	5970	19	774	69	**7420**	*7,9*	*80,5*
2004	377	5810	19	806	77	**7089**	*5,3*	*82,0*
2005	488	6823	39	965	88	**8403**	*5,8*	*81,2*
2006	492	6801	43	1004	77	**8417**	*5,8*	*80,8*
2007	510	6510	42	1103	101	**8266**	*6,2*	*78,8*
2008	456	6293	31	969	77	**7826**	*5,8*	*80,4*
Sum	**8520**	**102264**	**485**	**13247**	**1508**	**126024**	***6,8***	***81,1***
% i alt	*6,8*	*81,1*	*0,4*	*10,5*	*1,2*	*100*		

Merknader
Data frå Norsk bokfortegnelse (Norbok) august 2009
Femner om all utgiving av bokleg materiale i Noreg, utanom kart og skulebøker
Registreringsarbeidet er ikkje komplett for åra 1990-2004 og 2007-2008

Zdroj: Nynorsk kultursentrum [online]. 2011 [cit. 2011-07-20]. *Språkfakta 2010*. Dostupné z WWW: <http://www.spel.aasentunet.no/Sprakfakta/3/files/kap3.pdf>.

Veřejnoprávní rozhlasové a televizní vysílání, zajišťované od roku 1933, respektive 1960 společností Norsk rikskringkasting (NRK), je další oblastí, na kterou jsou zaměřeny statistiky užívání jazyka. Zastoupení nynorsk a bokmål ve veřejnoprávním rozhlase a televizi je od roku 1970 dokonce upraveno nařízením parlamentu. To stanovilo, že ve vysílání NRK „[m]inst 25 prosent av verbalinnslagene i radio og fjernsyn skal være på nynorsk“[172]. Údaje v tabulce č. 9 pomáhají dokázat skutečnost, že tohoto podílu se ještě nikdy nedosáhlo. Nejblíže k němu bylo v roce 1999 (21 %) a v roce 2001 (21,4 %) u mluveného slova v rozhlase. V televizním vysílání se podíl nynorsk pohyboval nejvýše pouze mezi 12 a 13 % v letech kolem přelomu tisíciletí.

[172] TORP, A. – VIKØR, L. S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*, s. 210.

I když by čísla pro nynorsk mohla být ve všech ohledech vyšší, nedá se NRK upřít velká zásluha na šíření této jazykové varianty. „NRK har i det heile gjort mykje for at barrierane mellom bokmål og nynorsk har vorte lågare. (...) [D]et [er] inga overdriving å hevda at ingen annan offentleg institusjon har gjort så mykje for å sikra nynorsken (...) som NRK.“[173]

Čísla v tabulce dále ukazují, že podíl mluveného slova v nynorsk je v období let 1995–2008 v NRK poměrně nestálý, a to především při pohledu na rozhlasové vysílání.

Tabulka č. 9 Målform i NRK radio og tv 1995–2008

Verbal sendetid i radio og fjernsyn
Prosent

	Radio			Fjernsyn		
	Nynorsk	Dialekt	Bokmål	Nynorsk	Dialekt	Bokmål
1995	11,4	16,1	76,3	10,3	8,8	82,5
1996	11,6	16,0	72,4	10,3	8,8	81,0
1997	11,8	16,4	71,8	10,9	6,8	80,8
1998	10,9	15,3	73,8	12,4	6,8	80,9
1999	21,0	-	79,0	5,3	8,9	85,9
2000	8,9	13,2	77,9	12,3	9,2	78,5
2001	21,4	-	78,6	12,0	8,0	79,0
2002	6,9	20,1	73,0	8,8	5,4	86,0
2003	8,3	30,2	61,5	13,0	10,4	76,6
2004	3,0	42,0	55,0	6,0	32,0	63,0
2005	4,0	41,7	55,7	7,0	23,0	70,0
2006	5,3	38,0	56,7	8,0	22,0	70,0
2007	4,0	35,0	61,0	7,0	24,0	69,0
2008	6,0	31,0	63,0	7,0	18,0	75,0

Merknader
Frå og med 1972 innførte NRK nye reglar for føring av målstatistikken.
Frå 1985 er P1 og P2 slått saman. Frå 1993 er også P3 medrekna.
Tala for åra 1999-2002 er pårekna summar på noksa skiftande grunnlag
Tala for 2000 er korrigerte for tidlegare publiserte feil
Frå og med 2004 stiller NRK strengare krav til kva som er nynorsk og bokmål, .
og dette inneber at der ein er i tvil,, blir det rekna som dialekt
Ein summeringsfeil i radiotal 2005 har viore mogleg å rette

Zdroj: Nynorsk kultursentrum [online]. 2011 [cit. 2011-07-20]. *Språkfakta 2010*. Dostupné z WWW: <http://www.spel.aasentunet.no/Sprakfakta/3/files/kap3.pdf>.

[173] LOMHEIM, S. *Språkreisa*, s. 348 a 350.

Používání bokmål a nynorsk se pečlivě sleduje také ve veřejné správě, kde je dokonce ošetřeno zákonem o užívání jazyka ve veřejné správě.

Norské obce a kraje se dělí do tří kategorií: buď mají jako administrativní řeč zvolen nynorsk, nebo bokmål, nebo jsou z tohoto pohledu jazykově neutrální. Aktuální rozdělení pro rok 2011 v tabulce č. 10 ukazuje, že ze 430 obcí v Norsku si 159 zvolilo jako administrativní řeč bokmål, 114 nynorsk a 157 je jazykově neutrálních. Z 19 krajů mají nynorsk jako administrativní řeč zvoleny 4 kraje: Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane a Møre og Romsdal, neutrálních je 6 krajů a bokmål se prosadil v 9 z nich. Mapa č. 4 pod tabulkou č. 10 znázorňuje rozmístění obcí s nynorsk, bokmål a obcí neutrálních na mapě Norska.

Tabulka č. 10 Stav v roce 2011

Samandrag for alle fylke. Kommunestyrevedtak

	Fylke	*Kommunar i alt*	*Bokmål*	*Nynorsk*	*Nøytral*	*Fleirtalsmålform*
01	Østfold	18	16	–	2	bokmål
02	Akershus	22	17	–	5	bokmål
03	Oslo	1	-	–	1	nøytral
04	Hedmark	22	15	–	7	bokmål
05	Oppland	26	9	7	10	bokmål
06	Buskerud	21	13	3	5	bokmål
07	Vestfold	14	14	–	-	bokmål
08	Telemark	18	-	8	10	nøytral
09	Aust-Agder	15	4	4	7	nøytral
10	Vest-Agder	15	7	2	6	bokmål
11	Rogaland	26	3	11	12	nynorsk
12	Hordaland	33	-	30	3	nynorsk
14	Sogn og Fjordane	26	-	26	-	nynorsk
15	Møre og Romsdal	36	1	23	12	nynorsk
16	Sør-Trøndelag	25	9	–	16	nøytral
17	Nord-Trøndelag	24	4	–	20	nøytral
18	Nordland	44	23	–	21	bokmål
19	Troms	25	9	–	16	nøytral
20	Finnmark	19	15	–	4	bokmål
	SUM	430	159	114	157	

Zdroj: Lovdata [online]. 2007 [cit. 2011-07-12]. *Forskrift om målvedtak i kommunar og fylkeskommunar*. Dostupné z WWW: <http://www.lovdata.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-20070401-0378.html>.

Mapa č. 4 Målform i kommunar, 2007

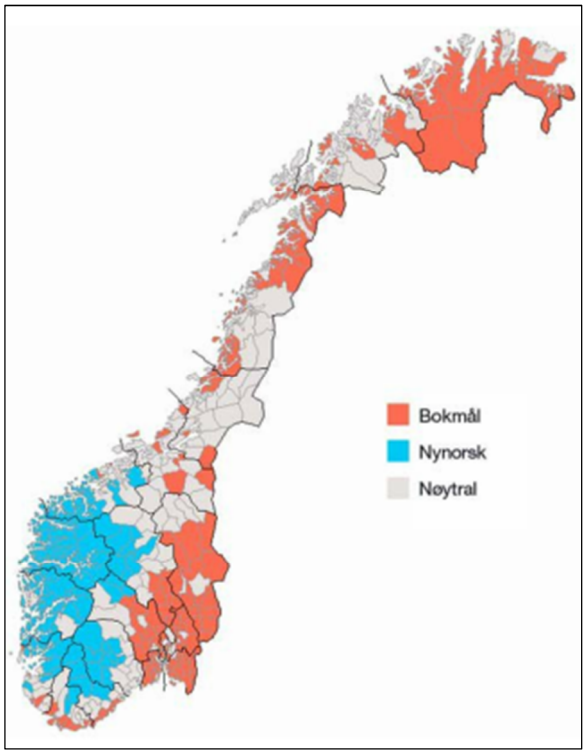

Zdroj: Nynorsk kultursentrum [online]. 2011 [cit. 2011-07-20]. *Språkfakta 2010*. Dostupné z WWW: <http://www.spel.aasentunet.no/Sprakfakta/3/files/kap3.pdf>.

Údaje v tabulce č. 11 ukazují, že počet obcí s administrativní řečí nynorsk, bokmål, nebo s žádnou z nich se mezi lety 2002 a 2009 téměř neměnil.

Tabulka č. 11 Stav v letech 2002–2009

Kommunar, etter målbruk. Bokmål/nynorsk

	Kommunar etter vedtak om målbruk			
	I alt	Bokmål	Nynorsk	Nøytrale
2002	434	162	116	156
2003	434	162	116	156
2004	433	160	115	158
2005	433	160	115	158
2006	431	160	114	157
2007	431	160	114	157
2008	430	160	114	156
2009	430	160	114	156

Zdroj: Statistisk sentralbyrå [online]. 2010 [cit. 2011-06-10]. *Kommunar, etter målbruk. Bokmål/nynorsk*. Dostupné z WWW: <http://www.ssb.no/aarbok/tab/tab-240.html>.

Zákon o používání jazyka ve veřejné správě mimo jiné stanovuje, že orgány veřejné správy budou s obcemi v písemném styku komunikovat v té jazykové formě, jakou si její občané zvolili, že na písemné dotazy budou odpovídat ve stejné formě řeči, v jaké byl dotaz položen, a že budou každoročně vydávat minimálně 25 % informačních materiálů (oběžníky, oznámení, vyhlášky, brožury, inzeráty atp.) v obou jazykových formách.

Dodržováním zákona se zabýval průzkumu s názvem *Undersøking om målbruken i nynorskkommunar*, který byl uskutečněn pro Jazykovou radu v období od prosince 2010 do února 2011 ve 114 norských obcích, jejichž administrativním jazykem je nynorsk (a v 11 jazykově neutrálních obcích, v nichž je nynorsk rozšířen hlavně jako jazyk školní výuky). Výsledky ukázaly, že orgány veřejné správy nedodržují právo těchto 114 obcí dostat odpověď v nynorsk na písemný dotaz položený v nynorsk.

Dotazy položené v rámci průzkumu zodpověděli představitelé 83 ze 114 obcí. Na otázku ohledně dodržování zmíněného zákona odpovědělo 62 % obcí, jejichž úředním jazykem je nynorsk, že nedostanou nebo zřídkakdy dostanou e-mail od orgánů státní správy v jazykové formě, která je pro obec stanovena. Kompletní výsledky zobrazuje graf č. 1.

Graf č. 1 Kor ofte får kommunen e-postar frå statsorgan i den målforma som er vedteken?

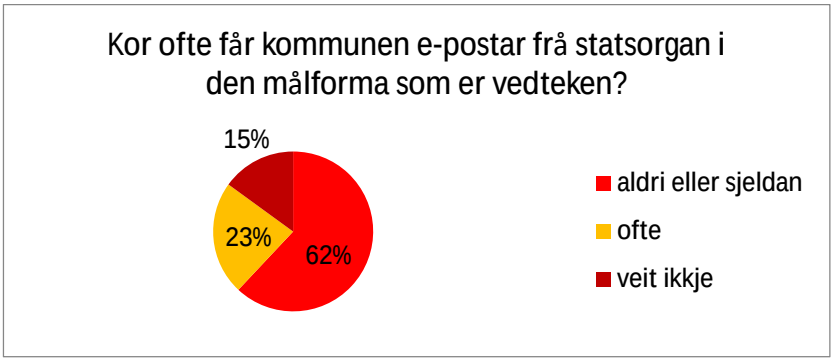

Zdroj: Språkrådet [online]. 2011 [cit. 2011-07-20]. *Undersøking om målbruken i nynorskkommunar: Rapport*. Dostupný z WWW: <http://www.sprakrad.no/upload/Rapport%20frå%20kommuneundersøkinga.pdf>.

Plnění povinnosti orgánů veřejné správy každoročně vydávat minimálně 25 % informačních materiálů v obou jazykových formách (ve skutečnosti se to však týká nynorsk) sleduje Jazyková rada na základě zpráv, které jí orgány veřejné správy jednou ročně posílají a v nichž uvádějí, jak zákon o užívání jazyka ve veřejné správě dodržují. Ze souhrnu těchto

zpráv je vytvořena statistika, která ve většině případů odhalí, že zákon dodržován není. Totéž zobrazují údaje a analýza v grafu č. 2.

Graf č. 2

Papirtilfang

- 10 %, det vil seie 13 av dei 125 statsorgana som har rapportert, har over 25 % nynorsk i alt papirtilfang.
- 30 %, det vil seie 37 av dei 125 statsorgana som har rapportert, har over 25 % nynorsk i papirtilfang på mindre enn ti sider (brosjyrar, pressemeldingar, lysingar og anna).
- 25 %, det vil seie 31 av dei 125 statsorgana som har rapportert, har over 25 % nynorsk i papirtilfang på over 10 sider (større rapportar og årsmeldingar).

Diagram 1: Tal på statsorgan som oppfyller krava i papirtilfang 1994–2009

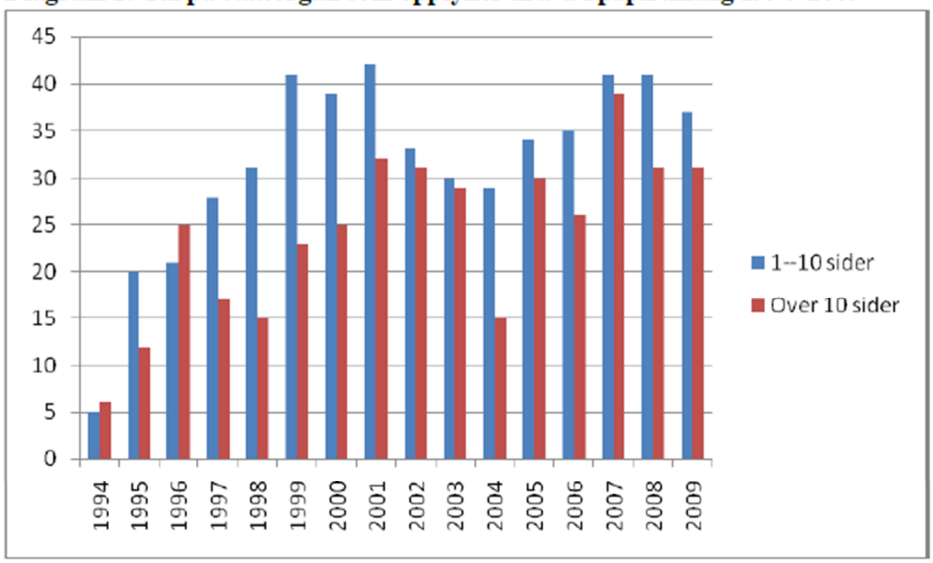

Zdroj: Språkrådet [online]. 2010 [cit. 2011-07-01]. *Rapport om målbruk i offentleg teneste 2009*. Dostupný z WWW: <http://www.sprakradet.no/pages/3655/Rapport%20for%202009%20Språkrådet.pdf>.

Tabulky, grafy a statistické údaje v této kapitole ukázaly, jak a v jakých oblastech je bokmål a nynorsk používán v praxi, a ilustrovaly vzájemné vztahy mezi oběma jazykovými formami v současné době. Údaje potvrdily dominanci bokmål ve všech sledovaných oblastech, úbytek příznivců nynorsk v některých ze sledovaných oblastí a snahy o podporu postavení nynorsk ve společnosti.

3.5.2. SAMNORSK DNES[174]

Od politiky sbližování se ustoupilo na přelomu 50. a 60. let 20. století, tendenci potvrdila i pravopisná reforma z roku 1981 a oficiálně byla zastavena v roce 2002. Bokmål zůstal bokmål (s příměsí riksmål) a nynorsk zůstal nynorsk. Oběma formám byla vrácena možnost vyvíjet se více méně podle svého. „Offisiell språkpolitikk i dag er å bevare begge målformene permanent som to ulike skriftformer av norsk.“[175] Samnorsk ztratil politickou podporu a žije už jen díky svým příznivcům.

Příznivci samnorsk jsou od roku 1959 sdruženi kolem spolku Landslaget for språklig samling, který i nadále na začátku 21. století podporuje myšlenku vzniku jednotného norského jazyka. Čtyřikrát ročně vydává časopis *Språklig samling* a každý rok od roku 1963 uděluje literární cenu *Språklig samlings litteraturpris* spisovatelům „som først og fremst framviser litterære kvaliteter, men som i sin litterære kunst også gir verdighet til språkformer som peker fram mot et felles norsk skriftspråk“[176]. Patří mezi ně například Kåre Holt[177], Per Petterson[178] a Dag Solstad[179].

Myšlenka samnorsk zaměstnala dvě generace profesionálních i amatérských lingvistů a také dvě generace uživatelů jazyka. Několikrát se z ní také stala významná a diskutovaná politická záležitost. Nepodařilo se však dovést ji do zdárného konce a své místo v oficiální jazykové politice Norska musela opustit.

[174] Informace v kapitole 3.5.2 byly čerpány z *Landslaget for språklig samling* [online]. 2011 [cit. 2011-07-20]. Dostupné z WWW: <http://www.samnorsk.no>, Lov om endring i lov 18. juni 1971 nr. 79 om Norsk språkråd a VIKØR, L. S. *Fakta om norsk språk.*
[175] VIKØR, L. S. *Fakta om norsk språk.*
[176] *Språklig samlings litteraturpris* [online]. 2011 [cit. 2011-07-20]. Landslaget for språklig samling. Dostupné z WWW: <http://samnorsk.no/litteraturprisen>.
[177] Žil v letech 1916–1997.
[178] Narodil se roku 1952.
[179] Narodil se roku 1941.

4. ZÁVĚR

Jazyková politika v Norsku prošla během téměř jednoho a půl století své existence mnoha změnami. To, co mělo v počáteční a hlavní fázi charakter jazykového sporu a v některých případech i boje, vystřídal smír a racionální přístup k otázce.

Kořeny specifické jazykové situace, která si ve druhé polovině 19. a v průběhu 20. století žádala vyřešení, sahají až do druhé poloviny 14. století, kdy se Norsko stalo součástí Dánského království a psaná norština byla postupně nahrazena dánským jazykem. Po několika staletích nadvlády Dánska a dánštiny v Norsku přišel rok 1814, který přinesl nejen změny politické, ale i společenské, kulturní a jazykové. Norsko přestalo být součástí Dánska, ale zároveň muselo hned tentýž rok vstoupit do nového svazku se Švédskem. Ten již byl ale mnohem volnější: jednalo se o personální unii, v níž obě země spojovala jen osoba švédského krále a zahraniční politika. Norové si mohli ponechat ústavu přijatou v roce 1814 a měli také dostatek prostoru pro hledání odpovědi na otázku, jakou podobu by měl mít psaný norský jazyk nahrazený v předchozích staletích dánštinou, přičemž invaze dalšího „cizího“ jazyka – švédštiny – byli ušetřeni.

Hledání dostalo konkrétní obrysy ve 30. letech 19. století. Vytvořily se tři skupiny, z nichž každá navrhovala jiné řešení jazykové situace. Návrh první – zachovat v Norsku kulturní a jazykový vliv Dánska – se v raném období vytváření národního sebeurčení nesetkal s velkým ohlasem a byl zavržen, ačkoliv měl své příznivce (například Johana Sebastiana Welhavena a s ním tzv. dánofily). Druhou možností bylo dánštinu systematicky ponorštit a takto vytvořit psaný norský jazyk. Třetím návrhem bylo nechat vzniknout zcela nový psaný norský jazyk.

Ve 40. letech se nezávisle na sobě začaly realizovat poslední dvě možnosti, které vyústily ve vznik dvou konkurenčních jazykových forem: riksmål a landsmål. Tím byly položeny základy pozdějšího jazykového sporu. Každá z forem měla svůj vlastní okruh příznivců, z počátku především z řad významných osobností té doby (jazykovědců, spisovatelů a společensky činných osob). Jazyková otázka se ve 30. a 40. letech nicméně ještě netýkala širokého obyvatelstva a zatím byla předmětem debat pouze mezi intelektuály a akademiky.

Jako první se do realizace pustil Knud Knudsen, který navrhl ponorštit psanou dánštinu podle ortofonického principu tak, aby lépe odpovídala norské výslovnosti. Tento koncept systematicky rozvinul, a tím byly dány základy riksmål. S jeho přístupem k řešení

jazykové otázky souhlasil například Henrik Wergeland, mezi dalšími byl v pozdější době Bjørnstjerne Bjørnson. V opozici proti příznivcům ponoršťování dánštiny stáli ti, kteří chtěli, aby vznikl nový, ryze norský jazyk. Tohoto úkolu se zhostil Ivar Aasen. Jeho cílem bylo vytvořit řeč, která by vycházela z hlavních (západo)norských dialektů. Výsledkem jeho práce byla nová varianta psaného jazyka, landsmål. Jeho dílo podporoval například Peter Andreas Munch a později byl velkým zastáncem landsmål Arne Garborg.

Od 50. let 19. století se začal psaný norský jazyk (tj. dánština) přeměňovat v riksmål a zároveň landsmål získával své první příznivce. Postupně se obě jazykové formy šířily společností a získávaly nové zastánce, přičemž riksmål s ohledem na historické okolnosti značně převažoval. Zároveň se objevily první spory mezi příznivci obou forem o to, která z variant by se měla stát psaným norským jazykem. V 60. a 70. letech se začalo schylovat k ostřejšímu jazykovému konfliktu. Rostla moc sedláků, kteří se přiklonili k landsmål, a to se nelíbilo konzervativním silám v zemi podporujícím riksmål. Bály se rozšíření landsmål i do měst a přesunu sympatií na stranu sedláků. Reakcí bylo jak důraznější prosazování riksmål na straně jedné, tak také zakládání spolků na podporu landsmål na straně druhé. Zároveň tím došlo k aktivizaci politického života, o nějž se začaly zajímat už i širší vrstvy obyvatelstva. Jazyková situace přitáhla více pozornosti, než jí bylo do té doby v politických kruzích věnováno.

Politické téma se z jazykové otázky stalo v průběhu 70. let, kdy v Norsku docházelo k politické polarizaci. V té době také začala vznikat seskupení, která se v 80. letech přeměnila na politické strany. Politizace jazykové otázky a následná radikalizace vyvrcholila v roce 1884 se zavedením parlamentarismu v Norsku. Jako první vznikly politické strany Venstre a Høyre, s jejichž programem se ihned ztotožnily určité skupiny lidí. Třetí velká strana, která vznikla na konci 19. století, byla Arbeiderpartiet. Ta však zůstávala v jazykové otázce neutrální a do jazykového sporu se zapojila až ve 20. letech 20. století.

Se stranou Høyre sympatizovali především obyvatelé měst, úředníci a příznivci riksmål. Strana zase hájila zájmy riksmål a politickými prostředky se snažila ubránit jeho dominanci a zastavit pronikání landsmål. Stranu Venstre volili převážně ti, kteří se přiklonili k landsmål, tj. sedláci a lidé z venkova. Strana zároveň podporovala šíření landsmål. Jedním ze způsobů podpory bylo i prosazování pro landsmål příznivé legislativy. Tím, že se dvě největší norské politické strany druhé poloviny 19. století přidaly na stranu té či oné jazykové formy, došlo v politické rovině ke střetu jejich protichůdných přístupů k řešení jazykové

otázky. To způsobilo, že na konci 19. století se tato otázka stala předmětem politického soupeření.

Politické důsledky jazykového sporu se v praxi projevily přijetím legislativy regulující používání jazyka v Norsku. Za vlády strany Venstre bylo přijato několik klíčových zákonů, které byly velmi příznivé pro landsmål a které této jazykové formě poskytly oporu při dalším pronikání do společnosti. Jednalo se především o zákon o zrovnoprávnění landsmål a riksmål (1885) a zákon ustanovující landsmål jako druhý rovnocenný vyučovací jazyk na základních školách (1892). Díky tomu se landsmål dařilo prosazovat se více v politické rovině než v praxi, kde stále bojoval o své místo a větší uznání. Toho se mu dostalo až na začátku 20. století.

O přijetí či nepřijetí zákonů, díky kterým landsmål ve společnosti získával větší respekt, rozhodovala politická situace v zemi. Obecně měla politická situace, jak se ukázalo v diplomové práci, velký vliv na vývoj norštiny v 19. století. Nejprve už samotný fakt, že se Švédsko nevměšovalo do vnitřních politických záležitostí Norska v době trvání personální unie těchto dvou zemí, přispěl k celkově příznivému politickému klimatu a poskytl dostatek prostoru pro hledání řešení jazykové otázky a pro vznik, vývoj a rozšíření riksmål i landsmål.

Poté, po zavedení parlamentarismu a vzniku politických stran, vývoj norštiny usměrňovaly vlády, respektive strany. Zákony nakloněné landsmål byly přijímány pouze tehdy, byla-li u moci strana Venstre. Naopak když byla u vlády strana Høyre a byl předložen návrh zákona na podporu landsmål, nepovedlo se ho prosadit a zákon musel počkat, až se změní rozvržení politických sil v zemi. Tak tomu bylo například při přijímání zákona stanovujícího landsmål druhým rovnocenným vyučovacím jazykem v roce 1892, přičemž návrh zákona byl předložen již v roce 1889 za vlády Høyre.

Tehdejší politickou situaci naopak jazykový spor ovlivnil o dost méně. Arbeiderpartiet se do něj v 19. století nezapojila vůbec a deklarovala svoji neutralitu. Strana Venstre sice podporovala landsmål, ale pragmaticky svůj program nepodřizovala pouze voličům z řad sedláků a rolníků, tedy mluvčích landsmål, ale chtěla zůstat atraktivní i pro městské voliče, kteří používali riksmål. Naproti tomu strany nebo odnože stran, které by svůj politický program podřídily jen jazykové otázce (jak na straně riksmål – Riksmaalspartiet, tak na straně landsmål – hnutí za norskost), kolem přelomu století sice vznikly, ale radikálním proudům nebyla politická scéna nakloněna. Jejich cíle se proto nepodařilo prosadit a tato seskupení brzo zanikla.

V roce 1905 byla rozpuštěna švédsko-norská unie a Norsko se stalo samostatným státem, což umožnilo zaujmout nové postoje k mnoha věcem. Jednou z nich byla stále nevyřešená jazyková otázka, která se po roce 1905 změnila v širší společensko-politické téma a začala se projednávat na nejvyšší úrovni. Řešením byl systematický přístup k problematice, tj. strategie oficiální jazykové politiky, a jazykové reformy. Obě jazykové varianty se stále mohly spoléhat na své tradiční příznivce, k nimž přibývali noví (z těch nejvýraznějších spolky: Riksmålsforbundet na straně riksmål a Noregs mållag na straně landsmål).

I ve 20. století se pokračovalo v přijímání legislativy, která regulovala používání jazyka v Norsku a i nadále to bylo vnímáno hlavně jako podpora landsmål. Zákony byly ve většině případů přijímány opět za vlády Venstre a poté za vlády Arbeiderpartiet v rámci systematicky vedené jazykové politiky. Roku 1907 byl přijat zákon o zavedení landsmål jako povinného jazyka na gymnáziích. V roce 1915 začal platit zákon, který stanovil, že o tom, jaký vyučovací jazyk bude zaveden na určité základní škole, rozhodne lokální referendum. V roce 1929 byly obě jazykové formy přejmenovány – riksmål na bokmål a landsmål na nynorsk. O rok později byl přijat zákon o užívání jazyka ve veřejné správě, který v úředním jednání zrovnoprávnil obě jazykové varianty. Tentýž zákon byl aktualizován v roce 1980.

Oficiální jazyková politika byla nejprve vedena stranou Venstre prosazující landsmål a poté nově od 30. let 20. století Arbeiderpartiet. Ta zahájila tilnærmingspolitikk, politiku sbližování landsmål a riksmål, jejímž cílem mělo být co největší přiblížení obou jazykových forem a následné vytvoření jen jednoho jazyka, tzv. samnorsk neboli společné norštiny. Za otce myšlenky samnorsk je považován Moltke Moe. K přibližování obou variant jazyka mělo docházet prostřednictvím pravopisných reforem. Ty stanovovaly, jaké jazykové tvary obou forem norštiny jsou pravopisně správné, a zároveň usilovaly o vzájemné propojení landsmål a riksmål. Vznikem samnorsk měl být definitivně vyřešen jazykový spor v Norsku.

Ještě předtím byla roku 1907 vydána první oficiální reforma. Týkala se jen riksmål a znamenala definitivní odklon norštiny od dánštiny. Další reformy už byly ve znamení politiky sbližování. Reformy z let 1917 a 1938 představovaly velký zásah do obou forem psané norštiny za účelem jejich přiblížení, což sklidilo značnou kritiku a negativní ohlas ve společnosti. První z nich byla přijata ještě za vlády strany Venstre, druhá již byla výsledkem systematické jazykové politiky vlády Arbeiderpartiet, jež určovala jazykovou politiku v zemi od 30. do 80. let 20. století kromě krátké přestávky během druhé světové války, kdy proces sbližování nynorsk a bokmål přerušil nacistický pokus o reformu pravopisu.

Po válce se sice dále pokračovalo v politice sbližování, ale zároveň se naplno a zcela otevřeně zvedla vlna odporu proti reformám a směřování jazyka k samnorsk. Odpůrcům samnorsk se nelíbilo, že pravopisné změny značně vzdálily bokmål i nynorsk od jejich původních forem, a odmítali nový společný jazyk. Nejviditelnější byly aktivity hnutí Foreldreaksjonen mot samnorsk, které různými protestními metodami přimělo Arbeiderpartiet politiku sbližování zastavit.

Výsledkem bylo, že další pravopisná reforma v roce 1959 již nebyla tak radikální a už se nesnažila o další násilné sbližování bokmål a nynorsk. Od tohoto okamžiku bylo velmi těžké pokračovat v prosazování samnorsk oficiální cestou. Arbeiderpartiet se rozhodla jazykovou otázku depolitizovat a od příště jazykové problémy projednávat prostřednictvím konzultací s odborníky z Norské jazykové komise – orgánu, který byl za tímto účelem založen roku 1952 a po různých obměnách názvu, zaměření a organizační struktury funguje i na počátku 21. století jako Jazyková rada.

Od 60. let 20. století bylo tedy postupně, i když zatím neoficiálně, upouštěno od pokusů o vytvoření samnorsk. Hovořilo se o období jazykového smíru a tolerance. Tuto tendenci potvrdily pravopisné reformy bokmål v roce 1981 a 2005, které v bokmål znovu povolily část toho, co předchozí reformy zakazovaly. Byly také přijímány další zákony o jazyce (o tvoření místních jmen a o vydávání školních učebnic) a po společnosti NRK se začalo vyžadovat, aby se v jejím vysílání objevovalo nejméně 25 % nynorsk.

V roce 2002 byla politika sbližování bokmål a nynorsk oficiálně ukončena. V letech 2007–2008 byla vypracována nová koncepce jazykové politiky v Norském království, která stanovuje komplexní přístup k používání jazyka na území království, a to nejen z hlediska vztahu bokmål–nynorsk, ale hlavně vzhledem k výzvám moderní doby, s nimiž se musí norština v současné době, ve které vládne především angličtina, vypořádat. Kromě zavádění této strategie do praxe se ještě připravuje vydání reformy nynorsk v roce 2012.

Jak ukázala diplomová práce, i ve 20. století stejně jako v 19. byla jazyková otázka předmětem politického soupeření. Hlavními aktéry byla nejprve strana Venstre, která v prvních dvou desetiletích pokračovala v hájení zájmů landsmål. Po ní na dlouhých padesát let až do 80. let převzala určování jazykové politiky Arbeiderpartiet. Během její vlády ale došlo k velké změně: v 60. letech se jazyková otázka depolitizovala a jazykový boj přestal být spojován s politickým soupeřením.

Vliv jazykového boje na politickou situaci ve 20. století byl opět menší než vliv politické situace na vývoj norštiny během tohoto období. Jazyková otázka se sice dostala do

volebních programů téměř všech stran, které se během 20. století objevily na politické scéně, ale kvůli silné dominanci Arbeiderpartiet nebyla příležitost, aby i jiné strany ukázaly, jak by jazykový boj samy usměrnily. Naprosto nejvýrazněji zasáhl jazykový boj politickou situaci v 50. letech, kdy činnost hnutí Foreldreaksjonen mot samnorsk přinutila vládnoucí Arbeiderpartiet, aby změnila kurz jazykové politiky a upustila od sbližování bokmål a nynorsk. Jednou z menších událostí, kdy na projednávání jazykové otázky byla závislá politická situace, byla hrozba rezignace premiéra v roce 1919 v souvislosti s hlasováním o přijetí jazykové reformy v roce 1917. Reforma přijata byla a premiér se na svém postu udržel. Za zmínku dokumentující, jaký vliv mohla jazyková otázka mít na tehdejší politické strany, stojí událost ze začátku 20. století, kdy byl poslanec za tehdy v jazykovém boji neutrální Arbeiderpartiet vyloučen ze strany pro své přílišné zaujetí pro riksmål.

Politická situace ve 20. století měla na vývoj norštiny mnohem větší vliv. Do 20. let se jazyková politika řídila podle jazykové orientace strany, která byla u vlády, přičemž strana Venstre byla o něco aktivnější v jednání ve prospěch landsmål. Strana Høyre se snažila bránit pozice, které měl ve společnosti vybudované riksmål. Obě strany stále ještě jednaly v zájmu buď landsmål, nebo riksmål (toto tradiční spojení v průběhu 20. století značně oslabilo) a v souladu s programy příslušných jazykových spolků.

Po převzetí vlády Arbeiderpartiet přestala platit návaznost vládní strany na jednu z tradičních jazykových forem a příslušného jazykového spolku. Arbeiderpartiet si vytvořila vlastní koncepci jazykové politiky, kterou systematicky dodržovala, a až do 50. let se nenechala ovlivnit jazykovými aktivisty. Během dlouhé a téměř nepřerušené vlády této strany byl vývoj norštiny pomocí pravopisných reforem směřován ke vzniku jediné společné psané formy norštiny. A zároveň tatáž strana rozhodla o tom, že se od tohoto kurzu v 60. letech upustilo, a vývoj obou jazykových forem se znovu začal ubírat přirozenou cestou.

Politická situace v Norsku během druhé světové války, tj. nacistická okupace a autoritativní správa státu, která zahrnovala i pokus o zavedení nového pravopisu, paradoxně používání jazyka a vývoj norštiny ovlivnily jen minimálně. Reforma byla bojkotována a nacisté ani neměli dostatek času na pečlivé zavedení změněných pravidel do praxe.

Jazyková politika v Norsku prošla během 20. století třemi zásadními fázemi a podle nich se proměňovala. První fáze byla ponoršťovací. Během ní se hledala psaná podoba norského jazyka, která by více odpovídala norské výslovnosti a jazyk odlišila od dánštiny. Toto období začalo již v 19. století a skončilo v roce 1917 s první oficiální společnou reformou riksmål a landsmål, která je považována za dokončení ponoršťovacího procesu.

Druhá fáze je sbližovací. Jedná se o tilnærmingspolitikk, která měla pomocí pravopisným reforem svést vývoj bokmål a nynorsk do jednoho společného psaného jazyka, samnorsk. Toto období odstartovala reforma v roce 1917 a trvalo až do začátku 60. let. Je spojeno s uceleným a poměrně nekompromisním přístupem vládní strany Arbeiderpartiet k jazykové politice a s celkem třemi jazykovými reformami: v roce 1917, 1938 a 1959. Samnorsk měl vyřešit jazykovou otázku a měl být také příspěvkem do poměrně nepraktické a ekonomicky nevýhodné situace, kterou vytvářela existence dvou rovnoprávných variant jednoho jazyka. Jazykové reformy ale svůj účel nesplnily. Jejich přílišná radikálnost a vydávání v krátkých časových úsecích byly důvody, proč značná část norské společnosti nepřijala nově vznikající jazyk samnorsk. Vyvrcholením bylo odmítnutí oficiální politiky sbližování v 50. letech 20. století.

Třetí fáze je období jazykového smíru, které nastalo po poslední sporné reformě v roce 1959. Během něj se zmírňovala ostrá pravidla pravopisu nastavená v první polovině 20. století (prostřednictvím liberálních reforem z roku 1981, 2005 a reformy chystané na rok 2012) a v jazyku zároveň zůstalo více hovorových prvků, které byly v užívání a jež se do něj dostaly díky politice sbližování. Od 80. let 20. století byl jazyku opět vrácen prostor pro přirozenější vývoj. Sám samnorsk jako jazyk nadále přežívá, ale není mu věnována větší pozornost. Na začátku jazykového smíru se jazyková otázka depolitizovala a jejím nejdůležitějším cílem se stala péče o bokmål i nynorsk zároveň jakožto o dvě rovnocenné součásti jednoho norského jazyka. Dá se říci, že díky tomu zažily poslední dvě generace Norů stabilitu v psaném jazyce. Zároveň se jazyková politika může po ukončení jazykového boje kromě vztahu mezi bokmål a nynorsk zabývat také vztahem mezi norštinou a dalšími jazyky a jinými jazykovými problémy, jak bylo vytyčeno v nové strategii jazykové politiky přijaté parlamentem v roce 2009.

Jazyková politika Norska prošla od roku 1814 mnoha změnami a je to stále živé téma i v dnešní době. Již se ale nejedná o konfliktní politické téma, jak tomu bylo až do poloviny 20. století. Současná jazyková politika se vyznačuje tolerantním a rovnocenným přístupem k oběma jazykovým formám norštiny. Nová jazyková koncepce má za cíl tento přístup zachovat a zároveň monitorovat vztah norštiny a dalších jazyků tak, aby norština byla i v budoucnu plnohodnotným a kultivovaným jazykem. Současný celkový stav norské jazykové politiky a odraz jazykové situace v praxi ilustrují grafy a statistické přehledy v závěru diplomové práce.

5. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

PRIMÁRNÍ PRAMENY A DOKUMENTY

· AASEN, Ivar. *Norsk Grammatik: Omarbeidet Udgave af „Det norske Folkesprogs Grammatik“* [online]. Christiania: B. T. Mallings Forlagsboghandel, 1864 [cit. 2011-05-20]. Dostupné z WWW: <http://www.sprakrad.no/nb-no/Politikk-Fakta/Fakta/Faksimilebiblioteket/Ivar_Aasen_Norsk_Grammatik/>.

· BOLSTAD, Erik. *Årsmelding 2005–2006* [online]. Oslo: Noregs mållag, 2006 [cit. 2011-07-30]. Dostupné z WWW: <http://www.nm.no/_filer/arsmelding_2005-06_nett1.pdf>.

· GREPSTAD, Ottar. Småskrifter frå Ivar Aasen-tunet [online]. Ivar Aasen-tunet, 2009, 13.07.2009 [cit. 2011-06-30]. *På parti med språket? Språkpolitikk i norske partiprogram 1906–2013*. Dostupné z WWW: <http://www.aasentunet.no/download.asp?object_id=BC7BA94F419845C1A517376CC84D63EA.pdf>.

· KNUDSEN, Knud. *Det norske målstræv*. Kristiania, 1867, 327 s.

· LUNDEBY, Einar. Språkrådet [online]. 1966 [cit. 2011-06-12]. *Stortinget og språksaken*. Dostupné z WWW: <http://www.sprakrad.no/nb-no/Politikk-Fakta/Fakta/Andre_oversikter/Stortinget_og_spraaksaken/>.

· MOLTKE, Moe. *Moltke Moes samlede skrifter* / utgitt ved Knut Liestøl. Oslo: Aschehoug, 1925–27. Dostupné z WWW: <http://www.dokpro.uio.no/litteratur/moltkemoe/>.

· SEIP, Didrik Arup. *Østlandsk reisning: Norsk samling: to taler*. Kristiania: Steen, 1916, 16 s. Dostupné z WWW: <http://virksommeord.uib.no/taler?id=529>.

PRAVOPISNÉ REFORMY

Pravopisné reformy souhrnně dostupné z:

· *Rettskrivingsreformer* [online]. 2011 [cit. 2011-07-21]. Språkrådet. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-NO/Politikk-Fakta/Fakta/Rettskrivingsreformer/>.

· Landslaget for språklig samling. *Samlenormalen* [online]. Oslo: Landslaget for språklig samling, 2004 [cit. 2011-06-30]. Dostupné z WWW: <http://www.samnorsk.no/media/136/framlegg_til_samlenormal.pdf>.

PRŮZKUMY VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ, DOTAZNÍKOVÁ ŠETŘENÍ A STATISTIKY

· Statistické údaje souhrnně dostupné z: http://www.ssb.no a http://www.lovdata.no

· HOLM, Hans-Christian. Samnorsk.no: Landslaget for språklig samling [online]. 2005 [cit. 2011-07-14]. *1946: 79 prosent for samnorsk*. Dostupné z WWW: <http://samnorsk.no/artikler/2005/1946-79-prosent-for-samnorsk>.

· Nynorsk kultursentrum [online]. 2011 [cit. 2011-07-20]. *Språkfakta 2010*. Dostupné z WWW: <http://www.spel.aasentunet.no/Sprakfakta/3/files/kap3.pdf>.

· Språkrådet [online]. 2010 [cit. 2011-07-01]. *Rapport om målbruk i offentleg teneste 2009*. Dostupný z WWW: <http://www.sprakradet.no/pages/3655/Rapport%20for%202009%20Språkrådet.pdf>.

· Språkrådet [online]. 2011 [cit. 2011-07-20]. *Undersøking om målbruken i nynorskkommunar: Rapport*. Dostupný z WWW: <http://www.sprakrad.no/upload/Rapport%20frå%20kommuneundersøkinga.pdf>.

DOKUMENTY JAZYKOVÉ RADY

· *Norsk i hundre!: Norsk som nasjonalspråk i globaliseringens tidsalder. Et forslag til strategi* [online]. Oslo: Språkrådet, 2005 [cit. 2011-07-01]. Dostupné z WWW: <http://www.sprakrad.no/upload/9832/norsk_i_hundre.pdf>.

· *Om oss* [online]. 2010 [cit. 2011-05-11]. Språkrådet. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-no/Toppmeny/Om-oss/>.

· *Språkregler for NRK* [online]. 2007 [cit. 2011-07-20]. Språkrådet. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-NO/Politikk-Fakta/Spraakpolitikk/NRK/>.

· *Språkstatus 2010. Kunnskap frå elleve språkpolitiske område* [online]. Oslo: Språkrådet, 2010 [cit. 2011-07-01]. Dostupné z WWW: <http://www.sprakrad.no/upload/Språkstatus%202010.pdf>.

· *Språkstatus 2011. Språkpolitisk tilstandsrapport fra Språkrådet* [online]. Oslo: Språkrådet, 2011 [cit. 2011-07-01]. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/upload/Språkstatus%202011.%20Språkpolitisk%20tilstandsrapport%20fra%20Språkrådet.pdf>.

· *Vedtekter for Språkrådet* [online]. 2006 [cit. 2011-07-24]. Språkrådet. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/upload/Vedtekter_for_Sprakradet_av_25__april_2006__3_.pdf>.

PARLAMENTNÍ DOKUMENTY A ZÁKONY

Parlamentní dokumenty týkající se jazykové politiky souhrnně dostupné z:

· *Stortingsmeldingar* [online]. 11.8.2010 [cit. 2011-07-23]. Språkrådet. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-NO/Politikk-Fakta/Spraakpolitikk/Stortingsmeldingar/>.

· St.meld. nr. 15 (1968–1969) *Om språksaka*

· St.meld. nr. 100 (1980–1981) *Endringer i rettskrivingen og læreboknormalen for bokmål*

· St.meld. nr. 13 (1997–1998) *Målbruk i offentleg teneste*

· St.meld. nr. 9 (2001–2002) *Målbruk i offentleg teneste*

· St.meld. nr. 48 (2002–2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014*

· St.meld. nr. 7 (2005 – 2006) *Målbruk i offentleg teneste*

· St.meld. nr. 23 (2007–2008) *Språk bygger broer – språkstimulering og språkopplæring for barn, unge og voksne*

· St.meld. nr. 35 (2007–2008) *Mål og meining. Ein heilskapleg norsk språkpolitikk*

Zákony dostupné z http://www.regjeringen.no a http://www.lovdata.no:

· Lov 18. juni 1971 nr. 79 om Norsk språkråd

· Lov om endring i lov 18. juni 1971 nr. 79 om Norsk språkråd

· Lov 11. april 1980 nr. 05 om målbruk i offentleg teneste

· Lov 18. mai 1990 nr. 11 om stadnamn

INFORMACE Z OFICIÁLNÍCH WEBOVÝCH STRÁNEK

Bokmålsforbundet	http://www.bokmalsforbundet.no
Encyklopedie Allkunne	http://www.allkunne.no
Ivar Aasen-sambandet	http://www.ivaraasen.no
Ivar Aasen-tunet	http://www.aasentunet.no
Jazyková rada	http://www.sprakradet.no
Landslaget for språklig samling	http://www.samnorsk.no
Lovdata	http://www.lovdata.no

Mapy světa	http://www.mapsofworld.com
Noregs mållag	http://www.nm.no
Norskt måldyrkingslag	http://www.måldyrking.no
Parlament Norského království	http://www.stortinget.no
Riksmålsforbundet	http://www.riksmalsforbundet.no
Statistisk sentralbyrå	http://www.ssb.no
Vláda Norského království	http://www.regjeringen.no

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

PERIODICKÁ LITERATURA

· *Aftenposten* – deník

· *Dag og Tid* – týdeník

· *Dagbladet* – deník

· *Nordica Bergensia* – vydává dvakrát až čtyřikrát ročně Ústav nordistiky Univerzity v Bergenu

· *Språk i Norden* – vydává jednou ročně Nordisk språkråd

· *Språknytt* – čtvrtletník vydávaný Jazykovou radou, dostupný z http://sprakrad.no/nb-no/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/

ODBORNÉ ČLÁNKY A ANALÝZY

· GREPSTAD, Ottar. Allkunne: Nynorsk kulturhistorie [online]. 2009 [cit. 2011-06-12]. *Eit språk blir til*. Dostupné z WWW: <http://www.allkunne.no/default.aspx?menu=34&id=1063>.

· GUNDERSEN, Dag – VENÅS, Kjell. *Språknytt: Temanummer om Ivar Aasen* [online]. 1996/1 [cit. 2011-05-19]. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/upload/snytt961.pdf>. ISSN: 0806-2870.

· GUTTU, Tor. Foreldreaksjonen 1949–1954 – den største folkebevegelse inntil da. *Språknytt* [online]. 2007, 3, [cit. 2011-06-07]. Dostupný z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-

NO/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraknytt-2007/Spraknytt-32007/Foreldreaksjonen/>.

· HELLELAND, Botolv. Språkrådet [online]. 2003 [cit. 2011-05-20]. *Stedsnavn*. Dostupné z WWW: <http://www.sprakrad.no/Tema/Stedsnavn/Artiklar/Stedsnavn/>.

· HOEL, Oddmund L. Ivar Aasen-tunet [online]. 1997 [cit. 2011-05-18]. *Landsmålsnormalen – fire prinsipp*. Dostupné z WWW: <http://www.aasentunet.no/default.asp?menu=1250#Landsmålsnormalen>.

· HOEL, Oddmund L. Militærpolitikk framfor målsak. *Dag og Tid* [online]. 4.3.2011, [cit. 2011-05-06]. Dostupný z WWW: <http://www.krundalen.no/blogg/wp-content/uploads/2011/02/DT-3mars11.pdf>.

· KRISTOFFERSEN, Gjert. ‚Norsk i hundre! En ny norsk språkpolitikk'. In: Kol. autorů. *Språk i Norden 2006*. Oslo: Novus forlag, 2006, s. 67–76. ISBN -82-7433-053-6.

· LANGELAND, Asbjørn. Østlandsk reisning – målsaka i de frilynte ungdomslaga på Østlandet. *Språknytt* [online]. 2007/4 [cit. 2011-06-10]. Dostupný z WWW: <http://www.sprakrad.no/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraknytt-2007/Spraknytt-42007/Ostlandsk-reisning/>.

· LEIRA, Vigleik. Språkrådet [online]. 2006 [cit. 2011-05-07]. *Historikk om Norsk språkråds arbeid med offisiell norsk rettskriving*. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-NO/Politikk-Fakta/Fakta/Rettskrivingsreformer/Historikk-Norsk-spraakraads-arbeid/>.

· LUNDEBY, Einar. Knud Knudsen – riksmålets fader, bokmålets bestefar. *Språknytt* [online]. 1995/4, [cit. 2011-05-18]. Dostupný z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-no/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraaknytt_1995/Spraaknytt-1995-4/Knud-Knudsen/>.

· LØLAND, Ståle. Bokmålsrettskrivningen i vårt århundre. *Språknytt* [online]. 1997/1, [cit. 2011-05-18]. Dostupný z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-no/Politikk-Fakta/Fakta/Rettskrivingsreformer/Bokmalsrettskrivningen-pa-1900-tallet/>.

· Noregs mållag [online]. 2008 [cit. 2011-06-15]. *Slepp nynorsken til!*. Dostupné z WWW: <http://www.nm.no/tekst.cfm?path=10198,10342,10349,10350>.

· Noregs mållag [online]. 2010 [cit. 2011-06-12]. *Sidemålssaka og nynorsken*. Dostupné z WWW: < http://www.nm.no/tekst.cfm?path=10325>.

· *Språkprisen (2007–)* [online]. 1.7.2011 [cit. 2011-07-21]. Språkrådet. Dostupné z WWW: <http://www.sprakrad.no/nb-NO/Toppmeny/Aktuelt/Prisar_og_stipend/Norsk-sprakpris-2007/>.

· TJELLE, Arne. ‚Rettskrivinga av 1941: bakgrunn, politisk spel og ideologisk analyse'. In Kol. autorů. *Nordica Bergensia*. Bergen: Nordisk institutt, Universitetet i Bergen, 1994/2, 174 s.

· URI, Helene. Ut av språkskapet. *Dagbladet* [online]. 30.11.2004, [cit. 2011-06-14]. Dostupný z WWW: <http://www.dagbladet.no/kultur/2004/11/30/416082.html>.

· VENÅS, Kjell. Frå språknemnd til språkråd. *Språknytt: Temanummer om Norsk språkråds 25-årsjubileum* [online]. 1997/2, [cit. 2011-07-14]. Dostupný z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-NO/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraaknytt_1997/Spraaknytt_1997_2/Fraa_spraaknemnd_til_spraakra/>.

· VENÅS, Kjell. P.A. Munch om språket. *Språknytt* [online]. 2008/1, [cit. 2011-05-19]. Dostupný z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-no/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraknytt-2008/Spraknytt-12008/PA-Munch-om-spraaket/>.

· VIKØR, Lars S. Henrik Wergeland om språket. *Språknytt* [online]. 2008/1, [cit. 2011-05-19]. Dostupný z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-no/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraknytt-2008/Spraknytt-12008/Henrik-Wergeland-om-spraaket/>.

· VIKØR, Lars S. Landslaget for språklig samling [online]. 2005 [cit. 2011-07-10]. *NS og språkpolitikken: høgnorsk ideologi og bokmålsk praksis*. Dostupné z WWW: <http://www.samnorsk.no/artikler/2005/lars_s_vikoer_ns_og_spraakpolitikken>.

· VIKØR, Lars S. Nynorskrettskrivinga i dette hundreåret. *Språknytt* [online]. 1998/1, [cit. 2011-05-18]. Dostupný z WWW: <http://www.sprakrad.no/nb-no/Politikk-Fakta/Fakta/Rettskrivingsreformer/Nynorskrettskrivinga-pa-1900-talet/>.

· VIKØR, Lars S. Språkrådet [online]. 9.10.2005 [cit. 2011-05-16]. *Fakta om norsk språk*. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/fakta>.

· VINJE, Finn-Erik. Noe å lære av «tanta»s språk. *Aftenposten* [online]. 15.1.2007, [cit. 2011-06-14]. Dostupný z WWW: <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article1601314.ece>.

KNIHY

· ALMENNINGEN, Olaf a kol. *Språk og samfunn gjennom tusen år: ei norsk språkhistorie*. 6. vydání. Oslo: Universitetsforlaget, 2002, 208 s. ISBN 82-15-00252-8,h.

· ANDERSEN, Per Thomas. *Norsk litteraturhistorie*. Oslo: Universitetsforlaget, 2001, 613 s. ISBN 82-525-4958-6.

· DUBEC, Pavel. ‚Bjørnsonova role v bojích o norský jazyk'. In Kol. autorů. *Buřič a buditel Bjørnstjerne Bjørnson*. 1. vydání. Příbram: Pistorius&Olšanská, 2011, s. 69–80. ISBN 978-80-87053-58-4.

· GREPSTAD, Ottar. *Viljen til språk: ei nynorsk kulturhistorie*. Oslo: Samlaget, 2006, 317 s. ISBN 82-521-6654-7.

· GSTÖHL, Sieglinde. *Reluctant Europeans. Norway, Sweden and Switzerland in the Process of Integration*. London: Lynne Rienner, 2002, 269 s. ISBN 1-58826-036-4.

· HAUGEN, Einar. *Language conflict and language planning: The case of modern Norwegian*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1966, 393 s.

· HROCH, Miroslav – KADEČKOVÁ, Helena – BAKKE, Elisabeth. *Dějiny Norska*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, 340 s. ISBN 80-7106-407-6.

· HUMPÁL, Martin – KADEČKOVÁ, Helena – PARENTE-ČAPKOVÁ, Viola. *Moderní skandinávské literatury*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2006, 470 s. ISBN 80-246-1174-0.

· CHRISTENSEN, Henrik Melgaard. *På norsk folkemåls grunn: Arbeiderpartiets språkpolitikk fra 1929 til 1990* [online]. Diplomová práce, Oslo: IAKH HF UiO, 2009, 110 s. [cit. 2011-07-11]. Dostupné z WWW: <http://www.duo.uio.no/sok/work.html?WORKID=91855>.

· JENSSEN, Anders Todal – PESONEN, Pertti – GILLJAM, Mikael (eds.). *To Join or Not to Join. Three Nordic Referendums on Membership in the European Union*. Oslo: Scandinavian University Press, 1998, 368 s. ISBN 82-00-12843-1.

· JOHNSEN, Egil Børre a kol. *Vårt eget språk: I går og i dag* (bind 1). 1. vydání. Oslo: Aschehoug, 1987, 335 s. ISBN 82-03-17092-7.

· LANGSLET, Lars Roar. *I kamp for norsk kultur: riksmålsbevegelsens historie gjennom 100 år*. Oslo: Riksmålsforbundet, 1999, 447 s. ISBN 82-7050-053-4.

· LOMHEIM, Sylfest. *Språkreisa: norsk gjennom to tusen år*. Oslo: Damm, 2007, 528 s. ISBN: 978-82-04-11117-3.

· LUNDEBY, Einar – MÆHLE, Leif – GRØNVIK, Oddrun. *Fornying og tradisjon: Språkvern og språkrøkt 1972–1988*. Oslo: Cappelen, 1987, 178 s. ISBN 82-02-10989-2.

· LYDERSEN, Aksel L. *Fra sprogstridens historie*. Oslo: Riksmålsforbundet, 1965, 143 s.

· OMDAL, Helge – VIKØR, Lars. *Språknormer i Norge: normeringsproblematikk i bokmål og nynorsk*. Oslo: Cappelen akademisk forlag & Landslaget for norskundervisning, 1996, 196 s. ISBN 82-456-0043-1.

· OTNES, Hildegunn – AAMOTSBAKKEN, Bente. *Tekst i tid og rom: norsk språkhistorie*. 3. vydání. Oslo: Samlaget, 2006, 277 s. ISBN 978-82-521-6896-9,h.

· SKARD, Vemund. *Norsk språkhistorie, III, 1814-1884*. 2. vydání. Oslo: Universitetsforlaget, 1980. 224 s. ISBN 82-00-05373-3.

· TORP, Arne – DAHL, Berit Helene – LUNDEBY, Ingard. *Språklinjer: språkhistorie – norrønt – dialekter – nordiske språk*. Oslo: Norsk undervisningsforlag, 1991, 208 s. ISBN 82-7376-011-1.

· TORP, Arne – VIKØR, Lars S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. 3. vydání. Oslo: Gyldendal akademisk, 2003, 335 s. ISBN 978-82-05-31592-1.

· TÝNSKÁ, Alice. *Rettskrivningsreformer i Norge fra 1917 med vekt på riksmålets/bokmålets utvikling*. Diplomová práce, Brno: ÚGNN FF MUNI, 2010, 70 s.

· VIKTOROVÁ, Iva. *Norsko v kontextu evropských integračních seskupení*. Bakalářská práce, Praha: IMS FSV UK, 2006, 62 s.

· VIKØR, Lars S. *Språkplanlegging: prinsipp og praksis*. 2. vydání. Oslo: Novus, 1994, 232 s. ISBN 82-7099-220-8.

· VIKØR, Lars S. *The Nordic languages: their status and interrelations*. 3. vydání. Oslo: Novus, 2001, 254 s. ISBN 82-7099-336-0.

· VINJE, Finn-Erik. *Et språk i utvikling: Noen hovedlinjer i norsk språkhistorie fra reformasjonen til våre dager*. 2. vydání. Oslo: Aschehoug, 1978, 423 s. ISBN 82-03-11524-1, h.

6. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Základní principy kodifikování psaného norského jazyka

Příloha č. 2 Hlavní principy jazykové reformy modersmål/riksmål z roku 1862

Příloha č. 3 Hlavní principy landsmål podle Ivara Aasena

Příloha č. 4 Zastoupení nynorsk a bokmål na základních školách v letech 1890–1920

Příloha č. 5 Hlavní principy jazykové reformy landsmål z roku 1901

Příloha č. 6 Změny názvu ministerstva, pod které spadala jazyková otázka, a období, během nichž se používaly

Příloha č. 7 Celkový počet poslanců v parlamentu mezi lety 1884–2011

Příloha č. 8 Hlavní principy jazykové reformy riksmål z roku 1907

Příloha č. 9 Změny navrhnuté Østlandsk reisning vůči riksmål a landsmål

Příloha č. 10 Hlavní principy jazykové reformy z roku 1917

Příloha č. 11 Hlavní principy jazykové reformy z roku 1938

Příloha č. 12 Nynorsk jako vyučovací jazyk na základních školách v letech 1930–2000

Příloha č. 13 Hlavní principy jazykové reformy z roku 1941

Příloha č. 14 Průzkum veřejného mínění na téma „Mener De det bør være to skriftspråk i Norge, bokmål og nynorsk, eller bør de smeltes sammen til ett språk?“

Příloha č. 15 Hlavní principy jazykové reformy z roku 1959

Příloha č. 16 Principy samlenormalen z roku 1966

Příloha č. 17 Jazyková rada: její činnost a organizační struktura v roce 2011

Příloha č. 18 Hlavní principy jazykové reformy bokmål z roku 1981

Příloha č. 19 Změny v pravopisu nynorsk v období 1982–1995

Příloha č. 20 Hlavní principy jazykové reformy bokmål z roku 2005

Příloha č. 21 Hlavní principy jazykové reformy nynorsk chystané na rok 2012

Příloha č. 22 Dvanáct hlavních cílů stanovených v dokumentu *Norsk i hundre!*

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Základní principy kodifikování psaného norského jazyka

Prinsipp for språknormering

1) *Fonologisk eintydigheit (ortofoni)*
Det bør vere mest mogleg samsvar mellom lyd (fonem) og bokstav (grafem): *sjokolade, sjanger, høkt* og *låkt, rautt* og *blått, eple er gått.*

2) *Morfologisk eintydigheit*
Kvart morfem bør ha ein konstant skrivemåte, sjølv om uttalen skiftar: Det bør skrivast *høgt* og *lågt* fordi grunnformene er *høg* og *låg,* trass i at nøytrumsformene blir uttala med *k,* og *raudt* og *godt* når grunnformene er *raud* og *god,* men *blått* og *gått* når grunnformene er *blå* og *å gå.* Også bøyingsformer skal vere eintydige: nøytrumsendinga *-et* bør skrivast slik for å skilje ho ut frå likelydande former med andre funksjonar. Den bestemte forma *eplet* bør i skrift skiljast ut frå den ubestemte forma *eple.*

3) *Etymologi*
Kvart ord (heimleg eller lånt) bør behalde mest muleg av si opphavlege form (skrivemåte, uttale og bøyingsformer) og tyding: Ein bør skrive *chocolade, genre, lunch, etage* og *tape* i staden for *sjokolade, sjanger, lunsj, etasje* og *teip,* og *lid, tid, raud* og *saud* i staden for *li, ti, rau* og *sau* (jf. norrønt *hlíð, tíð, rauðr, sauðr).*

4) *Tilnærming*
a) Tilnærming mellom bokmål og nynorsk bør fremmast.
b) Tilnærming til svensk og/eller dansk bør fremmast.
c) Tilnærming til internasjonal språkbruk bør fremmast. Dette punktet gjeld mest ordtilfang og terminologi.

5) *Purisme*
Utanlandske ord og ordlagingselement bør motarbeidast. Det kan gjelde generelt, men det kan òg gjelde ord og element frå bestemte språk (t.d. dansk, tysk, engelsk).

6) *Fleirtalsprinsippet*
Standardspråket bør byggje på talemålsformer som har fleirtalet av folket bak seg, t.d. hokjønnsformer som *boka* i staden for *boken* eller *boki.*

7) *Prestisjeprinsippet*
Standardspråket bør byggje på dei variantane (den varieteten) som har høgast prestisje i samfunnet; altså bør det i standardspråket heite *Hun*

veltet glassene så melken fløt utover gulvet, ikkje *Hu velta glassa så mjælka fløyt utover gølvet.*

8) *Ususprinsippet*
Ein bør byggje normeringa på akseptert og etablert språkbruk (særleg skriftspråksbruk, «usus»), altså ikkje føre inn nye former eller skrivemåtar i normalen utan at dei først har fått hevd i språkbruken (men da også gjere det).

9) *Nasjonalisme*
Dette prinsippet får uttrykk dels i eit meir allment nasjonalt språkvern, dels i eit meir spesifikt *historisk-nasjonalt* normeringsprinsipp.

10) *Tradisjonalisme*
Ein tradisjonell språknormal har eigenverdi og bør derfor bevarast mest mogleg utan endringar.

11) *Demokrati/jamlikheit*
Språkplanlegginga bør fremme den sosiale jamlikheita i samfunnet, og utøvast av offentlege organ som står under demokratisk kontroll.

12) *Liberalisme*
Kreftenes frie spel, ikkje offentleg regulering, bør avgjere korleis språket skal vere og utvikle seg.

Zdroj: TORP, Arne – VIKØR, Lars S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. 3. vydání. Oslo: Gyldendal akademisk, 2003, s. 235–236.

Příloha č. 2 Hlavní principy jazykové reformy modersmål/riksmål z roku 1862

Det var en reint ortofon reform, og gikk i det vesentligste ut på å fjerne „stumme“ bokstaver: Miil ble til Mil, Huus til Hus, troe til tro; fremmedord fikk også forenklet skrivemåte: Philosoph ble til Filosof, Charakteer til Karakter osv. De „harde“ konsonantene vågde ikke Knudsen å ta med denne gangen, men de var og ble et hovedpunkt i hans program.

Zdroj: LUNDEBY, Einar. Knud Knudsen – riksmålets fader, bokmålets bestefar. *Språknytt* [online]. 1995/ 4, [cit. 2011-05-18]. Dostupný z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-no/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraaknytt_1995/Spraaknytt-1995-4/Knud-Knudsen/>.

Příloha č. 3 Hlavní principy landsmål podle Ivara Aasena

Ein hovudtanke bak landsmålet var at det ikkje skulle byggjast på eit enkelt eller nokre få talemål, men vera ein samnemnar for alle norske dialektar. Ein kan ikkje med rette seia at Aasen berre tok omsyn til nokre få vestlandsdialektar eller gammalnorsk. Fire av dei viktigaste prinsippa til Aasen var:

1) Det sams systemet i dialektane skulle koma til uttrykk

Når Aasen skulle avgjera skrivemåten på ord og former i landsmålet, gjekk han ut frå det sams systemet i dialektane. Av og til fann han dei same ord- og bøyingsformene i mange dialektar. Dei svara gjerne til dei norrøne formene, og då var det enkelt. Til dømes fann Aasen ut at alle dialektar bortsett frå bergensmålet hadde tre kjønn (*ein gut, ei bygd, eit tre*). Då måtte landsmålte òg ha tre kjønn.

Andre gonger var formene meir sprikjande, og Aasen måtte velja mellom dialektformer som hadde om lag same ‚tyngd'. Då tok han meir omsyn til den norrøne forma for å finna ei skriveform som dialektformene kunne førast tilbake til. Det gjorde han mellom anna med ordet ‚hovud':

höfud(norrønt)	*hu:e*(Austlandet) *hau* (Trøndelag, Nord-Noreg) *hu:vu* (Hallingdal) *hå:ve* (Vestlandet) *haud* (Sunnmøre) *hugu* (Gudbrandsdalen)	*hovud*(nynorsk)

2) Samanheng mellom ord med same opphav skulle gå klart fram

Aasen meinte at ein måtte kunna sjå samanhengen mellom ord som var i slekt — prinsippet Gustav Indrebø har kalla ‚samanhengslova'. Det ville gjera språket lettare å læra, og dette var viktigare enn fullt samsvar med uttala i alle detaljar. Vanlege dialektuttaler av verbet ‚å seia' var

/seia el. sei(e) — sei(er) — sa — sakt/

Aasen ville her ha med g'en for å gjera samanhengen mellom dei ulike bøyingsformene av verbet klarare:

segja — segjer — sagde — sagt

I eit anna tilfelle var vanleg uttale:

/hug — huksa/ (Eg har ***hug*** til å kjøpa boka, men eg ***huksar*** ikkje kva ho heiter.)

Men Aasen ville gjera samanhengen mellom orda tydeleg og skreiv difor

hug — hugsar

3) Likskap med dansk, dansk-norsk og svensk

Aasen ville ikkje gjera landsmålet meir ulikt dansk og svensk skriftmål enn naudsynt. Det hadde to grunnar.

Dei som kunne skriva og lesa, var vane med skrivemåten i dansk, og Aasen ville ikkje bryta med språkvanen på uviktige punkt. Difor brukte han det same alfabetet som i dansk utan å laga nye bokstavar, og han gjekk hardt inn for gotisk skrift, som var vanleg brukt då. Han skreiv ***geit***, ***gild*** og ***kinn***, ***kyndig*** utan j, men ***gjeld***, ***kjær*** med ***j*** etter dansk mønster sjølv om uttala av /gj-, kj-/ i dei to tilfella var lik. Den skrivemåten har både nynorsk og bokmål halde på, medan danskane har skrive utan j sidan 1884 (som i ***gennem***).

Den andre hovudgrunnen var at Aasen ville gje det norske målet prestisje. Folkemålet hadde svært låg status, og ved å gjera skrivemåten i landsmålet lik skrivemåten i dansk og svensk, meinte Aasen ein kunne „låna“ den høge prestisjen til desse språka og slik gje landsmålet høgare status. Det var ein grunn til at Aasen valde skrivemåten ‚kastade‘ (pret.) og ‚hestarne‘. I dansk heitte det ‚kastede‘ og ‚hesterne‘, og i svensk ‚kastade‘ og ‚hestarne‘ som i landsmål.

4) Norma skulle vera fast

At skriftmålet skulle byggja på talemålet, ville ikkje seia det same som at alle skulle få skriva så likt talemålet som råd. Eit grunnprinsipp hjå Aasen var at alle måtte gje avkall på litt av talemålet sitt for å kunna samla seg i ei norsk riksnorm.

Denne norma skulle vera einskapleg og fast, utan valfridom. „Sprogformen bør kun være een“, skreiv Aasen i 1860. Han hadde ingen sans for dei som skreiv private variantar av landsmålet. Dei skapte forvirring, gjorde landsmålet vanskelegare å læra og gav språket dårleg omdøme.

Zdroj: HOEL, Oddmund L. Ivar Aasen-tunet [online]. 1997 [cit. 2011-05-18]. ***Landsmålsnormalen – fire prinsipp***. Dostupné z WWW: <http://www.aasentunet.no/default.asp?menu=1250#Landsmålsnormalen>.

Příloha č. 4 Zastoupení nynorsk a bokmål na základních školách v letech 1890–1920

Målformenes fordeling i folkeskolen. Tallene i parentes er omtrentlige tall.

År	Antall skolekretser på landet		
	Ialt	Nynorsk	Bokmål
1889		0	
1899		(250)	
1900		(450)	
1902		(520)	
1903		(520)	
1905	5975	620	5355
1907		(920)	
1908		(1320)	
1909		(1380)	
1910	5990	1360	4630
1915	6174	1470	4704
1918		(1560)	
1920	6051	1968	4083

Zdroj: LYDERSEN, Aksel L. *Fra sprogstridens historie*. Oslo: Riksmålsforbundet, 1965, s. 45.

Příloha č. 5 Hlavní principy jazykové reformy landsmål z roku 1901

Rettskrivingskomiteen kløyvde seg og la fram to framlegg. Skolemannen Rasmus Flo og forfatteren Arne Garborg ønskte ei rettskriving som bygde på dei såkalla midlandsdialektane, særleg Vest-Telemarksmålet. Normalen deira kallast „midlandsnormalen", og bygde på slike drag som kløyvd infinitiv (*å vera – å kaste*), i-ending i supinum av sterke verb (*hev funni*), -i- og -u- i bøyingsendingar i staden for -e- og -o-: *fleire Skaalir – alle Skaaline, fleire Visur – alle Visune*, og i tillegg ei stryking av stumme t-ar, også i bunden form inkjekjønn som *Huse, Borde* osv.

Vitskapsmannen Marius Hægstad ville byggje på Aasens normal, med visse lempingar. Han ville altså halde på infinitiv på -a i alle verb (*å vera, å kasta*), supinum på -e i sterke verb (*hev funne*), -e- og -o- i bøyingsendingar: *fleire Skaaler, fleire Visor*, og endeleg *Huset, Bordet* osv. Alt dette er former Aasen hadde, bortsett frå at Aasen ville ha fleire stumme t-ar i bøyingsendingar: *hev funnet, det Augat, nokot*, og ikkje minst denne fortidsbøyinga av a-verb: *kastade – hev kastat*. Men her hadde dei enklare formene *funne, Auga, noko og kasta - hev kasta* alt komme i praktisk bruk, og Hægstad var altså samd med Flo og Garborg i at desse forenklingane kunne gjennomførast. Derimot gjekk han imot dei når dei ville sløyfe -r- i bestemt form fleirtal av substantiv, og altså skrive *Armane, Skaaline* og *Visune*. Aasen hadde *Armarne, Skaalerna* og *Visorna*, og Hægstad godtok berre utjamning av sluttvokalen: *Armarne, Skaalerne* og *Visorne*, skulle det heite.

Departementet vedtok å satse på Hægstads framlegg, og gjorde det til hovudform i skolen (kalla „Hægstad-normalen"). Men midlandsnormalen vart tillaten for elevar, altså som det vi no kallar „sideform". Han gleid likevel stilt ut av biletet som offisiell normal og eksisterte i alle fall ikkje meir etter 1917.

Zdroj: VIKØR, Lars S. Nynorskrettskrivinga i dette hundreåret. *Språknytt* [online]. 1998/1, [cit. 2011-05-18]. Dostupný z WWW: <http://www.sprakrad.no/nb-no/Politikk-Fakta/Fakta/Rettskrivingsreformer/Nynorskrettskrivinga-pa-1900-talet/>.

Příloha č. 6 Změny názvu ministerstva, pod které spadala jazyková otázka, a období, během nichž se používaly

1. KUD Kirke- og undervisningsdepartementet
opprettet 30.11.1814
nedlagt 31.12.1989

2. KKD Kirke- og kulturdepartementet
opprettet 01.01.1990
nedlagt 31.12.1990

3. KD Kulturdepartementet
opprettet 01.01.1991
nedlagt 31.12.2001

4. KKD Kultur- og kirkedepartementet
opprettet 01.01.2002
nedlagt 31.12.2009

5. KD Kulturdepartementet
opprettet 01.01.2010

(Při zmínce o orgánu, pod který po 1. lednu 1990 spadá jazyková politika, bude v textu pro zjednodušení uváděn jen název ministerstvo kultury.)

Zdroj: Regjeringen [online]. 2010 [cit. 2011-06-30]. *Nedlagte norske departementer og sekretariater*. Dostupné z WWW: <http://www.regjeringen.no/nb/om_regjeringen/tidligere/oversikt/departementer_embeter/regjeringssekr_dep/nedlagte-departementer-og-sekretariater-.html?id=426142>.

Příloha č. 7 Celkový počet poslanců v parlamentu mezi lety 1884–2011

Periode	Antall rep.
1884–1903	114
1903–1906	117
1906–1918	123
1918–1921	126
1921–1973	150
1973–1985	155
1985–1989	157
1989–2005	165
2005–i dag	169

Zdroj: Historikk [online]. 2011 [cit. 2011-07-22]. Stortinget. Dostupné z WWW: <http://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Historikk/>.

Příloha č. 8 Hlavní principy jazykové reformy riksmål z roku 1907

Ortografiske endringar
Dobbel konsonant vart innført i nokre få ord for å unngå homonymi *(bukk, ball, hugg)*, i norske særnamn og i ein del bøyingsformer *(brutt, skutt, naadd, fett* (av adjektivet *fet))*.

Fonologiske endringar:
Harde konsonantar vart innførte etter lang vokal, men med ein god del unntak. Det gjaldt særleg samansetningar og ord i overført tyding. Såleis fekk vi obligatorisk *dræpe, aapen, ut, vite, kake, sak, bryte, dyp, bak, grep,* men valfritt *eple/æble, bot/bod, klok/klog, bok/bog, gaate/gaade, begrep/begreb,* og obligatorisk *skib, vaaben, saglig, udmærket, ansøgning, aabenbar, bagvaske, forbryder, videnskap, helvede.* (I og med at mange av desse orda vart uttala med hard konsonant i leseuttalen alt før 1907 (sjå drøftinga på s. 201-202), kunne ein ha kalla denne endringa ortografisk. Men sidan bruken av hard og mjuk konsonant i det «danna» talemålet var svært skiftande – avhengig av geografisk bakgrunn, sosial stilling, alder, kjønn, situasjon og sikkert ikkje minst personleg innstilling – vil det vere ryddigast å halde fast på at stemt konsonant i skrift også tilsa stemt konsonant i tale. Skilnaden i distribusjon mellom dei to konsonanttypane i skriftspråket og i talespråket innebar ein skilnad i *stilverdi* og ikkje i det systematiske forholdet mellom bokstav og fonem.)

Morfologiske endringar:

- Fleirtal på *-er* vart obligatorisk i ubestemt form felleskjønn av substantiv *(hester,* før *heste),* men valfritt i somme ord *(dage/dager).*
- Fleirtal utan ending vart obligatorisk i ubestemt form inkjekjønn *(hus,* før *huse),* men valfritt i ein god del ord *(blad/blade).*
- Fortid av svake verb som i dansk hadde *-ede* vart delt på tre klasser:
  -et (kastet, fisket, før *kastede – kastet, fiskede – fisket* med samsvarbøying som oppstilt nedst på s. 156)
  -te – t (svarte – svart, før *svarede – svaret)*
  -(d)de – (d)d (bodde – bodd, eide – eid, levde – levd, før *boede – boet, eiede – eiet, levede – levet)*
- Inkjekjønnsforma på *-t* i adjektiv på *-ig* vart sløyfa: *et heldig barn, et ærlig menneske* (før *heldigt, ærligt).*
- Det vart innført valfri forkorting og samandraging av verb som *dra/drage, ha/have, bli/blive, ta/tage,* av bøygde former som *sagde/sa* – og av substantiv som *far/fader, mor/moder, bror/broder* – men obligatorisk i *fjær* (før *fjæder)* og *för* (før *foder).*

Zdroj: TORP, Arne – VIKØR, Lars S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. 3. vydání. Oslo: Gyldendal akademisk, 2003, s. 239–240.

Příloha č. 9 Změny navrhnuté Østlandsk reisning vůči riksmål a landsmål

Riksmålet måtte godkjenne:

1) Ordene skal staves etter norsk uttale – ikke etter danske regler: *mann, fjell, takk, kne, legge, minst, best*.

2) Tvelydene blir godkjent i riksmålet: *stein, hauk, øi*.

3) Flere andre norske ordformer blir godkjent i riksmålet: *tru, bru, hard, kald, mye, ferje, svelje, snø, lag, høg, gammal, fram*.

4) Hunkjønnsformer må bli tillatt i større monn: *kleiva, høgda, bikkja, lomma, døra, klokka, gata, elva, rota, myra, boka, skuta, bygda, jenta, kona, kua, geita*.

5) Ved siden av ufolkelige og uhjemlige former som kastet må vi godkjenne det hjemlige kasta: *Han kasta steinen.*

Landsmålet måtte godkjenne:

1) Ordene skal staves etter norsk uttale – ikke etter gammelnorsk skriftmønster: *mann, fjell, takk, glede, bekk, minst, best, ør, gløtte, gjørme, høl, løgn, mørje, mørk, mørke, nøkk, nøste, en bete, en hete, et kje, leve, mellom, steg, strek, streke, svepe, veke, krone, lott, monne, lei, sommar, somme, tomme, bombe, bort, lomme, om, gammal, samman, dømme, skjønne, grei*.

2) Om tvelydene – som sideformer godkjennes en del øst-norske former uten tvelyd: *drøm, strøm, søm, rogn, kong, flom, høst, øst, høre, kjøre, øre, søle, fløm*me, *trøste*.

3) Hunkjønsordene må få samme form: *sola, bygda, skåla, natta*. Likeså i flertal: *bygder, skåler, klokker, jenter, gater*.

4) Infinitiv på e må godkjennes ved siden av infinitiv på a: *kaste, sende.*

5) Vi maa kunne skrive *kommer, får, tar, sover, graater, skyter, finner* mot kjem, fær, tek, søv, græt, skyt, finn.

6) Ord som er vidt utbredde i landet maa godkjennes og brukes om de er av fremmed ophav.

Zdroj: SEIP, Didrik Arup. *Østlandsk reisning: Norsk samling: to taler*. Kristiania: Steen, 1916, 16 s. Dostupné z WWW: <http://virksommeord.uib.no/taler?id=529>.

Příloha č. 10 Hlavní principy jazykové reformy z roku 1917

BEGGE MÅLFORMENE – OBLIGATORISKE ENDRINGAR

Grafiske
Bokstaven *å* vart innført for *aa*.

Ortografiske

- Sekvensen *-gt* vart erstatta med *-kt*, unnateke i bøygde former av rotmorfem med *-g*: *makt* (før: *magt*), men *trygt* av *trygg*.
- Skrivemåten av fremmendord vart langt på veg samordna og fornorska; såleis skulle endinga *-tion* skrivast *-sjon*.

BOKMÅLET – OBLIGATORISKE ENDRINGAR

Ortografiske

- Bruken av *e* og *æ* vart regulert slik at *æ* vart ståande berre framfor *r* og i omlydsformer av ord med *å*: *være, mæle* (av *mål*), mens *e* vart gjennomført elles: *menn, vegg, lese, drepe* (før: *mænd, væg, læse, dræpe*) osv.
- Dobbelkonsonant i utlyd vart konsekvent gjennomført (unnateke ved *m* og i ein del småord som *at, den, nok, op, vil*): *hatt, topp, takk, gress, hull, kjønn, tørr, dugg, labb* (før: *hat, top, tak, græs, hul, kjøn, tør, dug, lab*) osv.
- *ll* og *nn* vart innført for *ld* og *nd* der det var i samsvar med norrønt og nynorsk: *fjell, mann, kalle, kjenne* (før: *fjeld, mand, kalde, kjende*), men *mild, land, holde, sende*.

Fonologiske

- Harde konsonantar vart gjennomførte i dei fleste orda der dei var valfrie etter 1907: *bok, eple, saklig* osv.
- Allment brukte talemålsformer vart innførte i ein del ord med bygdetilknyting: *ku, kje, molte, beite, maur*.

Morfologiske

- Fleirtalsendinga *-er* vart gjennomført i alle felleskjønnsord, og *-ene* vart obligatorisk i dei fleste ord, men *-erne* var framleis tillate i omlydte former som *bøkerne* og *bønderne*, og i litterære ord som *tiderne* og *guderne*.

BOKMÅLET – VALFRIE ENDRINGAR

Fonologiske

- Ei lang rekkje ordformer frå dialektane og nynorsken kom inn, som: *bru, bu, tru, stein, laus, røik, brott, golv, dokke, hogge*.

Morfologiske

- Hokjønnsformer på *-a* vart generelt tillatne, men fråråddе i litterære ord.
- Fortidsformer på *-a* i verb vart generelt tillatne, men gjorde avhengige av emne og stiltype.

NYNORSKEN – OBLIGATORISKE ENDRINGAR

Ortografiske

- Stum *d* vart fjerna i ein del ord i samsvar med bokmålet, som i *brei, li, hei* (før *breid, lid, heid*).

Morfologiske

- Fleirtalsformene *-ane, -ene* og *-one* vart obligatoriske (før: *-arne, -erne, -orne*), men her som i bokmål kunne ein skrive *-r-* i omlydte former: *bøkene/bøkerne, bøndene/bønderne*.

NYNORSKEN – VALFRIE ENDRINGAR

Fonologiske

- Historisk opna vokal vart tillaten i mange ord som *mellom, være, før, om, så* (v.s.a. *millom, vera, fyrr, um, so*).
- Ein del former med monoftong vart tillatne (*drøm, høst, høra* v.s.a. *draum, haust, høyra*).
- Dobbelkonsonant vart tillaten i mange ord (*venn, kritt, fattig, gammal* v.s.a. *ven, krit, fatig, gamal*).

Morfologiske

- *a* vart tillate i sterke hokjønnsord: *boka, sola* v.s.a. *boki, soli*.
- *er/-ene* vart tillate i svake hokjønnsord: *viser – visene* v.s.a. *visor – visone*.
- Svake inkjekjønnsord kunne få bøying i samsvar med hovudmønsteret: *auge – auge* v.s.a. *auga – augo*.
- Adjektiv på *-en* kunne få *-en* i hokjønn: *ei open dør* v.s.a. *opi*.
- *-e* vart tillate i infinitiv: *kaste, leve* v.s.a. *kasta, leva*. Kløyvd infinitiv vart tillate for elevar, men ikkje i lærebøker: *kaste, leva*.
- Sterke verb kunne få *-er* i presens: *biter, kjemer* v.s.a. *bit, kjem*.
- Refleksivform på *-s* vart tillate: *minnas* v.s.a. *minnast*.
- *-te* vart tillate i fortid av e-verb på *-l, -r, -m: kvilte, førte, stemte* v.s.a. *kvilde, førde, stemde*.
- Det vart tillate å skrive *-d* i inkjekjønn av perfektum partisipp i verb med stammeutlyd på vokal, diftiong, *-g* og *-v:* det er *bygd*, dei har *levd, trudd, greidd* v.s.a. *bygt, levt, trutt, greitt*.

Zdroj: TORP, Arne – VIKØR, Lars S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. 3. vydání. Oslo: Gyldendal akademisk, 2003, s. 241–243.

Příloha č. 11 Hlavní principy jazykové reformy z roku 1938

BOKMÅL

Ortografiske endringar

- **Diftongen *øi* vart endra til *øy*.**
- **Formene *mig, dig, sig, op* vart endra til *meg, deg, seg, opp*.**
- **Mange fremmendord fekk fornorska skrivemåte: *sentrum, sykkel* (før: *centrum, cykel*) osv.**

Fonologiske endringar

Ei stor mengd enkeltord fekk ei form som låg nærare nynorsk og/eller dei fleste dialektformene. Obligatoriske vart m.a. *bein, lauv, fram, nå, etter, snø, språk, skip, vitenskap;* valfrie vart t.d. *mjølk, kol, vogge, vaken, bjølle, sjøl* og *vatn* v.s.a. *melk, kull, vugge, våken, bjelle, selv* og *vann*.

Morfologiske endringar

- Hokjønnsending på *-a* vart obligatorisk i over tusen ord (særleg ord frå kvardagslivet, norsk natur og bygdeliv, nedsetjande ord og ord med «særnorsk» lydform – dvs. ei lydform som skilde seg frå den brukelege i «dannet dagligtale»). Dessutan *kunne* dei fleste ord som var hokjønn i nynorsk også vere det på bokmål.
- Inkjekjønn fleirtal på *-a* vart obligatorisk i nokre få ord (som *barna, dyra, spanna, staupa* pluss ein del ordformer med «særnorsk» lydform som *banda* v.s.a. *båndene)* og valfritt i alle ord som enda på konsonant.
- Fortid på *-a* i verb vart obligatorisk i ord med «særnorsk» lydform, elles valfritt i dei verba som kunne ha det i nynorsk. Det måtte heite *mjølka* og *vatna*, men formene *melket* og *vannet* var der framleis som alternativ. Mange verb fekk samtidig former på *-te* som kompromiss: *grøste, stønte* (før *grøsset, stønnet), danste* v.s.a. *dansa/danset*.
- Adjektiv og verb med stammeutlyd på diftong fekk dobbeltkonsonant i bøyingsendingar: *grei – greitt, greie – greidde* (før *greit, greide).*
- Kløyvd infinitiv vart tillate som sideform: *være, kaste.*

NYNORSK

Fonologiske endringar

- Opne vokalar vart obligatoriske i mange ord som *mellom, mørk, opp.*
- Diftongar vart gjorde obligatoriske i ein del ord der han vart valfri i 1917: det skulle berre heite *draum, drøyme, aust,* og *høra* vart sideform til *høyra.*

Morfologiske endringar

- **I ubestemt form eintal av svake hokjønnsord vart *-e* obligatorisk: *ei vise.***
- **Sterke hokjønnsord fekk endinga *-a* som hovudform, *-i* som sideform: *boka [boki].***
- **Det same gjaldt i inkjekjønn fleirtal: *husa [husi].***
- **I fleirtal av svake hokjønnsord vart *-er* hovudform og *-or* sideform: *viser [visor].***
- **Kløyvd infinitiv vart gjord til hovudform jamstilt med a-infinitiv, men e-infinitiv vart sideform: *vera – kasta, vera – kaste, [vere – kaste].***
- Supinum av sterke verb fekk *-i* som hovudform og *-e* som sideform: *vori, funni [vore, funne]* (før: berre *-e).*
- Verb på *-era* fekk obligatorisk e-bøying: *studerer – studerte – studert* (før valfritt: *studerar – studera – studera).*
- Former som *fær , gjeng, stend* vart erstatta med *får, går, står.*
- Adjektiv på *-en* får hovudform på *-en* og sideform på *-i* i hokjønn, og hovudform på *-i* og sideform på *-ent* i inkjekjønn: *open – open [opi] – opi [opent] – opne.*
- Pronomenforma *vi* vart gjord til hovudform, og *me* nedgradert til sideform.

Zdroj: TORP, Arne – VIKØR, Lars S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. 3. vydání. Oslo: Gyldendal akademisk, 2003, s. 244–246.

Příloha č. 12 Nynorsk jako vyučovací jazyk na základních školách v letech 1930–2000

Procenta představují počet žáků

UTVIKLINGA FOR NYNORSK SKOLEMÅL (GRUNNSKOLEN)

SAMLA I PROSENT 1930-1991

	%		%		%
1930	19,5	1957	23,9	1979	16,4
1935	19,9	1958	23,5	1980	16,4
1938	22,0	1959	23,3	1981	16,5
1939	29,5	1960.	22,7	1982	16,6
1940	31,5	1962	21,5	1983	16,6
1941	31,9	1963	21,1	1984	16,7
1942	33,2	1964	20,5	1985	16,7
1943	33,6	1965	20,0	1986	16,8
1944	34,1	1966	19,4	1987	16,8
1945	33,2	1967	19,2	1988	16,9
1946	31,9	1968	19,1	1989	16,9
1947	31,1	1969	18,4	1990	17,0
1948	30,8	1970	17,9	1991	17,0
1949	30,5	1971	17,5	1995	16,6
1950	29,7	1972	17,3	1996	16,1
1951	29,0	1973	17,1	1997	16,1
1952	28,2	1974	16,8	1998	15,6
1953	27,3	1975	16,7	1999	15,3
1954	26,2	1976	16,5	2000	15,0
1955	25,3	1977	16,4		
1956	24,3	1978	16,4		

Frå 1972 er ungdomssteget medrekna

Zdroj: TORP, Arne – VIKØR, Lars S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. 3. vydání. Oslo: Gyldendal akademisk, 2003, s. 208.

Příloha č. 13 Hlavní principy jazykové reformy z roku 1941

Det viktigaste ved denne reforma var at ho var ein reaksjon på 1938-rettskrivinga, «det Kohtske knot», som Lunde[180] uttrykte det. Fiendebildet var altså det same som det Riksmålsforbundet og høgnorskfolka hadde. Samtidig delte N[asjonal S[amling] det synet at det burde skje ei samansmelting av målformene. Poenget var at det ikkje skulle skje på «folkemåls grunn». Det skulle skje på «høgnorsk» grunn. Og det skulle skje på lang sikt. Dette verkar – og verka den gongen – temmeleg sjølvmotseiande, i alle fall når ein skulle praktisere det og ikkje berre ønskje det.

Løysinga var å rykke tilbake eit par steg, i retning av 1917, kanskje mest konsekvent i nynorsken. Der vart såleis i-målet restaurert att, tradisjonelle former kom til heider og ære mens tilnærmingsformer vart strokne. Dei mest gjennomslagskraftige tilnærmingsformene, særleg a-endinga i hokjønn, fekk stå som jamstilte former (men i den offisielle 1941-ordlista som vart gitt ut, står det at *-i* var det vi kallar hovudform, *-a* berre sideform – andre stader er det snakk om jamstilling).

I fleirtal av svake hokjønnsord vart formene på *-or – -one* obligatoriske, altså: *døra* eller *døri*, men berre *gator – gatone*. Elles vart infinitiv på *-a* eineform, like eins supinum av sterke verb på *-e* (*har kome*, etter 1938 skulle det vere *-i*: *komi*). Former som *gjenom, millom, då, tri, trettan, tjuge, spjot, myrk, vekkjing, breid, leid, fåre, fårleg, fyrst, fyre (*men *før)* vart eineformer, andre tradisjonelle former vart jamstilte, og nokre få (*um, upp, yver*) vart berre sideformer. Dette vekte lite strid: Dei nynorske NS-folka var tydelegvis nøgde, og dei andre deltok ikkje i ordskifte om dette emnet under okkupasjonen.

I bokmål vart ei tilsvarande reversering gjort:

Her vart a-formene kasta ut i mange hokjønnsord (men ikkje i dei «særnorske» og mest daglegdagse, der dei i ein del tilfelle framleis skulle vere obligatoriske, som i *elva, brua, bjørka, grana*). A-former i verb vart avskaffa og *-et* gjort obligatorisk: altså berre *kastet*, ikkje *kasta*. Like eins vart mange nye 1938-former som *gjømme, gløme, hol, kol, sia, trøtt, lege, lekmann, kunne, skulle* og *ville* forbodne – det skulle vere obligatorisk med *gjemme,*

[180] Gulbrand Lunde (1901–1942) byl ministrem kultury během nacistické okupace Norska. Z této funkce stál za pravopisnou reformou z roku 1941. „Han ønskte å gjennomføre ei ny rettskrivingsreform i begge målformer som skulle gi oss eit «høinorsk høvisk mål»“. VIKØR, Lars S. Landslaget for språklig samling [online]. 2005 [cit. 2011-07-10]. *NS og språkpolitikken: høgnorsk ideologi og bokmålsk praksis*. Dostupné z WWW: <http://www.samnorsk.no/artikler/2005/lars_s_vikoer_ns_og_spraakpolitikken>.

glemme, hull, kull, siden, trett, lægе, legmann, kunde, skulde og *vilde*. (Men det vart innført ein regel om at mens *kull* skulle vere obligatrisk, skulle *kol-* vere obligatorisk i samansetningar som*kolbrenner* og *kolmile*, men berre *kull-* i *kullhydrat*!)

Ortografiske endringar frå 1938, som *øy* for *øi, meg, deg, seg* for *mig, dig, sig*, og *opp* for *op*, vart behaldne; dette godtok også riksmålsrørsla etter krigen. I tillegg vart ein del nynorsknære former behaldne eller innført, delvis valfritt og delvis obligatorisk, av den typen som peika bakover mot gammalnorsk og fekk stempelet «høgnorsk»: *no, gjente, likne, bu* (verbet), *veg, sæter, gjæte, sokn* vart såleis obligatoriske i 1941, og ein del obligatoriske former frå 1938 som *hage, gjennom, mellom, snø, bru, etter, fram, hard, kald, farge, hva, svart, språk, rom, vitne, åker* vart behaldne. Ikkje minst «norrøne» diftongformer fekk høg status: Det vart obligatorisk å skrive *heim, bein, sein, lauv, leik*. Det var ein tributt til Lundes høgnorske syn.

Forma *no* fekk ein særskild status som «faneform», i og med at den aldri hadde vore tillaten i bokmål før, heller ikkje i 1938, og vart rekna som ein spesielt «høgnorsk» markør, mellom det «danske» *nu* og det «uskjønne» (G. Lunde) *nå*. *No* i bokmål vart sjølve symbolet på lojalitet til NS sin politikk. (Men samansetningar som *nutid* og *nuværende* var framleis tillatne, attåt *no-*, derimot ikkje *nå-*!)

Zdroj: VIKØR, Lars S. Landslaget for språklig samling [online]. 2005 [cit. 2011-07-10]. *NS og språkpolitikken: høgnorsk ideologi og bokmålsk praksis*. Dostupné z WWW: <http://www.samnorsk.no/artikler/2005/lars_s_vikoer_ns_og_spraakpolitikken>.

Příloha č. 14 Průzkum veřejného mínění na téma „Mener De det bør være to skriftspråk i Norge, bokmål og nynorsk, eller bør de smeltes sammen til ett språk?“

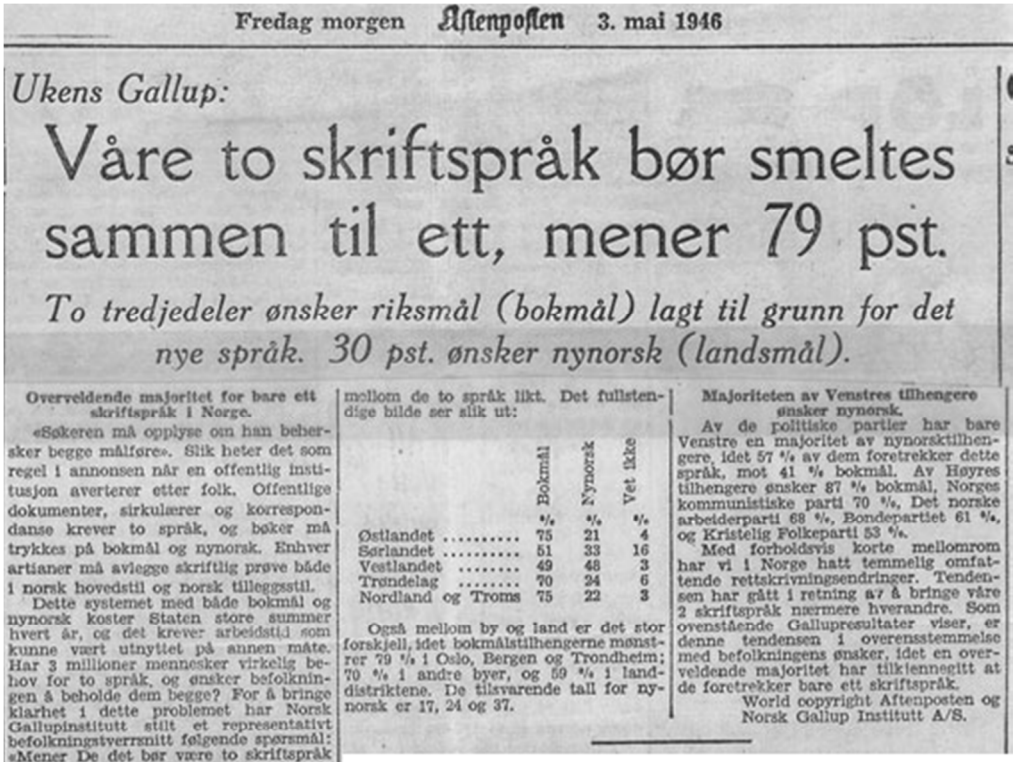

Fredag morgen **Aftenposten** 3. mai 1946

Ukens Gallup:

Våre to skriftspråk bør smeltes sammen til ett, mener 79 pst.

To tredjedeler ønsker riksmål (bokmål) lagt til grunn for det nye språk. 30 pst. ønsker nynorsk (landsmål).

Overveldende majoritet for bare ett skriftspråk i Norge.

«Søkeren må opplyse om han behersker begge målføre». Slik heter det som regel i annonsen når en offentlig institusjon averterer etter folk. Offentlige dokumenter, sirkulærer og korrespondanse krever to språk, og bøker må trykkes på bokmål og nynorsk. Enhver artianer må avlegge skriftlig prøve både i norsk hovedstil og norsk tilleggsstil.

Dette systemet med både bokmål og nynorsk koster Staten store summer hvert år, og det krever arbeidstid som kunne vært utnyttet på annen måte. Har 3 millioner mennesker virkelig behov for to språk, og ønsker befolkningen å beholde dem begge? For å bringe klarhet i dette problemet har Norsk Gallupinstitutt stilt et representativt befolkningsutvalg følgende spørsmål: «Mener De det bør være to skriftspråk i Norge, bokmål og nynorsk, eller bør de smeltes sammen til ett språk?»

79 % mente at våre to skriftspråk burde smeltes sammen til ett, mens 15 % ønsket å beholde dem begge. 6 % hadde ikke gjort seg opp noen mening om saken.

Mennene sterkest interessert i bare ett skriftspråk.

Hele 86 % av de menn som ble spurt ønsket at våre nuværende to skriftspråk burde smeltes sammen, mens det tilsvarende tall for kvinnenes vedkommende var 72 %. Forskjellen mellom eldste og yngste årsklasse derimot var bare 4 %. De eldre gikk noe sterkere inn for ett språk enn de yngre.

Blant de laveste inntektsklasser ønsket 16 % å beholde både bokmål og nynorsk, mens tilsvarende tall for «middelstanden» og de høyeste inntektsklasser var henholdsvis 13 % og 12 %. Med sine 82 % for sammensmeltning avvek Oslo, Bergen og Trondheim noe fra landets øvrige byer og fra landbefolkningen, som begge viste 78 % for sammensmeltning.

Kristelig Folkeparti og Venstre avviker noe fra de andre politiske partiene i språkspørsmålet, idet de som ønsket sammensmeltning av bokmål og nynorsk fordelte seg prosentvis slik mellom partiene: Det norske arbeiderparti 87, Norges kommunistiske parti 85, Bondepartiet 85, Høyre 83, Venstre 74 og Kristelig Folkeparti 73.

Kommentarer.

«Man blander sammen. Bare et fåtall skriver nu ortografisk riktig,» argumenterte mange av dem som ønsket bare ett språk. Andre viktige grupper av kommentarer til fordel for sammensmeltning var: 2 språk er tidsspille og betyr større utgifter for Staten . . . Ett språk mer enn nok i et lite land . . . Mange har vanskeligheter for å forstå hverandre . . . . Lettere for den oppvoksende slekt og for administrasjonen.

De som ønsket å beholde begge språk, kommenterte slik: Enhver må få snakke slik det faller naturlig . . . . Sammensmeltning fører til rot . . . . Bønder og byfolk kommer aldri til å snakke likt.

2 av 3 nordmenn ønsker at bokmål skal danne grunnlaget for et eventuelt nytt språk.

mellom de to språk likt. Det fullstendige bilde ser slik ut:

	Bokmål	Nynorsk	Vet ikke
	%	%	%
Østlandet	75	21	4
Sørlandet	51	33	16
Vestlandet	49	48	3
Trøndelag	70	24	6
Nordland og Troms	75	22	3

Også mellom by og land er det stor forskjell, idet bokmålstilhengerne mønstrer 79 % i Oslo, Bergen og Trondheim; 70 % i andre byer, og 59 % i landdistriktene. De tilsvarende tall for nynorsk er 17, 24 og 37.

Majoriteten av Venstres tilhengere ønsker nynorsk.

Av de politiske partier har bare Venstre en majoritet av nynorsktilhengere, idet 57 % av dem foretrekker dette språk, mot 41 % bokmål. Av Høyres tilhengere ønsker 87 % bokmål, Norges kommunistiske parti 70 %, Det norske arbeiderparti 68 %, Bondepartiet 61 %, og Kristelig Folkeparti 53 %.

Med forholdsvis korte mellomrom har vi i Norge hatt temmelig omfattende rettskrivningsendringer. Tendensen har gått i retning av å bringe våre 2 skriftspråk nærmere hverandre. Som ovenstående Gallupresultater viser, er denne tendensen i overensstemmelse med befolkningens ønsker, idet en overveldende majoritet har tilkjennegitt at de foretrekker bare ett skriftspråk.

World copyright Aftenposten og Norsk Gallup Institutt A/S.

Zdroj: HOLM, Hans-Christian. Samnorsk.no: Landslaget for språklig samling [online]. 2005 [cit. 2011-07-14]. *1946: 79 prosent for samnorsk.* Dostupné z WWW: <http://samnorsk.no/artikler/2005/1946-79-prosent-for-samnorsk>.

Příloha č. 15 Hlavní principy jazykové reformy z roku 1959

Begge målformer: ortografiske endringar
Dobbeltkonsonant vart innført obligatorisk i verb på *-ere* når grunnordet hadde det: *plassere* og *trafikkere* av *plass* og *trafikk* (før: *plasere, trafikere*).

BOKMÅL

Ortografiske endringar
I nokre få ord på *hv-* vart *v-* gjord obligatorisk fordi nynorsk tok dei opp i denne forma: *valp, virvel, verken* (før *hvalp, hvirvel, hverken*).

Fonologiske endringar
Talet på jamstilte former i læreboknormalen vart innskrenka, slik at vi fekk fleire sideformer. Såleis fekk vi *dogg [dugg], trøtt [trett], mjøl [mel], sein [sen], mage [mave]*. Alle desse formene hadde vore jamstilte sidan 1938.

Morfologiske endringar

- Adjektiv og verb med stammeutlyd på diftong fekk enkeltkonsonant i bøyingsendingar med dobbeltkonsonant som sideform: *grei – greit [greitt], greie – greide [greidde]*.
- Mange former på *-te* i a-verb vart strokne og former med *-et/-a* innførte igjen: *grøssa/grøsset, stønna/stønnet, dansa/danset* (ikkje lenger *grøste, stønte, danste*).

NYNORSK

Fonologiske endringar

- Mange tilnærmingsformer som før hadde vore sideformer vart no gjorde til jamstilte hovudformer: *høra/høre, skole, søndag* jamsides *høyra/høyre, skule, sundag*.
- I ein del ord med vokalen *y* tradisjonelt fekk ei form med *ø* styrkt statusen sin: *bytte [bøtte]* (før berre *bytte*), *følgje [fylgje]* (før: *fylgje [følgje]*), *fyrst – først* (før *fyrst [først]*) osv.
- Dobbel *m* vart hovudform i mange ord som tidlegare hadde hatt enkel: *gammal [gamal]* (før: *gamal [gammal]*), *sommar [sumar]* (før *sumar [sommar]*) osv.
- Ein del monoftongformer kom inn att: *drøm – drømma/drømme* v.s.a. *draum – drøyma/drøyme*.
- Formene *valp, virvel* og *verken* vart tekne inn v.s.a. *kvelp, kvervel* og *korkje*.

Morfologiske endringar
- Infinitiv på *-e* vart gjord til hovudform jamstilt med *-a* og kløyvd infinitiv nedgradert til sideform: *vera – kasta, vere – kaste, [vera – kaste]*.
- I supinum i sterke verb vart *-e* jamstilt med *-i: vore – funne* v.s.a. *vori – funni*.
- I e-verb på *-l* og *-r* vart fortidsendinga *-te* obligatorisk: *kvilte, førte*.

Zdroj: TORP, Arne – VIKØR, Lars S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. 3. vydání. Oslo: Gyldendal akademisk, 2003, s. 246–247.

Příloha č. 16 Principy samlenormalen z roku 1966

Kort oversyn over formverket

1. Substantiv
1.1. Artiklene
Den ubestemte artikkelen heiter **e(i)n, ei, e(i)t.**
Den foranstilte bestemte artikkelen heiter **den, det, de(i).**
1.2. Hankjønnsord
Hankjønnsorda ender i fleirtall på **-er** og **-ene** eller **-ar** og **-ane.** Altså: **hester-hestene** eller **hestar-hestane.** Dette gjelder også ord som i nynorsk har hovedform på **-er/-ene** (gjester-gjestene eller gjestar-gjestane). Ord på **-nad, -else og -het** får likevel **-er** og **-ene** som eineform, likeeins **fremmendord** på **-a** (månader, forsinkelser, nyheter, villaer). **Avleiinger** på **-er/-ar** (arbeider/arbeidar) blir bøyd slik i fleirtall: arbeidere(r)-arbeiderne eller arbeidarar-arbeidarane. Men **avleiinger av geografiske ord og fremmendord** kan bare ende på **-er** i eintall (bergenser, akademiker), og blir bøyd slik: bergensere(r)-bergenserne eller bergenserar-bergenserane.
1.3. Hokjønnsord
Ett av de mest typiske trekk ved det tradisjonelle bokmålet var at det hadde to kjønn, mens nynorsken alltid har hatt tre. Ser vi bort fra Bergen, har nynorsken alle norske målføre på si side. Hokjønnsformene trenger da også stadig sterkere inn i bokmålet, trass i bevisst motstand fra riksmålshold. For oss er saka grei: I en samlende normal må hokjønnsformene være obligatoriske. Det skal altså heite:
ei stjerne-stjerna-stjerner-stjernene
ei regjering-regjeringa-regjeringer-regjeringene
Hovedregel:

- Bestemt form eintall ender på **-a.**
- Fleirtall ender på **-er** og **-ene.**

1.4. Ord med vekslende kjønn
En del ord kan være både hankjønn og hokjønn. Det gjelder mange ord på **-e** (kassen/kassa, planten/planta osv.) På samme måten er det med ord på **-het** (godheten/godheta), men disse kan også ha jamstilt form på **-heit** og er da alltid hokjønn (godheita). Enkelte ord med gammalmodig preg er alltid hankjønn (begivenheten). Verbalsubstantiv og konkrete ord på **-ing** er hokjønn (lesinga, regjeringa), så sant de ikke naturlig er hankjønn (utlendingen). Ord på **-ning** er oftest hankjønn.
1.5. Nøytrumsord
Her må en skille mellom **einstavingsord** og **fleirstavingsord.** I einstavingsorda går utviklinga i retning av ubestemt form uten ending og bestemt form på **-a.** Men i fleirstavingsord står fleirtallsformene på **-er** og **-ene** så vidt sterkt at det foreløpig ikke er grunnlag for å sløyfe dem.
Einstavingsorda skal bøyes slik: e(i)t hus-huset-hus-husa. Også når slike ord danner siste ledd i et sammensatt ord, bør de få denne bøyinga (søksmåla). På den andre sida bør former med sterkt preg av konservativt bokmål få **-ene** i bestemt form (bruddene, hullene). Fleirstavingsorda får valgfri bøyning: kontor-kontoret-kontor eller kontorer-kontorene eller kontora, et eple-eplet-eple eller epler-epla eller eplene.
Unntatt fra dette mønsteret er fleirstavingsord på **-er,** som ikke skal ha fleirtallsending og blir bøyd slik:
et anker-ankeret-anker-ankera eller ankrene.
1.6. Genitiv
S-genitiv kan brukes i alle kjønn, bestemt og ubestemt form, eintall og fleirtall, når stil og sammenheng gjør det naturlig.

2. Pronomen
2.1. Personlige pronomen
Jeg og **eg** er jamstilt.
Som objektsform er **han** hovedform og **ham** klammeform.
Som subjektsform er **ho** og **hun** jamstilt.
Objektsforma er **henne** og eigeforma **hennes.**
Det personlige pronomenet **den** skal kunne brukes som i bokmål (steinen, den er tung eller han er tung/ fjøra, den er lett eller ho er lett).
I 2. person fleirtall er subjektsformene **dere** og **de** jamstilt.
Objektsforma er **dere** og eigeforma **deres.**
I 3. person fleirtall er **de** og **dei** jamstilt.
Som objektsformer er **dem** og **dei** jamstilt, med **de** som klammeform.
Eigeforma er **deres** eller **deires.**

Høflig tiltale: **De, Dem, Deres.**

2.2. Påpekende pronomen

Disse og **desse** skal være jamstilt, likeså **de** og **dei**.

2.3. Spørrepronomen

Hvem og **kven**, **hva** og **kva** er jamstilt, med genitivformene **hvem sin**, **si**, **sitt**, **sine** og **kven sin**, **si**, **sitt**, **sine**.
I relativsetninger kan en nytte genitivforma **hvis**.
Hva for en, ei, et og **kva for ein, ei, e(i)t** er jamstilt med **(h)vilken, (h)vilket, (h)vilke.**

2.4. Ubestemte pronomen

En og **ein** er jamstilt.
Hver-hvert og **kvar-kvart** er jamstilt.
Noen, annen og **ingen** skal bøyes slik:
noen-noen-noe-noen
annen-anna/annen-anna/annet-andre
ingen-inga/ingen-ikk(j)e noe-ingen

3. Adjektiv og adverb

I komparativ og superlativ av adjektiv og adverb er endingene **-ere** og **-est** jamstilt med **-are** og **-ast** (vakrere-vakrest eller vakrare-vakrast).
Adj. på **-en** får **-ent** i nøytrum (åpent, kristent).

4. Tallord

Som grunntall er **ein, ei, eitt** jamstilt med **en, ei, ett.**
Ordenstall ender på **-ende** (sjuende).

5. Verb

5.1. Infinitiv

skal ende på **-e (å** kaste), men refleksivinfinitiven kan få **-es** eller **-as** (å kastes eller å kastas).
Presens partisipp kan få **-ende** eller **-ande** (kastende eller kastande).

5.2. Presens av svake verb

På dette punktet skulle det være mulig å komme bort fra det nokså innfløkte bøyingssystemet i nynorsk, der en som kjent opererer med tre ulike former (kastar, dømmer, tel). Ut ifra omsynet til den forenklinga som samlenormalen bør føre med seg, foreslår vi her **-er** som eineform, som i bokmål nå (kaster, dømmer, teller). (Vi ser da bort fra tru-klassen naturligvis.)

5.3. Presens av sterke verb

Bokmålet har her endinga **-er,** med trygt grunnlag i søraustnorske dialekter. De endingslause nynorskformene står imidlertid svært sterkt i mesteparten av landet ellers, og vi vil derfor gjøre framlegg om jamstilling. Altså: **skriver** eller **skriv, faller** eller **fell, kommer** eller **kjem.**

5.4. A-verb

Den største motsetningen mellom bokmålet på den eine sida og nynorsken og dialektene på den andre ligger i formene **kastet-kasta.** For oss samnorskfolk er det innlysende at denne barrieren må falle viss vi skal nå fram til ei sammensmelting av målformene, og det kan bare skje ved at bokmålet gir opp si tradisjonelle form og går over til a-forma. Nynorsken kan ikke gi opp denne forma uten å fornekte heile sitt grunnlag - norsk talemål, der **a**-forma er nesten einerådende. (Viktigste unntaket er Bergen.)
Vi finner det derfor både nødvendig og riktig å føre opp
kasta - har kasta
som eineformer i preteritum og perfektum partisipp.

5.5. Supinum av sterke verb

Supinum av sterke verb ender i bokmål på **-et** (funnet), i nynorsk på **-e** eller **-i** (funne eller funni).
Også her har nynorsken nesten alle målføra på si side, og vi satser derfor på de nynorske formene. Et mindretall i nemnda går inn for å beholde bokmålsendinga som jamstilt form, men fleirtallet ser det slik at supinumsformer på **-et** vil virke uheldig i tekster der fortidsformer på **-a** er gjennomført ellers, og foreslår derfor å stryke endekonsonanten **t.**
Vanskeligere er valget mellom **e** og **i. E**-endingene står særlig sterkt på Vestlandet, og skulle også falle mest naturlig for bokmålsfolk. **I**-endingene har vist seg å være svært ekspansive på Austlandet. På denne bakgrunnen fant nemnda det mest naturlig å jamstille formene og foreslår:
har funne eller har funni.
En god del sterke verb kan eller skal ha **svak supinumsform,** og mange har ulike stammevokaler. Vi viser til særskilt liste.

5.6. Samsvarbøying

Nynorsken har et temmelig komplisert bøyingsmønster for perfektum partisipp i samband med verba **være** og **bli** (han vart dømd, det vart dømt, dei vart dømde osv.) Bokmålet har ikke dette systemet, og det er også delvis i oppløysing i målføra, særlig ved svake verb. Vi foreslår derfor å sløyfe all samsvarbøying av svake verb. Altså: **han, det, de/dei blei kjøpt, dømt, trudd.** I sterke verb står samsvarbøyinga sterkere, og vi foreslår å holde den ved lag som jamstilt form. Altså: **han, det, de/dei er komme/kommi,** eller: **han er kommen, det er komme/kommi, de/dei er komne.**

Lydverket
Oversyn over en del viktige ortografiske endringer

1. Vokaler
1.1. e - i
En del nye eineformer er foreslått, bl.a. **fikk, gi, gikk, livne, -lig** (adj.adv.)**, middels, seile, siv, si, tie, virke, vite**.
Videre: **ekorn, leppe, snekker, vett.**
1.2. e - æ
Ei rekke ord som før kunne eller skulle ha **æ**, skal få **e** (unntatt framfor **r).** Døme:
freg, gjev, lege, leger, seter, skremme, trell.
Framfor **r** skal det som regel være **æ**:
bære, lær, skjær, skjære, sær, vær, være.
1.3. y - ø
De fleste ord som før kunne ha **y** eller **ø**, skal ha **ø**. Døme:
bølg(j)e, bøtte, følg(j)e, først, gløtte, løgn, nøkk, nøkkel, nøste, stønne, svømme, sørge, søsken, søster, tørst, vøre, ønske.
1.4. o - u
Eineformer med **o:**
boble, bogne, dogg, dokke, golv, hogge, kofte, knopp, lott, mold, okse, skole, somle, tomset(e), vogge. Med u:
bud, mulig, smult, tru (rel. også tro).
1.5. a - å (o)
Mange ord som før kunne ha **å** eller **o**, skal få **a** som eineform. Døme:
aleine, aske, avund, band, da, datter (hist. også dotter), drap, gave, hand, harv, klar, mandag, sang, skap, stang, tang, trang, trapp, trass, trav, vake.
1.6. o - å
En del ord som har **o** i nynorsk, får **å**, som i bokmål. Døme:
bråte, dråpe, flåte, fråde, råtten, såle, tåle, åpen.
1.7. ju/jo - y
Med **ju** skal en skrive:
djup, mjuk, sju, sjuk, tjue, tjukk, tjuv.
Med **y:**
by, gyte, kylling, lyd, lyge, lys.

2. Diftonger
2.1. Døme på ord med diftong som eineform
beist, bleik, bløyte, brei, feit, gauk, grein, heil, heim, heit, kei, laus, lauv, lei, leik, leite, løyse, mein, reim, røyk, sein, skeiv, speil, steik, saume, veike, veit (pres.).
2.2. Ord med monoftong som eineform
allerede, døv, ed, enig, gjespe, gjømme, gløme, hedning, heder, høre, kjøre, løk, løpe, mester, mør, pek, renske, rør, sinke, skjør, slesk, tegne, trøste, trøtt, øde Adj.

3. Konsonanter
3.1. Stemt eller ustemt konsonant
Døme på ord med ustemt konsonant:
forsake, koppar/kopper, kople, likne, mekle, sokn, -takelig.
Med stemt konsonant:
bedre V Adj., bilde, hige, knuge, lege, midd, modig, pode V, skjød, skjøge, strede.
3.2. Enkel eller dobbel konsonant
Vi foreslår temmelig gjennomført fordobling.
Døme:

bitt, brott, bønn, danne, drønn, fokk, føll, gammal, gissen, gjerrig, glass, gnikke, grønn, kjøtt, komme, kritt, krøtter, lokk, lønn, monn, nøtt, peppar/pepper, røtter, skall, skinne, skitt, skjell, skjønn, skott, tall, trinn, venn, vett.
Jamstilt er bl. a.:
bløme/bløm me, frosen/frossen, gut/gutt, let/lett, spel/spell.

3.3. Bøying av adjektiv og verb med stammeutlyd på diftong eller diftong pluss d eller t

Stort sett samme regler som i bokmål.
Døme:
brei-breit(t), grei-greit(t), snau-snaut(t)
feit-fe(i)tt, heit-he(i)tt
greie-greid(d)e, pløye-pløyd(d)e
arbeide-arbeidde, beite-beitte el. beita, bløyte-bløy(y)tte, brøyte-brøytte el. brøyta, fløyte el. fløte-fløy(y)tte el. fløy(y)ta, leite-le(i)tte el. leita, røyte-røytte el. røyta, støyte-støy(y)tte, veide-veidde el. veida.

3.4. Stumme konsonanter

Konsonanten skal beholdes i **bad, drog, gav, stod,** bl. a. av omsyn til sammenhengen i språket og til svensk og dansk. Endekonsonanten **d** etter diftongen **ei** skal strykes i verb i imperfektum, t. d. glei, lei, skrei, svei, vrei.

3.5. Fulle og avkorta former i infinitiv og presens

Vi går inn for flest mulig avkorta former.
Døme:
be-ber, by-byr, bla-blar, gi-gir, gli-glir, ri-rir, rå-rår, stri-strir.

3.6. J etter g og k(sk) i trykklett staving

Flest mulig **j**-er skal sløyfes.
Døme:
bygge, denge, legge, steike, treske, ønske.
Jamstilte former:
ikke/ikkje, følge/følgje, bølge/bølgje.
Med **j:**
bikkje, svelgje.

3.7. Ord med hv eller kv

Slike ord er stort sett jamstilt.
Døme:
hval/kval, hvelv/kvelv, hvete/kveite, hvil/kvil, hvit/kvit, (h)viske/kviskre.
Med **k:**
kvese, kvine.
Med **v**:
valp, veps, virvel.

3.8. Ord med mn eller vn

Slike ord er også stort sett jamstilt.
Døme:
famn/favn, hamn/havn, hemn/hevn, jamn/jevn, namn/navn, omn/ovn, ramn/ravn, stamn/stavn, stemne f./stevne n.
Eineform:
søvn.

3.9. Ord med sl eller tl

Full jamstilling (t. d. esle/etle).

Zdroj: LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING. *Samlenormalen* [online]. Oslo: Landslaget for språklig samling, 2004 [cit. 2011-06-30]. Dostupné z WWW: <http://www.samnorsk.no/media/136/framlegg_til_samlenormal.pdf>.

Příloha č. 17 Jazyková rada: její činnost a organizační struktura v roce 2011

Språkrådet er statens fagorgan i språkspørsmål og er underlagt Kulturdepartementet.

Målet for arbeidet i Språkrådet er at norsk skal være i bruk i alle deler av samfunnslivet også i framtiden – og ikke bli tilsidesatt av engelsk.

Vi vil gi det offentlige, næringslivet og folk flest tro på at norsk språk duger, og arbeider for å øke kunnskapen om norsk språk.

Dette gjør Språkrådet for å styrke det norske språkets stilling:
» Vi informerer på nettsidene og i publikasjonene våre om god og rett norsk.
» Vi svarer på om lag 10 000 språkspørsmål på e-post og telefon i året.
» Vi arrangerer konferansen Språkdagen hvert år for å skape debatt om aktuelle utfordringer for norsk språk.
» Vi har en språktjeneste for statsorganer som gir råd til statsansatte om hvordan de kan skrive klart og godt og få en jevnere fordeling av bokmål og nynorsk
» Vi har en terminologitjeneste som samordner utvikling og tilgjengeliggjøring av norsk terminologi og fremmer bruken av norsk fagspråk.
» Vi har en tilsynstjeneste som følger med på om statsorganene følger kravene til fordeling av bokmål og nynorsk.
» Vi har en stedsnavntjeneste som gir råd om hvordan stedsnavn skal skrives på kart og veiskilt.
» Vi arbeider for at IKT-produkter skal bygge på norsk tekst og tale, og samordner en datatermgruppe som foreslår nye, norske dataord.
» Vi gir diplom til næringsdrivende som har gitt virksomheten et godt, kreativt norsk navn.
» Vi samarbeider med offentlige og private institusjoner om tiltak som styrker bruken av norsk.
» Vi godkjenner ordbøker og ordlister til bruk i skolen.
» Vi forvalter rettskrivningen i nynorsk og bokmål og følger med på hvordan språket utvikler seg.

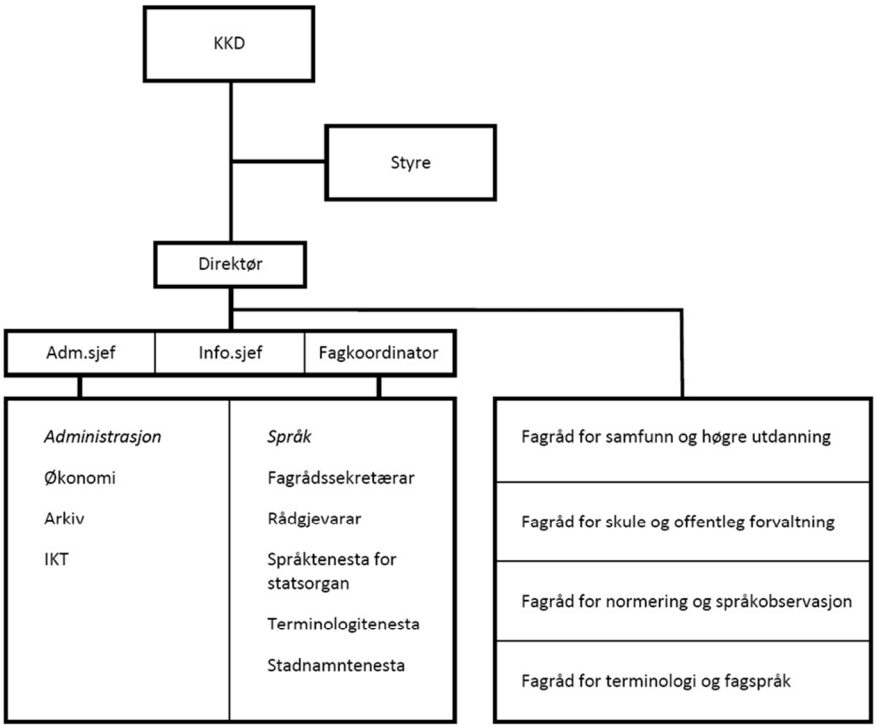

Zdroj: Språkrådet [online]. 2010 [cit. 2011-05-11]. *Om oss*. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-no/Toppmeny/Om-oss/> a Språkrådet [online]. 2010 [cit. 2011-07-10]. *Organisasjonskart*. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/upload/organisasjonskart%20stort.jpg>.

Příloha č. 18 Hlavní principy jazykové reformy bokmål z roku 1981

Fonologiske endringar

Ei rekkje tradisjonelle ordformer vart jamstilte med hovudformene i 1959-normalen, både slike som før hadde vore sideformer og slike som ikkje hadde vore tillatne sidan 1938: *frem, syd, bro, dukke, mave, sen, ren, mild, gulv, mel, grøt* osv. Men det skulle framleis heite berre *etter, snø, språk, nå, sju, tjue, hage, farge, hauk, røyk, stein.*

Morfologiske endringar

- Endinga *-en* vart tillaten i alle hokjønnsord i rettskrivinga, mens ein del stilistisk markerte («særnorske») ord pluss ord som hadde *-a* allment i skriftspråksbruken framleis skulle ha *-a* i læreboknormalen. Vi fekk altså *boka – boken, sola – solen* osv. (før berre *boka, sola*), men *kua [kuen], øya [øyen], jenta [jenten], hytta [hytten]* osv. (før berre *kua, øya, jenta, hytta*).
- Endinga *-ene* vart jamstilt i fleirtal av inkjekjønn i dei orda der *-a* hadde vore obligatorisk før (unnateke i *barna* og *beina*), altså *dyra – dyrene* (før berre *dyra*) osv. I tillegg vart endinga *-a* jamstilt i inkjekjønnsord som enda på *-e*: *eplene – epla* osv (før berre *eplene*).
- I verb vart *-a* og *-et* jamstilte i alle verb, mens former på *-te* vart reduserte.

Zdroj: TORP, Arne – VIKØR, Lars S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. 3. vydání. Oslo: Gyldendal akademisk, 2003, s. 248.

Příloha č. 19 Změny v pravopisu nynorsk v období 1982–1995

- Svake hokjønnsord fekk i 1983 sideform på *-a* i ubestemt form: *[ei gata]* v.s.a. *ei gate*.
- Samsvarbøyinga av perfektum partisipp vart gjord valfri i rettskrivinga i 1982, men er framleis obligatorisk i læreboknormalen. Der heiter det altså framleis:
  han/ho er kjend – det er kjent – dei er kjende
  han/ho er gripen – det er gripe/gripi – dei er gripne
  Men som sideform kan ein skrive:
  han/ho er kjent – det er kjent – dei er kjent
  han/ho/det/dei er gripe/gripi
- Fortidsformer på *-de* vart i 1987 jamstilte med *-te* i verb på *-r* og *-l*:
  førde/førte (før berre *førte)*
  kvilde/kvilte (før berre *kvilte)*
  I såkalla j-verb vart *-te* sideform:
  spurde [spurte] (før berre *spurde)*
- Pronomenforma *me* vart jamstilt med *vi* i 1983.
- Hankjønnsord på *-nad* og *-a* fekk i 1995 sideform på *-ar* og *-ane*, der det tidlegare hadde vore obligatorisk *-er* og *-ene*: *søknader [søknadar] – søknadene [søknadane], sofaer]sofaar] – sofaene [sofaane]*.

Zdroj: TORP, Arne – VIKØR, Lars S. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. 3. vydání. Oslo: Gyldendal akademisk, 2003, s. 249.

Příloha č. 20 Hlavní principy jazykové reformy bokmål z roku 2005

Med rettskrivningsreformen fra 2005 er skillet mellom hovedformer og sideformer opphevet i bokmål. Det vil si at alle formene i rettskrivningen er sidestilt. Bokmålsrettskrivningen har dermed fått et enklere system enn tidligere, med bare ett normnivå.

Tidligere var hensynet til den andre målformen et viktig prinsipp i normeringen av både bokmål og nynorsk. Former som er felles for de to målformene, har i mange tilfeller vært foretrukket som hovedformer og i andre tilfeller blitt tatt inn som sideformer. I 2005 ble mange former som aldri har etablert seg i skrift-kulturen, tatt ut av bokmålsrettskrivningen. Det gjelder både tidligere side-former og hovedformer.

Dessuten ble en del former som har vært mye brukt i bokmål selv om de ikke har vært del av offisiell rettskrivning, tatt inn. Det gjelder særlig former som er knyttet til riksmålstradisjonen, men også former fra talemålet som verken har riksmåls- eller nynorsktradisjon å støtte seg til.

Hunkjønnsord:

I 2005 ble det valgfritt med *-a* eller *-en* som ending i bestemt form entall for alle hunkjønnsord.

Substantiv som ender på *-ning*:

Hovedregelen er nå at substantiv som ender på *-ning*, har valgfri hunkjønnseller hankjønnsbøyning.

Personbetegnelser som *flyktning*, *slektning* og *sogning* har fremdeles obligatorisk hankjønn. Det samme gjelder noen få andre ord, f.eks. *allmenning*, *femkroning*, *presenning* og *terning*.

Flertall av hankjønns- og hunkjønnsord som ender på trykklett *-er*:

Svært mange substantiv ender på trykklett -er. Den største undergruppen omfatter de fleste hankjønnsord som betegner personer, f.eks. *lærer, baker*, og *tysker*, men også noen andre, f.eks. *trailer* og *revolver*. Disse har ikke lenger sideformen *[-erer]* i ubestemt form flertall.

En del andre substantiv som ender på trykklett *-er*, og som tidligere har hatt obligatorisk eller valgfri ending *-rer* kombinert med sammendragning i ubestemt form flertall, har nå fått *-re* som valgfri ending. Ett eksempel er *vinter*, der *vintrer* var obligatorisk før 2005, mens *vintre* og *vintrer* nå er sidestilt (ved siden av *vintere*).

Det finnes en del hankjønnsord som tidligere både har kunnet ha sammendragning og samme bøyning som *lærer*. Nå kan de ende på både *-re, -rer* og *-ere* i ubestemt form flertall (*en mester: mestre/mestrer/mestere – mestrene/mesterne*).

En del andre substantiv har tidligere hatt obligatorisk sammendragning, men kan nå også bøyes som *lærer*. Det gjelder bl.a. *sommer, fiber, seier, spiker, vinter* og *åker*.

Ordet *finger* er et unntak, med obligatorisk sammendragning i flertall. At det ikke heter **fingerne* i bestemt form flertall, henger sammen med at det ikke kan hete **fingere* i ubstemt form.

Også noen hunkjønnsord som ender på trykklett *-er*, har fått endret bøyning og kan ende på *-re* i ubestemt form flertall. Det gjelder bl.a. *seter, skulder* og *hulder*.

Feil, ski, sko og *ting* har alle fått *-a* som valgfri ending ved siden av *-ene* i bestemt form flertall.

Sterke verb:

En rekke verb som tidligere hadde valgfrie hovedformer med *-ø-* og *-au-* i preteritum, har nå valgfritt *-øy-* og *-ø-* i stedet. Formene med *-øy-* er tatt inn i rettskrivningen fordi de er utbredt i talemålet, særlig på Sør-Østlandet (*å fryse – frøys/frøs, å stryke – strøyk/strøk*).

For de fire sterke verbene *be(de), dra, gi* og *stå* er preteritumsformene som ender på vokal og konsonant, nå sidestilt.

Noen verb som tidligere bare hadde svak bøyning, kan nå dessuten bøyes sterkt i preteritum (*å bety – betød/betydde – har betydd*).

Svake verb:

Mange svake verb har fått endingen *-et* som et valgfritt alternativ i preteritum og perfektum partisipp (*å bygge – bygget/bygde – har bygget/bygd, å telle – tellet/telte/talte – har tellet/telt/talt*).

Noen svake verb har fått endingen -a som valgfri form i preteritum og perfektum partisipp (*å sprike – sprika/spriket/sprikte – har sprika/spriket/sprikt*).

Kløyvd infinitiv går ut:

Nå er e-infinitiv det eneste korrekte.

S-former av verb:

Når en skal danne *s*-infinitiv og *s*-presens (passive former) av verb, er hovedregelen i bokmål at en bytter ut *-r* i presens med *-s*. Presens og infinitiv er like, jf. å kastes (infinitiv) og kastes (presens).

Andre endringer:

Syv: Tallordet *syv* er tatt inn ved siden av *sju*. Formene **tyve* og **tredve* er likevel ikke tatt inn; det heter fremdeles bare *tjue* og *tretti*.

Hverken: Konjunksjonen *hverken* er tatt inn i igjen i bokmålsrettskrivningen. Både *hverken* og *verken* er nå korrekte skrivemåter.

Mere og fler: I komparativ av adjektivet *mye* er det nå valgfritt med *-e* i utlyd. Formen *mere* er tatt inn ved siden av *mer*. Både *mere* penger og *mer* penger er korrekt.

Zdroj: *Ny bokmålsrettskrivning fra 2005* [online]. Oslo: Språkrådet, 2008 [cit. 2011-06-30]. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/upload/3/bokmaalsrettskr_lavoppl.pdf>.

Příloha č. 21 Hlavní principy jazykové reformy nynorsk chystané na rok 2012

» Alle ord vert hovudformer, sideformer (klammeformer) forsvinn. Til dømes vert no og nå likeverdige og kan begge brukast i offentleg språk.

» Mindre brukte former som til dømes i-mål (bygdi og fjelli) og former som noe og hennes er tekne ut

» Det vert berre mogleg å ha diftong i ord som køyre og flaum

» Det vert berre mogleg å ha dobbel konsonant i mange ord som til no har hatt sideform med enkel konsonant

» J-en vert valfri i verb som byggje og hokjønnsord som bryggje

» Det vert likevel mogleg å bruke kløyvd infinitiv med både e- og a-endingar i same tekst (til dømes å kaste og å vera)

» Det vert mogleg å skrive dokker/dokker i staden for de/dykk

» Skole blir ståande jamstilt med skule

» Ordet dialekt kan anten vere hokjønn eller hankjønn (både ei dialekt og ein dialekt)

Zdroj: *Ferdig framlegg til ny nynorskrettskriving* [online]. Oslo: Språkrådet, 2011 [cit. 2011-06-30]. Dostupné z WWW: <http://www.sprakradet.no/nb-NO/Toppmeny/Aktuelt/nynorsknorm/Nyheiter/Ferdig-framlegg-til-ny-nynorskrettskriving/>.

Příloha č. 22 Dvanáct hlavních cílů stanovených v dokumentu *Norsk i hundre!*

Tolv avgjerande tiltak:

1. Språkpolitikk må ikkje avgrensast til kulturpolitikk. Heile forvaltninga og samfunnet elles må trekkjast inn i språkpolitikken.

2. Det må utformast ein samla språkpolitikk, behandla i Stortinget, som omfattar forholdet mellom norsk og engelsk, forholdet mellom nynorsk og bokmål, normering, minoritetsspråk og arbeidet med forståeleg språk i forvaltninga.

3. Overordna språkpolitiske mål må leggjast til grunn i all politikkutforming.

4. Språkpolitikken må baserast på tre rettar: rett til nasjonalspråk, rett til morsmål og rett til framandspråk.

5. Formålet og verkeområdet til Språkrådet må slåast fast i lov. Ei av oppgåvene til Språkrådet må bli å føra tilsyn med at dei tre rettane blir respekterte, både i anna lovgjeving og i praktisk politikk.

6. Alle elevar må utan omsyn til morsmål få systematisk trening og rettleiing i å uttrykkja seg på norsk i alle fag, munnleg og skriftleg.

7. Medvitet til lærarane og elevane om norsk som kulturfag og som eit identitetsskapande og haldningsdannande fag må styrkjast. Det same gjeld bruk av norsk som ledd i å styrkja norsk fagspråk og fagkultur.

8. Det må takast inn i lov om universiteter og høyskoler at universitetssektoren har eit viktig ansvar for at norsk fagspråk blir utvikla og brukt innanfor alle fagmiljø, i tillegg til engelsk og eventuelt andre språk. Lova må krevja at institusjonane utarbeider språkstrategiar som mellom anna spesifiserer korleis ein skal nå målet.

9. Næringslivet må trekkjast med i arbeidet til Språkrådet, for å sikra at norsk også på dette området blir brukt i alle situasjonar der bruk av eit framandspråk ikkje er nødvendig av kommunikasjonsomsyn.

10. Handlingsplanen for norsk språk og IKT frå 2001 må følgjast opp.

11. Staten må bruka marknadsmakta si aktivt der det er mogleg, for å sikra at kommersiell programvare og andre språkbaserte produkt som blir brukte i det offentlege, blir gjevne ut i både bokmåls- og nynorskversjonar.

12. Språkrådet må gjerast til eit overordna, nasjonalt samordningsorgan med sterk kompetanse i fagspråk og terminologi og brei kontaktflate mot samfunnet, nasjonalt så vel som internasjonalt. Det må utviklast forpliktande samarbeidsformer for fagspråkleg kvalitetssikring mellom ulike fagdepartement, direktorat og andre offentlege instansar.

Zdroj: *Norsk i hundre!: Norsk som nasjonalspråk i globaliseringens tidsalder. Et forslag til strategi* [online]. Oslo: Språkrådet, 2005 [cit. 2011-07-01]. Dostupné z WWW: <http://www.sprakrad.no/upload/9832/norsk_i_hundre.pdf>.